

**SAĞLIK BİLİMLERİ
ÜNİVERSİTESİ**

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayınları

İÇKİ BELİYYESİ VE KURTULMANIN ÇARELERİ Doktor Milaslı İsmail Hakkı

Doktor Milaslı İsmail Hakkı

İÇKİ BELİYYESİ VE KURTULMANIN ÇARELERİ

HAZIRLAYAN
PROF. DR. CEVDET ERDÖL

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayınları

Doktor Milaşlı İsmail Hakkı

**İÇKİ BELİYYESİ
VE
KURTULMANIN ÇARELERİ**

**Hazırlayan
Prof. Dr. Cevdet Erdöl**

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayınları, no: 43
Tıp Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını, no: 11

Eser

Milaslı İsmail Hakkı

Yayının Adı

İçki Beliyyesi ve Kurtulmanın Çareleri

Hazırlayan

Prof. Dr. Cevdet Erdöl

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Zeki İzgöer
Tıp Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi

Grafik Tasarım

Vahdettin Atik

ISBN: 978-625-99320-3-3

Baskı - Cilt

Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Basımevi – Ankara

ANKARA 2023

ÖNSÖZ

XX. yüzyılın başında gerek Osmanlı Devleti gerekse dünya genelinde içki aleyhtarlığı konusunda önemli çalışmalar yapılarak alkol kullanımının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de öncelikle Şeyh Abdülaziz Çaviş, Dr. İbrahim Zâti, Dr. Milaslı İsmail Hakkı, Dr. Fahreddin Kerim ve Dr. Besim Ömer batı kaynaklarını da kullanarak kaleme aldıkları kitapçıklarında konunun önemine dikkat çekmişlerdir. Ayrıca basında *Tevhid-i Efkâr*, *İkdâm*, *Vatan*, *Vakit*, *Son Telgraf*, *Akşam* gazetelerinde ve mecmualardan *Sıhhi Sahifeler*, *İstanbul Seririyâtı*, *Sebilürreşad*, *Mahfil* ve *Hilâl-i Ahdar*'da kıymetli yazı ve fotoğraflarla konu sık sık dile getirilmiştir.

Elinizdeki bu eserin yazarı olan Milaslı Hakkı Bey, hekim olmasına rağmen yaşadığı devir itibarıyla İslâmiyet'in emirlerinin güzelliklerini ve yasaklarının ise hikmetlerini açıklamaya çalışmış, bu amaçla pek çok toplantılara katılmış, dönemin mecmualarında yazılar kaleme almış ve ilmî anlamda eserler yayınlamıştır. Hilâl-i Ahdar (Yeşilay) Cemiyeti'nin kurucuları arasında da bulunan Milaslı İsmail Hakkı Bey, *İçki Beliyyesi ve Kurtulmanın Çareleri*'nde aynı mülâhazalardan yola çıkarak içkinin hem dinen neden yasak olduğu üzerinde durmuş hem de elde ettiği belge ve bilgilerden hareketle ilmî bakımdan neden yasaklanması gerektiğini anlatmaya çalışmıştır. Eser, açık bir ifadeyle içkinin yasaklanması hususunda önemli görüş ve düşüncelere yer veren kısa ama özgün bir çalışmadır. Yazarın tıp alanında bu eserin dışında ayrıca sıtma ve frengiyle ilgili iki kitabı daha vardır.

Kitap genel olarak içkilerin çeşitleri, insanlar üzerindeki etkileri, içkiden sakınmanın önemi, içkiden kurtulmanın çaresi ve içkiyle nasıl mücadele edilmesi gerektiğinden bahsetmektedir.

Milaslı İsmail Hakkı Bey, içkiyi insanlığın en büyük düşmanı olarak nitelendirir ve bu büyük düşmandan kurtulmanın ilk temelini Hz. Muhammed devrinde atıldığını söyler. Öyle ki, Hz. Muhammed, kendisine

peygamberlik gelmeden önce de içki kullanmamıştır. Bu şekliyle O, teorik olarak söylediklerini hayatının bütününde pratik biçimde uygulayan bir peygamberdir.

İçki tüketiminin birçok olumsuz gelişmelere yol açtığını istatistiklere dayanarak ifade eden Milaslı İsmail Hakkı Bey, özellikle Avrupa'da intiharların içki sebebiyle büyük bir artış gösterip tımarhane ve hapishanelerin dolu olduğuna işaret etmiştir. Mide, bağırsak, karaciğer, akciğer, kalp hastalıklarının artmasına ve tedavinin gecikmesine sebep olan içkiden kurtulmak için en etkili tedbir, onun tamamen ortadan kaldırılmasıdır.

Yazar, kitabında içkinin kaldırılmasını teklif ederken aynı zamanda insanların başka etkinliklerle pekâlâ uğraşabileceklerini de söylemiştir. Bunlardan bazıları sportif faaliyetler, yarışmalar, kütüphaneler, müzeler, sergiler, konferans ve sinema salonları, esnaf ve işçiler için akşam dersleri, musiki eğitimi ve dinî hizmetlerin iyileştirilmesidir. Bunlar lâıykıyla yapılır ve geliştirilebilirse, insanlar içki kullanımından uzak kalacaklardır.

İçkinin ahlâkı, terbiyeyi ve zihin yapısını bozduğu üzerinde de duran Milaslı İsmail Hakkı Bey, içkinin bu yönüyle toplumu suça sürüklediğini iddia etmiştir. Ona göre toplumda suça karışan pek çok insanın bilinçsizce yaptıkları davranış ve işledikleri suçların ardında sarhoşluklarının payı vardır. O halde toplum sağlığının korunması için içkinin yasaklanması elzemdir.

Dünya ölçeğinde çokça tüketilen içkinin günümüzde de birçok hastalıkların müsebbibi olduğu ve insanları suça teşvik ettiği görülmektedir. Yüz yılı aşkın bir süre öncesinden Milaslı İsmail Hakkı Bey'in yaptığı bu güzel çağrıya kulak vermek, bilimsel yaklaşımını değerlendirmek ve tarihimize olan bağımızı yeniden güçlendirmek adına yayına hazırladığımız bu eserde emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Kitabın içkiyle mücadelede önemli katkılar sağlayacağına inanıyor, bilim çevreleri ve ilgililere yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Cevdet ERDÖL
Sağlık Bilimleri Üniversitesi Kurucu Rektörü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR	vii
TRANSKRİPSİYON SIRASINDA İZLENEN USUL.....	viii

TRANSKRİPSİYON - METİN

İÇKİ BELİYYESİ VE KURTULMANIN ÇÂRELERİ	2
İÇKİLERİN ENVÂ'İ	12
1-Tahmîr ile Yapılan İçkiler	12
Üzüm Şarâbları.....	14
Bira	24
2-Taktîr ile Yapılan İçkiler yâhûd Kuvvetli İçkiler	28
3-İtîrlî yâhûd Rûhlu İçkiler	30
DÂÜ'L-KÜÜL	32
İçkilerin Fizyoloji Noktasından Te'sîrleri	32
Tabî'î İtîrlar	32
Sınâ'î Râyihalar	34
İtîrlî Rûhlar	34
Etilen Küûlün Fizyolojice Te'sîri	36
KÜÜL GIDÂ MIDIR?.....	38

KÜÛLÜN TARZ-I TE’SÎRÎ.....	44
KÜÛLÜN TE’SÎRİNİ AZALTABİLEN HÂLLER	46
TABÂBET NOKTASINDAN DÂÛ'L-KÜÛL	48
a-Küûlün Fi’linin bilâ-Vâsıta Olan Te’sîrleri	52
1) Hadd-i Dâü'l-Küûl (Sarhoşluk)	52
2) Müzmin Sarhoşluk	54
b-Küûlün Fi’linin bi’l-Vâsıta Olan Te’sîrleri	60
DÂÛ'L-KÜÛL VE VEFİYÂT	68
İÇKİNİN NESİL ÜZERİNE TE’SİRLERİ	68
İCTİMÂ’İYÂT VE İKTİSÂD NOKTALARINDAN DÂÛ'L-KÜÛL	72
Âileye Dokunması.....	74
Ahlâkî Sefâlet.....	76
İçkinin Âmmeye Ta’alluku	78
İÇKİLER NE SEBEBLERLE İÇİLİR?.....	82
İÇKİYE KARŞI MÜCÂDELE.....	94
İçkiye Karşı Savaş Nasıl Yapılmalı?	96
KAYNAKÇA	162
İNDEKS	163

KISALTMALAR

bkz.	bakınız
Dr. Öğr. Üyesi	Doktor Öğretim Üyesi
H.	Hicrî
Haz:	Hazırlayan
ilh.	ilâ âhir
no:	Numara
Prof. Dr.	Profesör Doktor
SBÜ	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri

TRANSKRİPSİYON SIRASINDA İZLENEN USUL

İçki Belyyesi ve Kurtulmanın Çareleri kitabında uygulanan transkripsiyon usulleri şöyledir:

- Metin genel olarak 12 puntodur. Fotoğraf alt yazıları, tablolar ve indeks 11 puntodur. Dipnotlar 10 puntodur.

- Metnin imlâsı günümüz Türkçe kurallarına uygun bir hale getirilmeye çalışılmıştır. Paragraflar, konu başlıkları ve yan başlıklar mümkün olduğu ölçülerde korunmuştur. Konu başlıkları ve ara başlıklar koyu puntolarla dizilmiştir. Nadiren italik de kullanılmıştır.

- Osmanlıca metinlerin günümüz harflerine nakli sırasında hafif bir transkripsiyon uygulanmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerde ayn ‘ , hemze ’ karakteri ile gösterilirken apostrof olarak ' sembolü kullanılmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzatmalarda â, î, û şekilleri tercih edilmiştir.

- Yer ve şahıs isimlerinde transkripsiyon uygulanmamıştır. Bu tür kelimelerde inceltmeler şapka ^ karakteriyle gösterilmiştir.

- Rumî tarihlerin Milâdî karşılıkları köşeli parantezde verilmiştir.

- 326 şeklinde yazılan Rumî tarihlerin önüne köşeli parantezle [1] konarak rakam hem ikmal edilmiş hem de daha rahat anlaşılabilir bir hale getirilmiştir. [1]326 gibi.

- Osmanlıca metinde unutilan, eksik bırakılan veya hatalı okunan kelimeler, tarafımızca düzeltilmiş ve ikmal edilmiştir. Düzeltmeler ve metinde eksik bırakılan kelimeler köşeli parantezde [] şeklinde gösterilmiştir.

- Her türlü yerli veya yabancı kitap, risale, mecmua vb. basılı eser italik dizilmiştir.

- Batı kaynaklı şahısların mümkün olduğu ölçülerde orijinal yazılışları verilmiştir. Tespit edilemeyenlerin okunuşuyla yetinilmiştir.

- Kelâm-ı kibar, konuşma metinleri vb. italik dizilmiştir.

**İÇKİ BELİYYESİ
VE
KURTULMANIN ÇARELERİ
TRANSKRİPSİYON - METİN**

İÇKİ BELİYYESİ
VE
KURTULMANIN ÇARELERİ

Muharriri:

Doktor Milaşı İsmail Hakkı

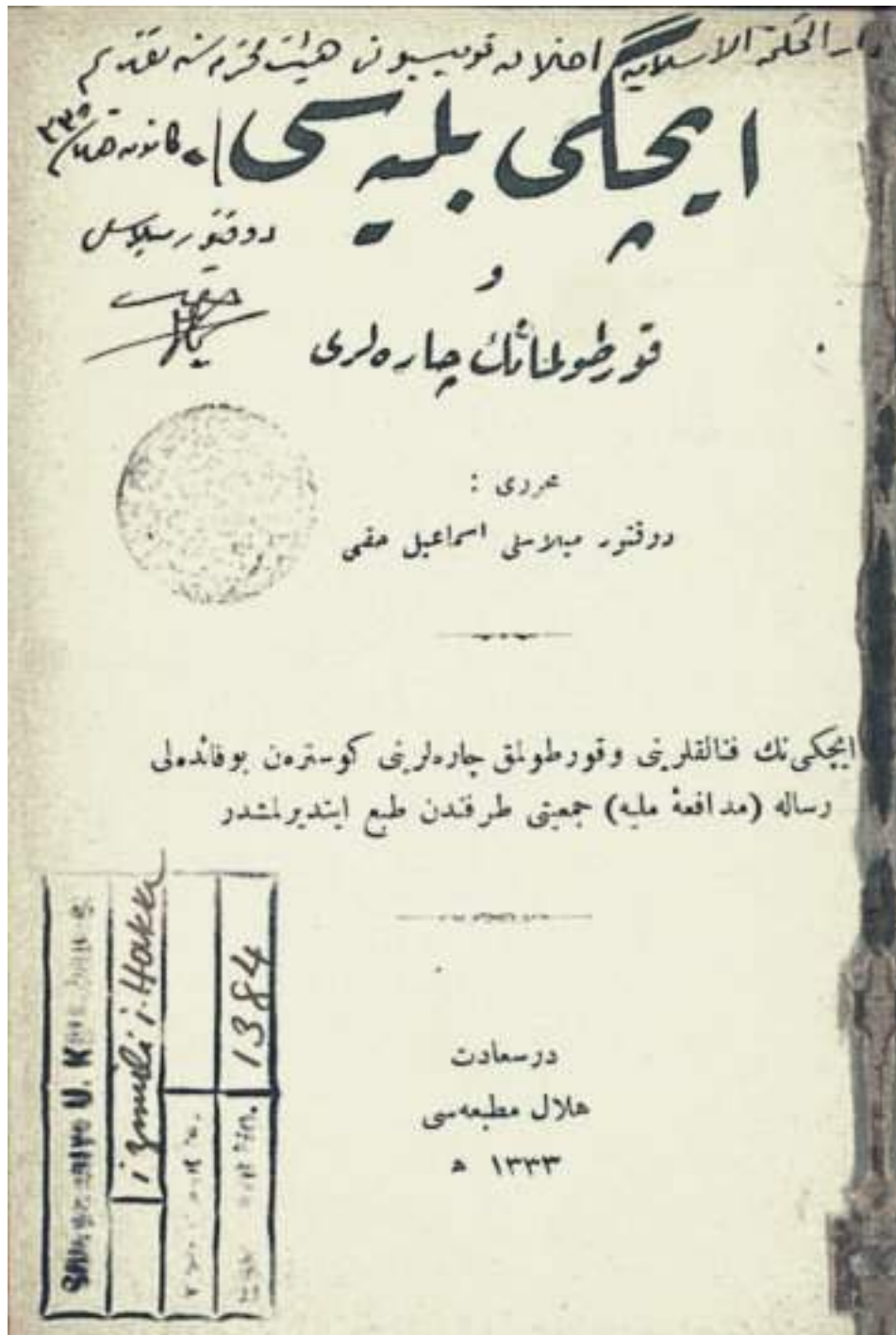
**İçkinin Fenâlıklarını ve Kurtulmak Çârelerini Gösteren Bu Fâideli
Risâle Müdâfa‘a-i Milliye Cem‘iyeti Tarafından Tab‘ Etdirilmişdir.**

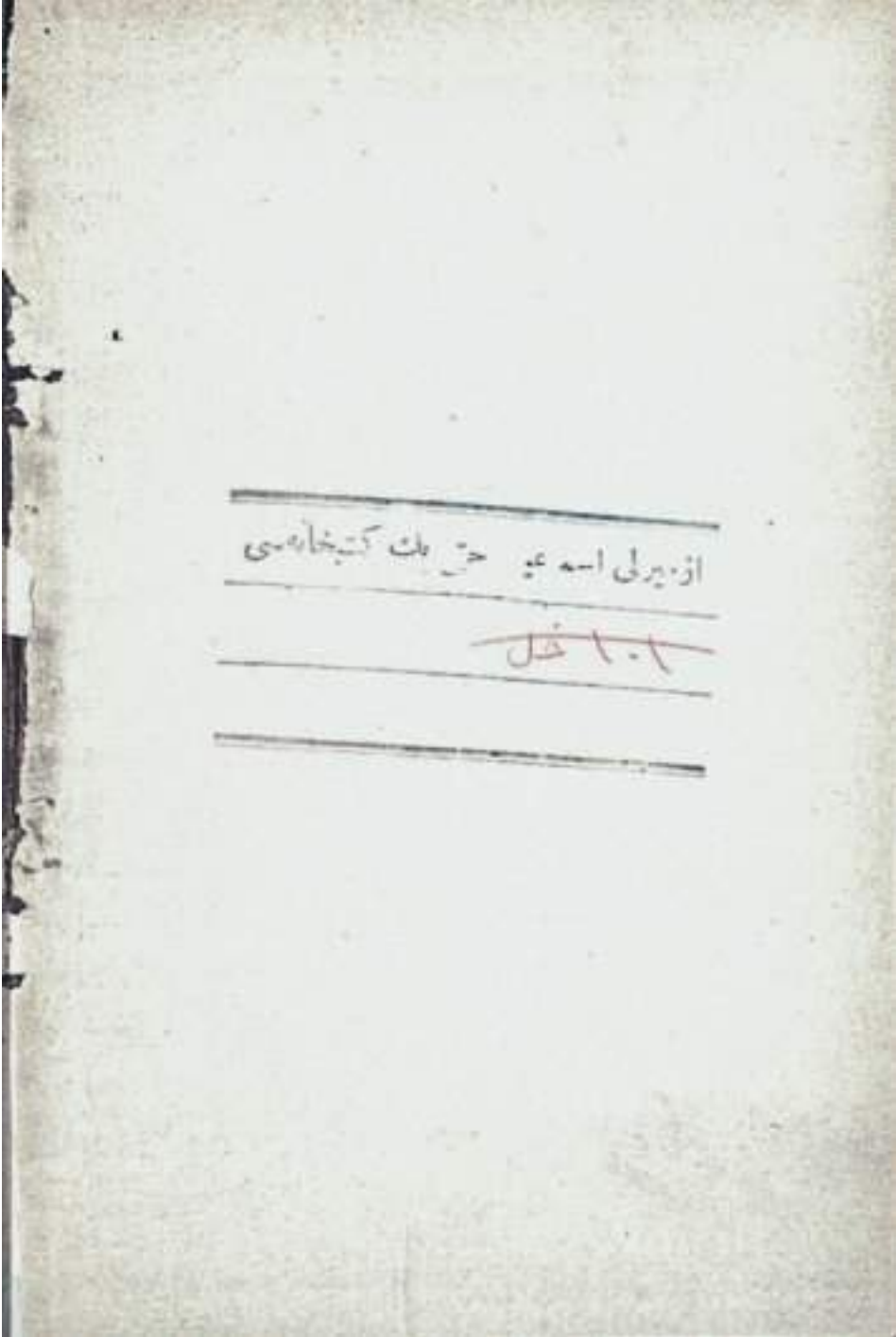
Dersaadet

Hilâl Matba‘ası

H. 1333 [1915]

İzmirli İsmail Hakkı Bey Kütübhânesi

(3)

Bismillahirrahmânirrahîm

İçinde az çok küûl bulunan yani az çok sarhoşluk verebilen her içilir şeye içki denir*. İçkilerde müşterek sıfat içlerinde küûl bulunmasıdır. Diğer teferru‘âta müte‘allik farkların hükmü azdır.

Târîh

İçki üzümnden, hurmadan, elmadan yapılmış şarâblar hâlinde pek eski zamânlardan beri kullanılagelmiştir. Asıl küûlün meydâna çıkması Arabların imbiki îcâdından sonradır. Arablar arasında içkiyi eski zamânlardan beri kullananlar var idi ve içkileri en ziyâde hurmadan istihsâl edilir idi. Peygamber efendimiz hazretleri daha kendilerine nübüvvet gelmezden evvel dahi içki kullanmamışlardır. *Kur’ân-ı azîmü’ş-şân* içkiyi üç derecede men‘ buyurmuştur. Evvelâ sarhoş iken namâz kılmak men‘ buyurulmuş, ondan sonra günâhının, mazarratının menfa‘atinden pek büyük olduğu bildirilmiş, en nihâyet içki murdâr bir şey olup selâmet ü felâhın ondan sakınmakda idüğü zikredilerek kat‘î sûretde nehy buyurulmuştur. İşte insânlığın büyük düşmanından kurtulması için ilk temel o zamân atılmış ve bin üç yüz seneden beri bu temele bağlananlar selâmet ü felâh dâiresinde yaşamışlar ve bundan

* Afyon ve esrâr gibi şeyler içkiden sayılmaz, ayrı sınıfa girerler.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ایچنده آز جوق کئول بولان یعنی آز جوق سر خوشلق و بره بیلهن
 هر ایچیلیر شیئه ایچکی دینیر [*]. ایچکی لرده مشترک صفت ایچیلرنده
 کئول بولونماسی در. دیگر تفرقاته متعلق فرقلرک حکمی آزدرد.
 تاریخ. — ایچکی اوزومدن، خرمادن، المادن یا بلش شرابلر
 حانده پک اسکی زمانلردن بری قوللانیلا کلش در. اصل کئولک
 میدانه جیقمسی عربلرک امیقی ایجادندن صکره در. عربلر آراسنده ایچکی
 اسکی زمانلردن بری قوللانیلر وار ایدی. و ایچکیلری اک زیاده
 خرمادن استحصال ایدیلیر ایدی. پیغمبر اقدمز حضرتلری دها
 کندیلرینه نبوت کلزدن اول دخی ایچکی قوللانیلا مشلردر. قرآن
 عظیم الشان ایچکی بی اوچ درجه ده منع بیورمشدر. اول سرخوش
 ایکن نماز قیلحق منع بیورلش اوندن صکره کناهنک، مضرتنک
 منفعتدن پک بیوک اولدینی بیلدیرلش، اک نهایت ایچکی مردار برشی
 اولوب سلامت و فلاحک اوندن صاقمقده ایدوکی ذکر ایدیلرک
 قعلی صورت ده نهی بیورلش در. ایته انسانیلغک بیوک دشمانندن
 قورتولماسی ایچون ایلک نمل اوزمان آطلمش و بیک اوچوز سندن
 بری بوتمله باغلانیلر سلامت و فلاح دائره سنده یاشامش و بوندن
 [*] آبیون و امیرارکې شیلر ایچکی دن سابلار آیری صنفه کیره لر.

(4)

sonra da yaşayacaklardır. Fakat Hulefâ-yı Râşidîn'den sonra işbaşına geçen sefîhlerin cinâyetleri ve Yunan âsârının tercemesine himmet edildiği esnâda şarâbın fâidesi hakkında tesâdüf edilen sözlerin te'sîr ve habâsetleri netîcesi olarak şarâblar mülûk ve ekâbirin sarây ve meclislerine girmeğe başlamış ve büyüklerin yaptıklarını küçüklerin taklîd etmesi pek tabî'î idüğünden millet içinde çoğalması gecikmemişdir. Diğer taraftan İran şâ'irlerinin şi'rlerini mey ü mül ile doldururlar. Mey edebiyâtda en ziyâde İranlıları taklîd eden biz Türkler içinde de bu dehşetli şeytânın tarafdâr bulmasına yardım etmişdir. Doğrusu dîn-i mübînimizin nehy-i sarîhi meydânda iken Müslümânlar arasında içkinin revâc bulması pek ziyâde ta'acüb ü teessüfe sezâ bir keyfiyettir.

Arablar küûlû beşinci târîh-i Hicrîde sâf olarak istihsâl etmişlerdir. Evvelâ zehir olarak kabûl edilen bu mâtde sonradan ilâc olarak kullanılmağa başlanmış, hele Avrupalılarca en a'lâ kuvvet ilâcî, hayât suyu, her derde dermân, her hastalığa engel gibi bilindiğinden pek ziyâde i'tibâr bulmuş ve bu i'tibâr son zamânlara kadar devâm etmişdir. Eski hekîmler: *"İçkiler mâlihulyâyı dağı[t]dırır, gönlü ferâhlandırır, anlayışı iyileştirir, fikri parlatır, kalbe kuvvet verir, ellerin titremesine, büyük damarların yırtılmasına ve murdâr iliğın gevşemesine mâni' olur"* diye yazarlar idi. İşte bu yanlış ve tamâmen aksine olan fikirlerin, i'tikâdların te'sîriyledir ki içkiye düşenler çoğalmış ve tâ 1847 târîhine yani bundan altmış küsûr sene evveline kadar bunca asırlar içkinin fenâlıklarını anlayıp anlatanlar olmamışdır. Fakat mezkûr

— ۴ —

مكره ده ياشا باجقلدرد ، فقط خلفاي راشدين دن مكره ايش باشه
 بكن سفيلرك جنايتلري ويونان آتارينك ترجمه سته همت ايدلديكي اشاده
 شرايك فائده سي حقه ده تصادف ايديله ن سوزلرك تاثير و خباثتلري نتيجه سي
 اوله رق شرايلر ملوك و اكابر ك سراي و مجلسلرينه كيرمكه باشلامش
 و بيوكلرك يادقلاريني كوچوكلرك تقليد ايتسي بك طيبي ايدوكندن
 ملت اينجده جوغالسي بچكمه مشدر . ديكر طرفدن ايران شاعرلرينك
 شعرلريني مي ومل ايله طولديرلر ماي ادبيات ده اك زياده ايراني لري تقليد
 ايدن بز تركلر اينجده ده بود هشتي شيطانك طرفدار بولماسنه ياردم ايتمشدر .
 طوغرسي دين مينمرك نه ي صريحي ميدان ده ايكن مسلمانلر آره .
 سنده ايچكي نك رواج بولسي يك زياده تعجب و تاسفه سزا بر كيفيت در .
 عربلر كنولي بشجي تاريخ هجري ده صاف اوله رق استحصال
 ايتمشدر . اولاه زهر اوله رق قبول ايديله ن بوماده مكره دن علاج
 اوله رق قوللانمغه باشلامش ، هله اور و باليلرجه اكاعلا قوت علاجي ،
 حيات صوب ، هر درده درمان ، هر خسته لغه انكل كي بيلند يكنندن
 يك زياده اعتبار بولاش و بو اعتبار صوك زمانلره قدر دوام ايتمشدر .
 اسكي هكيملر « ايچكي لر ماليخوليا يي طاغيديرر ، كوكل ي فرح لاند يرر ،
 آكلابيشي ايلشديرر ، فكري پارلا دير ، قله قوت ويرر ، اللرك
 ترمه منه ، بيوك طعارلرك بير طلماسنه و مردار ايليك ك كوشه منه
 مانع اولور ديه بازارلر ايد ي . ايشه بوياكلش و تماماً عكه اولان
 فكرلرك ، اعتقادلرك تاثيريله دركه ايچكي به دوشه نلر جوغالش و تا
 ۱۸۴۷ تاريخه يعني بوندن آلتش كورسه اوله قدر بونجه عصرلر
 ايچكي نك قانقلاريني آكلابوب آكلادانلر اولمامش در . فقط مذكور

(5)

târîhde İsveçli Manyos Hos isminde bir tabîb içkinin mazarratlarını pek güzel göstermeğe muvaffak olmuş ve pek çok tedkîkâta yol açmıştır. Hakikat o vakitten sonra tecrübe ve tahkîkler çoğalmış ve en ziyâde Maniak, Landouzy, Legrand, Renon, Duclaux, Dubois, Lancero, Wagoner, Odéon, Jacquet, Faisant ve daha birçok büyük doktorlar içkinin fenâlıklarını anlamağa, anlatmağa hizmet etmişlerdir ve hep bunlar fennin çok ileri gitdiği şu son zamânların doktorlarıdır. Fakat ma‘atteessüf eski hekîmlerin yanlış fikirlerinin te’sîrâtından olarak hâlâ: *"İçkinin filân nev‘inde veya az mikdârında fâide vardır"* i‘tikâdı çok insânların zihinlerinde muzır bir hurâfe hâlinde bâkîdir. İşte bu bâtıl i‘tikâdı kaldırmak lâzım geliyor.

İçkilerin mazarratlarını anlayabilmek için evvelâ kâffesinde mevcûd olup asıl te’sîri yapan küûlü, sonra da türlü türlü içkilerin husûsiyetlerini mütâla‘a etmelidir. Biz de öyle yapacağız.

Küûl

Küûl (ispirto*) yanıcı ve yakıcı bir mâddedir. Bunun birkaç nev‘i olup en mühimi etil küûldür. Etil küûl 78 derece harâretde kaynar. Bu küûl kimyâhânelerde terkîb usûlüyle de istihsâl

* Küûl, ispirto demektir. Fakat bizde avâm ispirto denince hâlis içkilerin içinde olmayan bir şey zannederler. Bu gâyet câhilâne bir zandır. Kötü veya iyi rakı demenin ne derece ehemmiyetsiz, hükümsüz bir söz olduğunu ileride anlayacağız.

تاریخده اسوه چلی مانیوس هوس اسمنده برطیب ایجکی نك مضر تلیری
بك كوزل كوسترمكه موفق اولمش و بك چوق تدقیقه یول آچشدر.
حقیقت اوز وقتدن صكره تجربه و تحقیق لرچونلش واك زیاده مانیاق،
لاندوزی، له غرمن، رونون، دوقلو، دوبوو، لانسرو، واغونه،
اوده ثون، زاكه، فهزان ودها برچوق بیوك دوقنورلر ایجکی نك
فالقلری آكلامغه آكلامغه خدمت ایتمشدر. وهب بونلر فك
چوق ایلری کیتدیكى شوصوك زمانلرك دوقنورلری در. فقط مع التأسف
اسکی هكیملرك یاكلش فكرلری نك تأثیراتندن اوله رق حالا ایجکی نك
فلان نوعنده ویا آز مقدارنده فائده واردر اعتقادی چوق انسانلرك
ذهنلرند مضر برخرافه حالنده باقی در. ایسته بو باطل اعتقادی
قاله بر مق لازم کلبور.

ایجکی لرك مضر تلیری آكلامه بیلیمك ایچون اوله كافه سندمه وجود
اولوب اصل تأثیری یابان کتولی صكره ده درلو درلو ایجکی لرك خصو-
صیتلری مطالعه ایتملی در؛ بزده اوپله یاباجغز.

كشول

كشول (اسپرتو) [*] یا ییجی ویا ییجی بر ماده در. بونك بر قاج
نوعی اولوب اك مهمی نهیلی كشولدر. نهیلی كشول ۷۸ درجه
حرارت ده قایتار. بو كشول کیمیاخانه لرده ترکیب اصولیله ده استحصال

[*] كشول اسپرتو دیمك در. فقط بزده عوام اسپرتو دینجه خالص
ایجکی لرك ایچنده اولیان برشی طن ابددرلر بوغایت جاهلانه برطن در. کوتو
ویا ای راق دیمك نه درجه اهمیت، حکم بر سوز اولدیفی ایلری ده
آكلاماجغز.

(6)

olunabilirse de sanâyi‘de dâimâ maya denilen bir mikrobun te’sîri altında şekerli bir mâyi‘in tahammür etdirilmesiyle yapılır. Bu mikrob tabî‘atda üzüm gibi bazı meyveler üzerinde bulunur. Eğer maya şekerli mâyi‘ üzerine geniş nefes alabilecek sûrette ekilirse şekeri çabucak sarf eder ve hiç küûl hâsıl etmez. Lâkin meselâ dolu ve kapalı bir şişe içine konarak havânın te’sîri azaltılırsa evvelâ mikrob havâsızlıktan uyuşur, sonra yeniden bir türlü hayât gösterir. Fakat bu sefer şekeri tamâmen yakamaz. Ancak büyük bir kısmını küûle çevirir. Yanan kısmından hâsıl olan gaz dahi bu küûllü mâyi‘in içinde bulunur. Bu mâyi‘de küûlün nisbeti yüzde 17’yi bulunca tahmîr artık devâm edemez, durur.

Etil küûlden başka dört türlü küûl daha vardır: Metil, propil, butil, amilin küûlleridir. Metil yâhûd odun küûlü denilen nev‘ tahammür-i küûlî esnâsında kendi kendine hâsıl olmaz. Sınâ‘î olarak yapılır. Bunun kayna-ması 66 derecededir. Diğer üç nev‘ küûller tahammür-i küûlî esnâsında az mikdâr hâsıl olurlar ve daha yüksek harâretlerde kaynadıklarından yüksek küûl nâmını alırlar. İleride bunların her birinin te’sîrleri derecesinden bahsedeceğiz. Şimdi içkilerin envâ‘ına geçelim.

İÇKİLERİN ENVÂ‘I

İçkiler üç nev‘e ayrılır:

1-Tahmîr ile yapılan içkilerdir ki meyvelerin tabî‘î şekerli

- ۶ -

اولونه بیلیرسه ده صنایع ده دائماً مایه دینلن بر میقروپك تأثیری آلتده
شکرلی برمایك تخمر ایندیرلسیله بایلیر . بومیقروپ طبیعت ده
اوزوم کبی بعض میوه لر اوزرند بولنور . اگر مایه شکرلی مایع
اوزرینه ککیش نفس آلابیله جك صورت ده نه کیلیرسه شکرلی جابوجق
صرف ایدر و هیچ کئول حاصل ایتمز . لکن مثلا طولو وقاپالی
بریشته ایچنه قونارمق هوانك تأثیری آزالدیلسه اولا میقروپ
هواسزلقدن اوپوشور صکره یکیدن بردرلو حیات کوسترر فقط
بوسفر شکرلی تماماً یاقاماز آنجق بیوک بر قسمتی کئوله چورر ..
باتان قسمندن حاصل اولان غاز دخی بوکئوللی مایك ایچنده
بولونور . بومایع ده کئولك نسبتی یوزده اون یدی نی بولونجه تخمر
آرتق دوام ایدر ، طورور .

مئیلیك کئولدن بشقه درت درلو کئول دها واردر : مئیلیك ،
بروفیلیك ، بوتولیک ، آمیلیك کئوللردر . مئیلیك یاخود اودون
کئولی دینلن نوع تخمر کئولی انسانده کندی کندینه حاصل اولماز
صناعی اوله رق بایلیر . بونك قایناسی ۶۶ درجه ده در دیگر اوج نوع
کئوللر تخمر کئولی انسانده آ ز مقدار حاصل اولورلر و دها یوکك
حرارتلرده قاینادقلرندن یوکك کئول نامنی آیلرلر . ایلری ده
بونلرک هر برینك تأثیرلری درجه سندن بحث ایدر جکزر . شمعدی
ایچکی لرك انواعه کیچلم .

ایچکی لرك انواعی

ایچکی لر اوج نوعه آیریلیر :

۱ . — تخمیر ابله یا بیلان ایچکی لردر که میوه لرك طیبی شکرلی

(7)

sularını veya sinâ'î olarak yapılmış şekerli suları kendi hâllerine bırakarak yâhûd sinâ'î olarak tahmîr edilerek yapılırlar. Bunlar başlıca üzüm şarâblarıyla elma, armud şarâbları ve biradan ibâretidir.

Üzüm Şarâbları

Üzüm şarâbları tâze üzümünden yapılırlar. Siyâhı, beyâzı, koyusu, şekerlisi, köpüklüsü vardır. Köpüklü şarâb şampanya denilen nev'dir. Şarâbların terkîbinde tanen, fosfor ve potas emlâhı gibi bir takım münebbih ve nâfi' mâddeler vardır. Fakat içlerindeki küûlün ileride göreceğimiz mazarratlarına ilâve olarak siniri bozan revâyih denilen mâddeleri de vardır. Demek ki menfa'atlı kısmı mazarratlı kısımlarına bakarak pek ehemmiyetsizdir. Hâlis şarâbın mazarratı geç meydâna çıkar ve ilk mazarratlar hazm yollarından başlar, sonra sabâhları balgam çıkarmak, içinde meşgûliyetine âid sıkıntılı ve korkunç rüyâlar görmek gibi hâller gelir. Bu sıralarda karaciğer de bozulur, şişer, sertleşir ve mumyalaşmış gibi olur. Nihâyet kalb dahi bozularak türlü türlü râhatsızlıklar meydân alır. Şarâbın mazarratlarının geç kalması hâlis şarâba mahsûs olup ekseriyâ şarâblara hîle karıştırıldığından böyle hîleli şarâbların fenâlıkları çabucak meydâna çıkabilir.

Şimdi hâtıra gelen iki suâlin cevâbını şarâb bahsinde zikretmeği münâsib görürüz:

"Birisi ale'l-umûm içkilerin muzır olduğu teslîm edilse bile şarâbın menfa'ati ve mukavviliği müsellem değil midir? Suâl-i diğeri de uzun müddet içki kullandıkları hâlde sıhhatleri yerinde kalmış insânlar görüyoruz; bunlar niçin mutazarrır olmamışlardır?"

— ۷ —

سولرینی ویا صناعی اوله رق یا بلش شکرلی سولری کند ی حاللرینه
براقه رق یا خود صناعی اوله رق تخمیر ایدیله رک یاییلرلر. بونلر باشلیجه
اوزوم شرابلرله الما ، آرمود شرابلری و بیرادن عبارتدر .

اوزوم شرابلری . — اوزوم شرابلری تازه اوزومدن یاییلرلر
سیاهی ، بیاضی ، قویوسی ، شکرلیسی ، کویوکلوسی وارددر . کویوکلوی
شراب شامبانیا دینلن نوعدر . شرابلرک ترکیبده تانهن ، فوسفور
و بوتاس املاحی کی برطاق منه و نافع ماده لر وارددر . فقط ایچلرنده کی
کنولک ایلری ده کوره جکمز مضر تلرینه علاوه اوله رق سیگیری
بوزان رواج دینلن ماده لر ی ده وارددر . دیمک که منفعتی قسمی
مضر تلی قسملرینه باقه رق یک اهمیتسزدر . خالص شرابک مضر تی
کچ میدان چقار وایک مضر تلر هضم بوللرندن باشلار صکره صبا .
حلقی بلغم چقار مق ، ایجه نک مشغولیتنه عائد صیقتی لی وقور قونج
رؤیالر کورمک کی حاللر کلیر . بو صرملرده قره جکرده بوزولور
شیشر ، سرتلشیر و مومیالشمش کی اولور نهایت قلب دخی بوزولهرق
درلو درلو راحتسزلقلر میدان آلیر . شرابک مضر تلرینک کچ قالمسی
خالص شرابه مخصوص اولوب اکثریا شرابلره حیلله قاریشدیرلر دینندن
بویله حیللی شرابلرک قنالقلری جابوجق میدان چقاییلیر .
شمدی خاطره کلن ایکی سؤالک جوانی شراب بختده ذکر
ایتمکی مناسب کوروروز :

برسی علی الصدم ایچکی لرك مضر اوله یی تلم ایدله بیله شرابک منفعتی
ومقوی لکی مسلم دکلر دو ؟ سؤالی دیکری ده اوزون مدت ایچکی قوللاندقلری
حاله صحتلری یرنده قالش السالر کور بیوروز بونلر نه ایچون مضر اورا نامسلر در ؟

(8)

suâlidir. Bunların cevâbları *Dîn-i İslâm ve Ulûm u Fünûn* isimli kitâbımızda mevcûd olduğundan oradan nakledeyim:

«İlm-i tıbbın ve fûnûn-ı sâirenin bu kadar terakkîsi ve asırlardan beri te-kerrür etmekde olan tecrübelerden mütehasıl ma'lûmâtın kesreti ile berâber şimdiye kadar hukemâ bu bâbda kat'î bir cevâb verememekde idi. Son zamân-larda fizyoloji ve kimyâ-yı tahlîlî gibi ulûm-ı esâsiyeye müsteniden yapılan tah-kîkât ve tedkîkât-ı ciddiye netîcelerinde birinci suâle kat'î cevâb verilmeğe mu-vaffak olunmuşdur ki o da dîn-i celîl-i Ahmedî ve ulemâ-yı kirâmî tarafından bin üç yüz seneden beri verilegelmiş cevâbdan muktebes denilmeğe sezâ bir cevâbdır. Yani bütün milel-i mütemeddine hukemâ ve müdekkikîninin re'y-i hâzırına nazaran: *"Kat'î bir lüzûm-ı tıbbî olmadıkça meşrûbât-ı küüliyenin bir katresini dahi içmemelidir ve şâyed bir tabîb-i hâzık tarafından devâ gibi verilirse o vakit yalnız hastalık zamânlarına münhasır olmak ve devâdır diye içmek câiz olur"* meâlinden ibâretdir. Hattâ bazıları hîn-i lüzûmda etıbbânın biraz filân şarâbdan kullan demelerine bile râzı olmayıp tıbben lüzûm-ı kat'î var ise reçete hâlinde yazarak tedârik etdirmelidir fikrinde bulunmaktadırlar. İşte şer'-i şerîf-i Mustafavî'nin lütf u ihsân buyurduğu cevâb da bunun aynı olup tabîb-i hâzık-ı müslim tarafından şûrb ü isti'mâline lüzûm-ı kat'î vardır denildiği vakit şer'an da harâm değildir. Hakîkat her husûsda olduğu gibi bu husûsda dahi tabîbin hâzık ve emîn olması şartdır. Zîrâ hâl-i hâzırda bile ispiro-to lu meşrûbâtın lüzûm-ı tıbbîsi vardır zannıyla mukavvî, mi'devî vesâir sûretler-le isti'mâline harîs bir takım tabîbler bulunmaktadır. Bunların ekser-i ahvâlde re'yleri isâbet etmediğinden hastaların menfa'at yerine mazarrat gördükleri pek çokdur ve bu sebeble Avrupa meşâhîr ve muktedirîn-i etıbbâsı şimdi meşrûbât-ı küüliyeyi devâ-i mukavvî makâmında dahi birkaç sene evvelkine nisbetle pek az kullanmaktadırlar. Hattâ birkaç sene evvelkine nisbetle pek az kullanmak-tadırlar. Hattâ birkaç sene evvel Beyrut'da sıhhiye müfettişi bulunduğum sırada dûçâr olduğum influenza sebebiyle şedîd bir öksürüğe tutulmuş idim. Yirmi dokuz gün evde kalmağa mecbûr oldum. Hastalık geçtikden sonra kalmış olan za'f münâsebetiyle takviye-i cisme hâcet görüldü. Beyrut Fransız ve Amerikan Mekteb-i Tıbbîlerinin en meşhûr mu'allimîni ile memleketdeki sâir etıbbâdan

— ۸ —

سؤالدر . بولرك جوابلری (دین اسلام و علوم و فنون) اسلی کتابیزده موجود اولدیغندن اورادن نقل ایدم :

«علم طبك: فنون سائر ملك بوقدر ترقیسی وعصر لر دن بری تكرر ایتكده اولان تجربه لر دن متحصل معلوماتك كثر فی ایلده برابر شمدی به قدر حكما بوباید قلمی بر جواب و برهه مكده ایدی. صوك زمانلرده فیزیولوژی و کیمیای تحلیلی کبی علوم اساسیه مستنداً یاپیلان تحقیقات و تدقیقات جدیدیه نتیجه لر نده برنجی سؤال قلمی جواب و برملكه موثق اولمشدر كه اوده دین جلیل احمدی و علمای کرامی طرفندن بیک اوچیوز سنه دیری و برمله گلش جوابدن مقتبس دینلکه سز ابر جوابدر یعنی بشون ملل متعنه حکما ومدقیقتك رأی حاضرینه نظراً « قلمی بر لزوم طبی اولدیقه مشروبات كثر لیه لك بر قطره سنی دخی ایجه ملی در . وشاید بر طیب حاذق طرفندن دوا کبی و بریلر سه اووقت یالکیز خسته فی زمانلرینه منحصر اولقی و دوا در دییه ایچمك جائز اولور » مآئندن عبارتدر . حتی بمضیلری حین لزوم ده اطباءك بر آرز فلان شرابدن قوللان دیلرینه بیله واضی اولابوب ملأ لزوم قلمی وار ایسه وچته حالنده بازه رق تدارك ایتدیرملی در فکرنده بولمقده درلر . ایسته شرح شریف مصنفونك اعلف واحسان بیوردیق جوابده بولك عینی اولوب طیب حاذق مسلم طرفندن شرب واستعمالنه لزوم قلمی واردر ذیلدیکي وقت شرعاً ده حرام دکلددر . حقیقت هر خصوص ده اولدینی کبی بوخصوص ده دخی طیبك حاذق وامین اولمی شرطدر . زیرا حال حاضرده بیله اسپرنولی مشروباتك لزوم طیبسی واردر طنبیله مقوی ، معدوی وسائر صورته لره استعمالنه حریص برطاقم طیبیلر بولمقده در . بولرك اکثر احوالده رأیبری اصابت ایتدیکنندن خسته لرك منفعت یرینه حضرت کوردکلری پك چوقدر وبوسیله آوروپا مشاهیر ومقننرین اطیاسی شمدی مشروبات كثر لیه بی دوا مقوی مقامنده دخی برقاچ سنه اولکته لیله پك آرز بولالمقده درلر . حتی برقاچ سنه اول بیرونده صبه مفتشی بولندیم سرده ده دوا بر اولدیم نه ظلو نه زرا سییله شدید بر او کورو که طوطش ایدم . یکریمی طویز کون اوده قالله مجبور اولدم خسته فی کچدکده نصکره قالمش اولان ضعف مناسبتیله تقویة جسمه حاجت کورو لدی بیروت فرانسه و آمریقایان مکتب طبی لرینك اك مشهور معلمینی ایله عملکتنده کی سائر اطیادن

(9)

bir haylisi gelip gidiyorlar idi. Tecrübesi az birisi iyi şarâb kullanmaklığını tavsiye etdi ve bi't-tesâdüf şarâb kullanırım fikriyle Safed'den Musevî dostlarımdan birisi sûret-i husûsiyede i'mâl edilmiş en kıymetli cinsinden birkaç şişe şarâb göndermiş idi. Bu şarâbları Fransız Mekteb-i Tıbbîsi mu'allimlerinin en meşhûrlarından olan Mösyö de Braun'a irâ'e ettiğimde biraz tadına baktıktan sonra gâyet a'lâ bir şarâb olduğunu tasdik ile berâber mukavvî olmak üzere şarâb isti'mâline lüzûm olmayıp ispirotolu meşrûbâtıdan görülen menfa'atin mücib olduğu mazarrata nisbetle ehemmiyetsiz kalacağını dermeyân ile kat'iyen adem-i şürbü tarafını iltizâm etmiş idi. Bu vak'a o vakit Beyrut Belediye sertabîbi bulunan izzetlü Halil Efendice de ma'lûm olup kendisi de mukavvî olmak üzere şarâb isti'mâlinin aleyhinde bulunan etıbbâ cümlesinden bulunuyor idi. Âcizleri zâten bunları sevenlerden olmadığından mezkûr şarâbları Hıristiyan etıbbâ arkadaşlarıma gönderiyordum ve elhamdülillahi te'âlâ yalnız süt ve yumurta ve bi't-tesâdüf kesretlice elde edilen kuş eti vesâire gibi tayyibât-ı rızk ve helâl gıdâlarla az vakit zarfında i'âde-i kuvvet etdim. Burada hâtıra "*Beyrut sıcaktır, şarâb iyi gelmez*" gibi bir fikir gelebilir mülâhazasıyla mevsimin kış idüğünün beyânına lüzûm görürüm.

Gelelim ikinci suâlin cevâbına: Vâkı'â işret kullandıkları hâlde sıhhatleri iyi görünen ve hayli müddet yaşayan adamlar vardır. Fakat bunların adedi işret yüzünden az vakit zarfında vahîm hastalıklara dûçâr olan bedbahtlara nisbeten o kadar azdır ki âdetâ nazar-ı i'tibâra almağa değmez. Lâkin burasını herkes bilemez. Hastalar ekseriyâ esîr-firâş kaldıkları cihetle görülmezler ve görülenlerin de hastalıklarının işret sebebiyle hâsıl olduğunu halk düşünemez. Hâlbuki içki yüzünden pek çok hastalık tevellüd ettiğini alenen isbât eden etıbbâ bu hastaları görüp sebeb-i marazlarını da bildiklerinden hiç bu yolda i'tirâza mahal bulmazlar. Bâ-husûs işret sebebiyle olanlar göz önünden kaldıklarından unutulurlar. Yalnız bazıları tab'-ı mey-perestânelerine muvâfık geldiğinden dolayı bir müddet-i muvakkata için mazarrat görmemiş gibi görünenleri görürler ve gösterirler. Hâlbuki bu mutazarrır olmamış gibi görünenler hakîkatı anlamak için en ciddi bir vâsıta

— ۹ —

برخیلی کلوب کیدیورلر ایدی. تجربه سی آذربایسی ای شراب قوللا قلمی
توصیه ایدی و بالتصادف شراب قوللا نیرم فکر بله صفدن موسوی دوستلرمدن
برای صورت خصوصیه ده اعمال ایدنش الک قیمتی جلدندن برقاچ شیشه
شراب کوندومش ایدی. بوشرا بیری فرانسز مکتب طبعی معلملرینک الک
مشهورلردن اولان موسیو دو برونه اراشه ایتدیکنده بر آژطادینه یاقده تصکره
غایت اعلا بر شراب اولدیفنی تصدیق ابله برابر مقوی اولق اوزره شراب
استعمالنه لزوم اولایوب اسیرتولی مشروب ایدن کورولدن منفعتک موجب اولدیفنی
مضرته لسته اهمیتز قالا جفنی درمیان ابله قطعاً عدم شرعی طرفنی التزام
ایتنش ایدی. بووقه اووقت بیروت بلدیله سرطینی بولان عزتلر خلیل
افندی جه ده معام اولوب کندیس ده مقوی اولق اوزره شراب استعمالنک
علیه بولان اطبا جمله سند بولتیور ایدی. عاجزلری ذاتاً بولری سه و نلردن
اولدیفندن مذکور شراب لری خریستیان اطبا آرقداش لریه کوندوبوردن .
والله تعالی پالکیز سوت و عورطه و بالتصادف کتر نتیجه الله ایدیلن
قوت اتی وسائر کی طیبات رزق و حلال غدالره آق وقت طرفنده عاده
قوت ایتدن . بورده خاطر بیروت سیجا قدر شراب ای کاز کی بر فکر کله
بیلیر ملاحظه سیله موسک قیش ایدوکنک بیانه لزوم کورورم .

کلم ایکنجی سؤالک جوابنه : واقعا عشرت قولاندق لری حالده صحتلری
ای کورونه و خبی مدت پاشایان آدملر واردر فقط بولرک عددی عشرت
بوژندن آق وقت طرفنده و خیم خسته لره دوچار اولان بدبختلره لسته
اولدر آذرکه عادتاً نظر اعتباره آلفه دکز . لکن بوراسی هرکس بیلیم
خسته لر اکثریا اسیر فراش قالدق لری جهته کورولزلر و کوروله لرکده
خسته لقلرینک عشرت سیبیله حاصل اولدیفنی خلق دوشونه من . حالبوکه ایچکی
بوژندن پک جوق خسته لقی تولد ایتدیکنی علناً اثبات ایدن اطبا بوخسته لری
کوروب سبب مرسلرین ده بیلک لرندن هیچ بو بولده اعتراضه محل بولمازلر .
باخصوس عشرت سیبیله اوله لر کوز اوکنندن قالدق لرندن اونودولورلر
پالکیز بهضیلری طبعی برستانه لریه موافق کلدیکندن بولای برمدت موقته
ایچون مضره کورمه منش کی کورونه لری کورورلر و کوسترلر . حالبوکه
بومضرر اولما منش کی کورونه لره حقیقی آکلامق ایچون الک جدی پرواسنه

(10)

olan istatistiklerin gösterdiğine nazaran içki yüzünden mahv olanlara nisbeten milyonda bir denecek derecede kalîlül'-adeddirler. Binâenaleyh milyonlarla mazarrat görmüş, hâk-i helâke serilmişlere bakıp da ona göre hareket etmek iktizâ eder iken nâdirâtdan olan müstesnâlara bakıp aldanmak akıl ve mantığa tetâbuk eden şeylerden değildir. Hakikat ender ve şâz olarak bazı vücûdların bir müddet için bir takım zehirlere bile mukâvemet ettikleri görülmüşdür. Dirhemlerle afyon yutan ve inanılmayacak kadar aksülûmen vesâir semli mâddeler kullanan bazı tiryâkîler, Hindli dervîşler bu bâbda emsile-i mühimme teşkil ederler. Diğer cihetden zâhiren sıhhatleri iyi görünen bu kimselerin hakikatde sıhhatleri muhteldir. Zîrâ meşrûbâtın bu vechile verdiği kırmızılık evvelce de söylenildiği vechile demin hârice hücûmundan ileri gelip yoksa kanın kuvvetlendiğinden ileri gelmez. Bilakis demin böyle hârice, dâhile hücûm ve çekilmesinden a'zâ-yı dâhiliye hastalıkları kesîrül'-vukû' olduğundan zâhirde kavî görünen o zavallıların kalb ve ciğerleri çürük olur. Bu keyfiyet husûsan influenza, zâtürri'e gibi hastalıklara tutulduklarında dayanamayıp gitmeleriyle zâhir olur ve işretin sû-i te'sîrâtına bir müddet mukâvemetle sağlam kalanlar var ise de bunlar ender ve müstesnâ derecede kavî ve sâlim bünyelerdir ki eğer işret etmemiş olsa idiler daha sağlam kalmış olacak idüklerine şübhe yokdur.

Hâsılı bugün ilm ü irfan ve zekâ vü ikânları sebebiyle bütün âlem-i insâna medâr-ı iftihâr sayılan kümmelîn-i tıb meşrûbât-ı küûliye hakkında Şerî'at-ı Mukaddese-i Ahmediye'nin bin üç yüz sene evvel haber verdiği ahkâm-ı celîleye muvâfık ahkâm istihrâc edebildiklerinden dolayı iftihâr ve bahtiyârlıklarını ızhar etmekteledir».

Dîn-i İslâm ve Ulûm u Fünûn kitâbından nakil burada bitdi. Hakikat-ı hükm-i celîl-i İslâmînin isâbetine hayrân olan hukemâ Avrupa'da günden güne pek ziyâde artmaktadır. Çünkü artık ilm ü fen bu hakîkati i'tirâzı kabûl etmez sûretde isbât etmiştir. Zâten bizim bütün sözlerimiz Avrupa ecille-i etibbâsının karârlarına müstenid olup hiçbirisi indî değildir. Burada mes'eleyi pek iyi hall ü îzah edeceği cihetle Sadr-ı hâlî devletlü fehâmetlü Said Halim Paşa hazretlerinin makâm-ı Sadâret'e

- ۱۰ -

اولان ایستالستیکلرک کوستردیکنه نظرأ ایچکی یوزندن هو اولانلره اسبه
میلیونده بر دینه جک درجه ده قلیل المدددرلر . بشاء علیه میلیونلره مضرت
کورمش ، خاک هلاکسریش لره باقوب ده اوکا کوره حرکت ایتک اقتضا ایدر
ایکن نادراتدن اولان مستثنالره باقوب آلهامق عقل ومنطقه تطابق ایدن
شیلردن دکلدنر . حقیقت اندر ، شاذ اولاروق بعضی وجودلرک برمدت ایچون
برطاقم زهرله بیله مقاومت ایتدکاری کورولمدر . درهملره انبون یومطایه
واینالطایه جق قدر آق سولن وسائر سمل ماده لر قوللانان بعضی تریاکلر ،
هندل درویشلر یوبایده امتله مهمه تشکیل ایدرلر . دیگر جهتدن طاهراً
صنلری آبی کورونهن بوکسه لرک حقیقت ده صنلری مختل در ، زرامشرویاتک
پووجه ایلر وبردیکی قریزلیق اولجه ده سویلندیکی وجهله دمک خاچه جهومندن
ایلری کلوب بوقسه قانک قوتلندیکنندن ایلری کلر . بالعکس دمک بویه
خارجه ، داخله هجوم وچکلمدنن اعضای داخله خسته لقلری کثیرالوقوع
اولدینندن طاهرده قوی کورونهن اوزوالی لرک قلب وچکرلری چوروک
اولور بوکیت خصوصاً نه نفلوئه نزا ، ذات الرئه کی خسته لقلره ملوئله لرلنده
طایانامایوب کیتلریله طاهر اولور . وعشرتک سوء تأثیراته برمدت مقاومتله
صاعلام قالانلر واریسه ده یولر اندر وصقتنا درجه ده قوی وسالم بنیه لرلرکه
اکر عشرت ایتشمش اولسه ایدیلر ده صاعلام قالنش اولاجق ایدوکلرینه شبهه
یوقدور .

حاصلی بوکون علم و عرفان و ذکا وبقائلی سببله بنون عالم انسانه
مدار افتخار صابیلان کلین طب مشروبات کثولیه حقیقه شریفه مقدسه احمدیه ملک
بیک اوچبوز سنه اول خبر وبردیکی احکام جلیله موافق احکام استخراج
ایده بیله کلرندن ملولایی افتخار وبتخیارلقلری اظهار ایتکده لردر .

(دین اسلام وعلوم و فنون) کتایندن نقل بوراده یئندی . حقیقت حکم جلیل
اسلامی ملک اسایته حیران اولان حکما آوروپاده کوندن کونه پک زیاده آرتقده در
چونک آرقی علم و فن بو حقیقی اعتراف قبول ایتز سورنده اثبات ایتددر .
ذاتاً بزم بنون سوزلریمز آوروپا اجله اطباستک ترارلرته مستند اولوب
هیچ بریسی عتدی دکلدنر . بوراده مسئله بی پک ای حال وایضاح ایدرجهکی
جهته صدر حال دوللو فغانلو سعید حامی پاشا حضرتلرینک مقام صدارته

(11)

geçmelerinden akdem Paris'e teşrîflerinde musâdif oldukları bir vak'ayı hikâye etmeği münâsib buluyorum:

Müşârunileyh hazretleri sıhhatleri hakkında istişârede bulunmak için Paris etıbbâsının en mümtâzlarından olan büyük bir mu'allime mürâca'at ederler. Tabîbin müşterîleri pek çok olduğundan her müşterîye sırasına göre dört-beş günde ancak nevbet gelebilir imiş. Paşa hazretleri kendilerine hangi günün hangi sâ'atinde sıra geleceğini yazdırmak için kartlarını tabîbin adamına verirler. Mûmâileyh içeriye girer. Biraz sonra müte'accib bir vaz'iyetde çıkarak doktorun kendileri için: *"Gün ve sâ'at ta'yinine hâcet olmayıp hemen girebilirler"* dediğini beyân eder. Paşa hazretleri de girerler. Doktor fevkalâde hürmetkâr bir vaz'iyetde istikbâl eder ve: *"Buyurun efendi, sizi âdetim hilâfına olarak hiç bekletmeksizin kabûl ediyorum. Bu benim kimseye yapmadığım bir mu'âmeledir. Fakat bu fevkalâde ihtirâmımı zâtınıza mahsûsdur zannetmeyin. Bunu mücerred sizin büyük Peygamberinize olan hürmet ve ta'zîminin nişânesi olarak yapıyorum. Zîrâ biz etıbbâ daha yakın vakitlere kadar içkinin azında ve bazı nev'lerinde fâide olduğunu zannederek Hazret-i Muhammed aleyhisselâmın içkilerin her nev'ini ve az mikdârını dahi men' eylesini musîb bulmuyor idik. Hâlbuki son tedkikât-ı fenniye bunun isâbetini ve kendisinin bu sûretle bin üç yüz seneden beri gelen lâ-yu'âd insânlara, bütün insâniyete pek büyük hizmet etmiş olduğunu gösterdi. İşte insâniyetin büyük halâskârı olan Peygamberinizin ne derece âlî bir zât olduğunu ilmin terakkîsi kat'î sûretde isbât ettiğinden beridir ki kendisi için kalbimde amîk bir hiss-i ta'zîm hâsıl oldu. Bu hissimi ızhâr için vesîle arıyordum. Müşterîlerim içinde bir Müslümân bulunduğunu isminizden anladığım vakit pek ziyâde memnûn olarak hemen fırsattan istifâde etmek istedim. Bu borcumu ifâya vesîle olduğunuzdan dolayı size de teşekkürler ederim"* der ve mu'âyeneye ondan sonra başlar.

Bu vak'ayı âcizlerine bizzât Sadrîa'zam Paşa hazretleri hikâye buyurdular.

Artık şarâb bahsine bu sûretle hitâm vererek şimdi biraya geçelim.

- ۱۱ -

كچملرندن اقدم پارسه ندرنفلرندە معادف اولدقلرى بروقه بى حكايه ايتكى مناسب
بوليورم :

مشاراليه حضرتلى صحتلى حقندە استشارەدە بولونمى ايتون پارس
اطباشنك اك ممتازلرندن اولان بيوك برملمه حراجت ايدەرلر . طبيبك مشر .
يلرى پك جوق اولديندن هر مشرى به صرە سە كورە دوت بش كين دە
آكچق نوبت ككيليبر اعش ؛ اشا حضرتلى كنديلرينه هانكى كوك هانكى
ساعتندە صرە ككچكى يازديرمى ايتون قارالرينى طبيبك آدمە وبررلر
موى اليه ايترى به كيرە برآز صرە متعجب بروصبت دە چقارەق دوقنورك
كنديلر ايتون كون وساعت تويينه حاجت اولمايوب هان كيرە بيا برلر ديدىكى
بيان ايدەر . پاشا حضرتلى دە كيرە رلر ، دوقنور فارق العادە حرمشكار بر
وضيت دە استقبال ايدەر . و د بيورك ، افندى سزى عادت خلافة اولدق هيچ
يككە قكسزىن قبول ايدىيورم بونم كيسه به يامادىم برماملەدر . فقط بوفوق .
العادە احترامى ذاتكزە مخصرى درطن ايتەك ؛ بونى بجر دسزك بيوك پيدە برىكزە
اولان حرمت وتفظلمك لئانەسى اولدق پاييورم ، زيرا بزاطابادها يقين وقتلرە
قدر ايتكىك آزندە وبضى نوع لرندە فائده اولدينى طن ايدەرك حضرت
محمد (عليه السلام) ك ايتكى لك هر نوعى وآز مقدارى دخى منع ايتلىنى
مصيب بولايور ايدك . حالبوكه صوك نديقات فته بونك اسابتى وكندىك
بوسورتلە پيك اوچيوز سئە دبرى كلن لايمدالانلرە ، بون السايتە پك
بيوك خدمت ايتش اولدينى كوستردى ؛ ايتە السايك بيوك خلاسكارى
اولان پيغبر بىكزك نەدرجه هالى بر ذات اولدينى علمك ترفيلى قلى صورندە
اثبات ايتديكى دبرى دركه كندىسيچون قليمە عميق برحسن تعظيم حاصل اولدى .
بو حسمى اظهار ايتون وسيله آرابوردم ؛ مشر بلم ايتندە برملمان بولندينى
اسكزىن آكلادىم وقت پك زياده ممنون اولدق هان فرستدن استفادە
ايتك ايتەدم . بويورچى اينايە وسيله اولديكز دلتولاي سزەدە تشكرلر
ايدەدم « دير ومعاينە به اوندى صكرە باشلار .
بووقه بى عاجزلرينه بالذات صدراعظم پاشا حضرتلى حكايه بيورديلر .
آرتق شراب بختنە بوسورتلە ختام وبرەرك شمدى بپرايه كچلم .

(12)

Bira

Bira arpadan yapılır. Bunun terkîbinde hâlis ve hîlesiz ve tâze olmak şartıyla insânı besleyici mâddeler vardır. Fakat küûlü muzır olduğu gibi aynı zamânda içinde bulunan şerbetçi otundan da sıhhate bir takım mazarratlar gelebilir ki en mühimi sinirleri gevşetmesidir. Bira hakkında *Dîn-i İslâm ve Ulûm u Fünûn* kitâbında mûnderic ma'lûmâtın buraya naklini kâfi buluyorum:

«Biranın bazı memleketlerde bâ-husûs Almanya'da âdetâ gıdâ nev'inden addedilmekte olduğu ma'lûmdur. Vâkı'â tâze yapılmış ve i'mâlinde kavâ'id-i sıhhiyeye ri'âyet edilmiş biraların ehven olduğu görülüyorsa da fakat muhtevî bulunduğu cüz'î havâss-ı nâfi'a yalnız bazı mizâc ve bünyelere münhasır olup umûmiyet nazar-ı i'tibâra alınacak olur ise bunun da mazarratının menfa'atine gâlib olduğu ve ancak nâdiren devâ makâmında isti'mâlinin münâsib olacağı anlaşılır. Meşâhîr-i sıhhiyûndan Doktor Pillig nâm zâtın ahîren te'lif ettiği *Hıfz-ı Sıhhat* kitâbının bira hakkındaki mütâla'âtını burada nakil ve terceme edersek keyfiyet zâhir olur:

Biranın muhassenâtı: Bira şarâbdan daha az münebbihdir. Yalnız yüzde dört veya beş ispirotoyu hâvî olduğundan şarâba nisbeten hafifdir¹.

Biranın terkîbinde mevcûd olan şerbetçi otu müsekkindir. Bunun için uykusuzluğa dûçar olan asabî insânlara hizmet edebilir. Biralar arpadan yapıldıkları cihetle ekmek gibi insânı beslemek hâssaları da vardır. Kendilerinde fart-ı istit'âma lüzûm olan eşhâsda biradan çok istifâde edilebilir ki

1 Bu nisbet Avrupa'da tâze olarak içilen biralar için olup hârice gönderilenlere bozulmasın diye bu nisbete karîb hâlis ispiroto ilâve olduğundan bizim memleketimizde içilen hâricden gelme biralarda yüzde sekizden ziyâde ispiroto bulunduğu şübhe yoktur ve bu sebeble derece-i mazarratı da çokdur.

— ۱۲ —

بیرا

بیرا آربه دن یاییلیر. بونک ترکیبده خالص و حیل سز و نازه اولوق
شرطیلله انسانی بسله ییجی ماده لر واردر. فقط کتولی مضر اولدینی
کبی عینی زمان ده ایچنده بولسان شریجی اوتندن ده صحت برطاقم
مضر تله کله بیلیر که الهمهی سیکیرلری کوشه نمی در. بیرا حقنده
« دین اسلام و علوم و قون » کتابنده مندرج معلوماتک بورایه نقلی
کافی بولیورم :

« بیرانک بعضی مملکتلرده باخدوص آلمانیا ده عادتاً غذا توعندن عد
ایدلکده اولدینی معلوم در. واقعا نازه یاپیش و اعمانده قواعد صحیه پر عایت
ایشلش بیرانک اهون اولدینی کورولیور سده فقط محتوی بولندینی جزئی
خواص نافعه یالکیز بعضی مزاج و بیله له منحصراً اولوب عمومیت نظر اعتباره
آله جق اولور ایسه بونک ده مضرانک منفعته غالب اولدینی و آنجی نادراً
دوا مقامنده استعمالک مناسب اولاجنی آکلا شیلیر. مشاهیر صبیون دن دو فکور
یابک نام ذالک اخیراً تألیف ابتدکی حفظ صحت کتابنک بیرا حقنده کی مطالعاتی
بوراده نقل و ترجمه ایده رسه ک کیفیت ظاهر اولور :

بیرانک محساتی : بیرا شرابدن ده آز منه در. یالکیز پوزده دوت
ویا بش اسپرتوی حاوی اولدیندن شرابله ^۱ خفیدر. [۱]

بیرانک ترکیبده موجود اولان شریجی اوقی مسکن در بونک ایمون
اوقومزله دوچار اولان عصی السالره خدمت ایده بیلیر. بیرالر آره دن
یابله لر ی جهته آتک کی السانی بسله مک خامه لر ی ده واردر. کندیلر نه
فرط استغلامه لزوم اولان اشخاص ده بیرادن جوق استفاده ایده بیلیر که

[۱] بولست آوروپاده تازه اوله رق ایچیلن بیرالر ایمون اولوب خارجه
کوندیلرله بوزولاسین دییه بولسته قریب خالص اسپرتو علاوه اولندیقندن
بزم محالکیزده ایچیلن خارج دن کله بیرالده پوزده سکزدن زیاده اسپرتو
بولندیقنده شبهه یوقدر. و بوسیله درجه مضر قی ده جوقدر.

(13)

böyle eşhâs hastalıktan yeni kalkmış, za'îf insânlarla veremliler ve bazı asabîlerdir. Semâneye mübtelâ kimselere bira muzırdır».

Bunlar biranın muhasseñatı hakkındaki sözler olup şimdi de Pillig'in mehâzîri hakkında yazdığını terceme edelim:

"Biranın Mehâzîri: Biralarañ ekserîsi hîlelidir. İyi cinsden olan bir bira dahi çok soğuk ve çabuk içilirse hazm olunduktan sonra zahmetli terler hâsıl eder. Bira çok mikdârda kullanılırsa insânda bir ağırlık yavaş yavaş kuvâ-yı bedeniye ve akliyyede betâet, vücûdda lüzûmsuz ve muzır terâkümât-ı şahmiyyeyi mûcib olur. Daha ziyâde devâm edilirse karaciğer ve böbrek hastalıkları tevlîd eder. Mi'deleri tevessü' etmiş veya tevessü'e müsta'id bulunanlarda bira muzırdır. Şişmanlara, şeker illetine mübtelâ olanlara ve zülâl-i bevlî hastalıklarına, nıkrîslilere gâyet fenâdır. Mesâñeden râhatsızlığı olanlara da hiç yaramaz.

Bazı memleketlerde biranın hâlis ve mazarratsız olması için kânûnlar vaz' edilmiş ise de hîlekârlıkların önü alınamadığından hîleli biralara yüzünden pek çok zehirlenmeler hâsıl olmuş ve olmaktadır ve ahîren İngiltere'de böyle fenâ biralardan pek çok tesemmümât vukû'a gelmiştir".

İşte görülüyor ki muhasseñat dedikleri şeyler biranın iyi ve tâzesinin etibbâ tavsiyesiyle bazı ahvâlde isti'mâle şâyân bir içki olduğu anlaşılmaqda olduğu gibi mehâzîr cihetine bakılırsa şâyân-ı ictinâb olduğu tezâhür eder. Bâhusûs bu fenâlıklar Avrupa'da içilen biralara hakkında olup bizim memâlikimize gelenler içine bozulmasın diye birçok ispiroto, mevâdd-ı semmiye ilâve olunmuş şeyler idüğünden mazarratları kat kat fazla ve müddet-i medîde isti'mâllerine devâm edilirse hayâtı sûret-i kat'iyede zarar-dîde edecekleri muhakkaktır.

Şu mesrûdâta nazaran dîn-i güzîn-i İslâm'ın emrettiği emîn bir tabîb-i hâzık tarafından içilmesine lüzûm-ı kat'î gösterilmedikçe içmemek kazıyyesi bira hakkında da tatbîk edilmelidir. Ma'amâfih arpadan yapılmış ve içine ispiroto katılmamış bir bira hıfz-ı sıhhat kavâ'idine tatbîkan içildiğinde diğere meşrûbâta nisbeten elbette ehven-i şerdir ve bu ehveniyet ulemâ-yı kirâm-ı İslâm'ın nazar-ı dikkat-i ârifâñelerinden dûr kalmış bir şey

— ۱۳ —

بویله اشخاص خسته شدن یکی قاللمش ، ضعیف السائلره وزم لیلر و بعضی
عصبی لردو سنانه به مبتلا کسه لره ببرا مضر در . «
بونلر بیرانک محسناتی حقنده کی سوزلر اولوب شمعی ده بلیکک محاذیری
حقنده یازدیغنی ترجمه ایدم :

« بیرانک محاذیری . — بیرانک اکثر بی حیله لی در . ای جنس دن
اولان بر ببرا دخی چوق سوغوق و چاقوق ایچیلیرسه هضم اولندقدن مکره
زحمتی ترلر حاصل ایدم . بیراچوق مقدارده قوللایلیرسه انسان ده بر آغزلی
یاواش یاواش قوای بدنییه و عقلیه ده بطائت وجودده لزوم سوزمضر تراکات
شحمیه بی موجب اولور . دها زیاده دوام ایدیلیرسه قره جکر و بوبره ک
خسته لقلری تولید ایدم . معدده لری توسع ایش و یا توسعه مستعد بولونالرده
بیرامضر در ؛ شیشمالره ، شکر علتیه مبتلا اولانلره و زلال بولی خسته لقلرینه
تقریب لره غایت فنادور . مشانه دن راحت سزائی اولانلرده هیچ یاراماز .

بعضی عیلمک نلرده بیرانک خالص و مضر تر اولماسی چون قاتولر وضع ایدلش
ایسه ده حیله کارلارک اوکی آلتامدیغدن حیله لی بیرالر یوزندن یک چوق زهرلیمه لر
حاصل اولمش و اولقدم در . و اخیراً انکلترده بویله فنا بیرالردن یک چوق نسمات
وقوعه کلدور . »

ایسته کورولور که محسنات دبدکاری شیلر بیرانک ای و نازه سنک اطبا
توصیه سیله بعضی احوالده استعماله شایان بر ایچکی اولدینی آکلاشامقده اولدینی
کبی محاذیر جهته باقیلیرسه شایان اجتناب اولدینی تظاهر ایدم . باغصوم
بوفناللر آوروپاده ایچیلن بیرالر حقنده اولوب بزم عالکده کله لر ایچنه
بوزولاسین دییه برچوق اسپرتو مواد سیه علاوه اولونمش شیلر ایدوکندن
مضرقلری قات قات فضا و مدت مدیده استعمالرینه دوام ایدیلیرسه حیاتی
سورت قطعییه ضرور دیده ایدم جکلی هتق در .

شومس رودانه نظراً دین کزین اسلامک اصرایه بیکی امین بر طیب حاذق
طرفندن ایچلمه سه لزوم قطعی کوسترلدیک . ایچمه مک قشیه سی ببرا حقنده ده
تطبیق ایدیلر در مع مانیه آریه دن یاپلش و ایچنه اسپرتو قاتلامش بر ببرا حفظ
صحت قواعدینه تطبیقاً ایچلمه یکنده دیگر مشروبانیه لبه البته اهون نردور .
و بواهوینت علمای کرام اسلامک نظردقت عارفانه لرندن دور قالمش برشی

(14)

olmayıp hattâ kütüb-i İslâmiye'nin en mu'teberlerinden olan *Dürer*'de "Kitâbü'l-Eşribe" bahsinde: "*Arpadan istihsâl edilmiş bir meşrûb ister tabh edilerek ister tabh edilmeyerek yapılmış olsun sarhoş olmak niyetiyle içilmeyip ve içilen mikdâr sarhoş etmedikçe yani sarhoşluk vermeyecek bir mikdârda içildiği takdîrde harâm değildir*" diyor.

Dürer diğer meşrûbatı kat'iyen harâm gösterip birayı ve mümâsillerinden olarak boza gibi şeyleri kuyûd-ı hakîmane ve musîbâne ile takayyüd etmek şartıyla dâire-i tahrîmden çıkarıyor ki bâlâdaki mesrûdâta atf-ı nazar-ı dikkat buyurulursa *Dürer*'in sözleriyle hâl-i hâzır ulemâ-yı etibbâsının sözleri arasında fark yok gibidir. Yalnız ifâde başkadır. Ma'amâfih bunu asıl *Metîn* olan *Gurerü'l-Ahkâm* sâhibi söyleyip şârihi olan *Dürerü'l-Hükkâm* sâhibi Monlâ Hüsrev denmekle ma'rûf Mehmed bin Feramuz mâil-i fisk ve muharremât olan kimselerin bu yoldaki tehvîni başka ma'nâyâ alarak bunları sûisti'mâl ile âlât-ı zevk ve isyân etdiklerinden kat'iyen men'ini ve içenlerin hadd-i şer'î ile te'dîbini iltizâm ediyor.

Hâsılı bu sözlerin hangisine baksak ulemâ ve hukemâ-yı asrın kararlarının da bunlara muvâfık olduğunu anlıyoruz. Çünkü şimdiki etibbâ da az içilecek, sarhoş olmak için içilmeyecek ve sıhhatlerine münâfî olmadığı etibbâca ta'yîn olunduktan sonra ilâc veya mukavvî gibi içilecek misillü kayıdlarla takayyüd etmedikçe içilmesine müsâ'ade etmiyorlar.

Sâhib-i *Gurer*'in keyif için içilmemek ve sarhoş etmeyecek mikdârda içilmek şartlarıyla harâmlıktan çıkarması bir lüzûm-ı tıbbî ile içilmesine muvâfakatdan başka bir şey değildir. Zîrâ keyif için ve sarhoş oluncaya kadar içilmeyince böyle şeyler ancak bir menfa'at-i cismiye istihsâli maksadıyla içilir ki o da tıbbî bir hareket demekdir ve re'y-i tabîb ile olmak lâzım gelir.

2) Taktîr ile Yapılan İçkiler yâhûd Kuvvetli İçkiler

Meyvelerin şekerli sularının veya diğer şekerli suların tahammür etdirilmesiyle hâsıl olan içkilerde -sun'î olarak ilâve edilmiş ise- yüzde on

— ۱۴ —

اولا بوب حتى كتب اسلاميه لك مكته لئلا تدرى اولان (در) ده كتاب الاشربة
بجسته آربه دن استحصال ايدلش بر مشروب ايستر طبخ ايدلهرك ايستر طبخ
ايدلهرك ياپلش اولسون سرخوش اولق نيتله ايجيله بوب وايجه لهن مقدار
سرخوش ائدكجه يني سرخوشلنى و برمه جك بر مقدارده ايجيله بكي تقديرده
حرام دكلدر ديور .

(در) ديكر مشروبانى قطعاً حرام كوستروب بيرابى و مائللرندن
اولهرك بوزاكي شيلرى قبود حكيمانه و عيبانه ايله تفيد ائتك شرطيله دائره
تحريردن چيقاريلوركه بالاده كي مسروداته عطف نظر دقت بيوريلورسه (در) لك
سوزلرله حال حاضر علماي اطباستك سوزلرى آراسنده فرق بوق كي در .
يالكز افاده بشقه در مع مافيه بوني اصل من اولان (غرر الاحكام) صاحبي
سويله بوب شارسي اولان در الاحكام صاحبي مثلا خسرو ديشكه معروف محمد بن
فراووز مائل فسق و محرمات اولان كسه لك بو بولده كي تهيوي بشقه مئنايه
بئزله اولهرك بولر سوو استعمال ايله آلات ذوق و عصال ايندكارندن قطعاً منفي
وايجه نلرك حد شرعي ايله تاديبي التزام ايديلور .

حاصل بوسوزلرك هانكيسته باقى علماء و حكماي عصر ك قرار بلك ده
بولر موافق اولدني آكلر بورز ، چونكه شمدكي اطباءه آز ايجيله جك ،
سرخوش اولق ايجون ايجيله جك و محترمه منافي اولدني اطباجه تعين اولدندن
سكزه علاج و يا مقوي كي ايجيله جك مثلي قبلرله تفيد ائدكجه ايجلسته
ساعده ايجورلر .

صاحب غرر ك كيف ايجود ايجيله لك و سرخوش ايجيله جك مقدارده
ايجيله ك شرطلرله حراملندن چيقارمسي بر لزوم طبي ايله ايجلسته موافقتدن
بشقه برشي دكلدر . ذرا كيف ايجون و سرخوش اولونجه يه قدر ايجيله نجه
بولر شيلر آتجق بر منفعت جسمه استحصال مقصديله ايجيليركه اوده طبي بر
حركت ديك در وراي ماييب ايله اولق لازمكلىر .

(۲) تقطير ايله پاييلان ايجيكي لر يا خود قوتلى ايجيكي لر

ميوه لرك شكرلى سولربك و يا ديكر شكرلى سولرك تخم ايندبراسيله
حاصل اولان ايجيكي لرده - منى اولهرك علاوه ايدله منى ايه - بوزده اون

(15)

yediden ziyâde küûl bulunamaz olduğunu gördük. Fakat taktîr ile yani im-bikden geçirmek ile istendiği kadar kuvvetli küûl çıkarılır ve bu küûller şekeri hâvî veya şekere tahavvül edebilir. Pancar, hubûbât, patates, havuç, ayrik kökü ve daha emsâli mâddelerden hattâ odun talaşlarından dahi çıkarılır. İşte bu sûretle istenilen kuvvetde içki yapmak mümkün olur.

Taktîr ile Yapılan İçkiler

Rakıların envâ‘ı, konyak, viski ve rom gibileridir. Bunların içinde yüzde kırk beş, elli râddesinde ispiroto vardır. Bunlar ya meyvelerden yâhûd hubûbâtıdan yapılırlar yâhûd sînâ‘î ispirotolarla yapılırlar. Tabî‘î meyve ve hubûbâtıdan çıkarılanlarda dahi ispirotolarından mâ‘adâ çıkarıldığı mâdde-ye göre bir takım husûsî kokusunu, lezzetini veren ıtrılar, diğer mâddeler bulunur. Sînâ‘î ispirotodan yapılan içkilerde bu kokuları, lezzetleri vermek için sînâ‘î ıtrılar konur. Bunların her birinin ne derece zehirli şeyler olduğunu ileride göreceğiz.

3) İtrılı yâhûd Rûhlu İçkiler

Bunlar bazı nebâtî rûhları ve şekeri hâvî olan içkilerdir ki ya hangi nebâtıdan yapılacaksa o nebât bir müddet ispiroto içinde ıslatıldıktan sonra taktîr edilir yâhûd o nebâtın rûhunu alıp ispiroto içine komakla istenilen içki yapılır. Her hâlde bu ikincisi daha kolay olduğundan en çok cârî olan odur. Ne sûretle yapılırsa yapılsın hepsi zehirdir. Yalnız biri diğerinden biraz daha ziyâde veya daha az zehirli olmak gibi derece farkı vardır. Bu nev‘ içkiler meyânında amerler, vermutlar gibi hafifleri olduğu gibi şartröz, benediktin,

— ۱۵ —

بدی دن زیاده کثول بولونماز اولدینی کوردک فقط تقطیر ایله بی امیق دن
کچیرمک ایله ایسته ندیکی قدر قوتل کثول جبقاریلیر . و بو کثول لر شکری
حاوی و یا شکره تحول ایدم بیلیر پانجار، حبوبات ، پاتاس ، حاووج ، آیریق
کوک ودها امثالی ماده لر دن حتی اودون تالاش لر دن دخی جبقاریلیر . ایسته
بوسورنه ایسته نیلن قوت ده ایچکی باقمی ممکن اولور .

تقطیر ایله پاییلان ایچکی لر: راقیلرک انواعی ، قونیاق ، ویکسی
وروم کیلری در . بونلرک ایچنده یوزده قرق بش الی راده سنده
اسپرتو واردر . بونلر یا میوه لر دن یا خود حبوبات دن پاییلیرلر یا خود
صناعی اسپرتولرله پاییلیرلر . طیبی میوه و حبوبات دن جبقاریلانلر ده
دخی اسپرتولر دن ماعدا جبقارلدینی ماده یه کوره برطاقم خصوصی
قوقوسی ، لذتی ویرمن عطرلر ، دیگر ماده لر بولونور . صناعی
اسپرتودن پاییلان ایچکی لردم بوقوقولری لذتلی ویرمک ایچون صناعی
عطرلر قونور . بونلرک هر برینک نه درجه زهرلی شیلر اولدینی
ایلری ده کوره چکیز .

(۳) عطرلی یا خود روح لی ایچکی لر

بونلر بعض نباتی روحلری و شکری حاوی اولان ایچکی لردر که
یا هانکی نباتدن پاییلانجقه اونبات برمدت اسپرتو ایچنده ایصال دلدقدن
سکره تقطیر ایدیلیر یا خود اونباتک روحنی آلوب اسپرتو ایچنه
قومله ایسته نیلن ایچکی پاییلیر . هر حالده بو ایکنجیسی دها قولای
اولدیندن الک جوق جاری اولان اودر . نه سورنه پاییلیرسه یا بسون
هیبی زهردر یا لکیز بری دیگرندن بر آز دها زیاده و یا دها آز
زهرلی اولوق کی درجه فرقی واردر . بونوع ایچکی لر میانده آمه لر ،
وهمونلر کی خفیلری اولدینی کی شادروز ، به نه دیکتین ،

(16)

küraso ve daha birçok hazmı kolaylaştırıcı diye içilen ve fakat hakikatde bozan kuvvetli içkiler vardır ve aperitif yani iştiâ verici denilen içkiler dahi bu nev‘de dâhildir.

Gerek ispirtonun ve gerek içindeki ıtların ve rûhların vücûdun muhtelif a‘zâsında yaptığı fenâlıkların umûmuna birden dâü'l-küûl denir.

DÂÜ'L-KÜÛL

1) İçkilerin Fizyoloji Noktasından Te'sîrleri

Bütün içkilerde fizyolojice mütâla‘a edilecek cihet terkîblerindeki su ile etil ispirto ve ıtlardır. İçkilerden gelen fenâlıkların meydâna çıkması üzerine tiryâkîleri ve menfa‘atdârları bütün fenâlıkların içkilerdeki ıtlardan ileri geldiğini iddi‘â ile küûlü selâmete çıkarmak istemişlerdir. Fakat fennî tecrübeler karşısında hakikat meydâna çıkmış olduğundan nihâyet en ziyâde fenâlığın velev tabî‘î meyvelerden yapılmış olsun küûlün kendisinden geldiği teslîm olunmuştur. İşte biz bunlardan her birisinin fizyolojice olan te'sîrlerini mütâla‘a ederek mes'eleyi îzâh edeceğiz.

İtların Fizyoloji[ce] Te'sîrleri

Tabî‘î İtlarlar.- Tabî‘î ıtlar meyve sularının tahammürü esnâsında veya ezilip karıştırıldıkları sırada kendi kendilerine hâsıl

— ۱۶ —

کوراسو ودها بر جوق هضمی قولایلاشدیریحی دییه ایجیلنه فقط
حقیقتده بوزان قوتلی ایجکی لر وارددر . و آیه ریغیف یعنی استها
ویریحی دینلنه ایجکی لر دخی بونوعده داخلدر .
کرك اسپرتونك و كرك ایچنده کی عطرلرك و روحلرك وجودك
مختلف اعضاسنده پایدینی قالدقرك عمومته بردن داءالكشول دینیر .

داءالكشول

۱ — ایجکی لك فیزیولوژی نقطه سنده تاثیر لری

بتون ایجکی لرده فیزیولوژی جه مطالعه ایدیه جك جهت ترکیلرنده کی
صو ایله نهیلی اسپرتو و عطرلردر . ایجکی لردن کلنه قالدقرك میدان
چیقمنی اوزرینه ترپا کیلری و منفعت دارلری بتون قالدقرك ایجکی لرده کی
عطرلردن ایلری کلدیکنی ادعا ایله کتولی سلامتیه چیقارمق ایسته مشلردر .
فقط قنی تجربه لر قارشینده حقیقت میدان چیقمنش اولدیغندن نهایت
اک زیاده قالدك ولوطیی میوه لردن پالمش اولسون کتولك کندیسندن
کلدیکی تسلیم اولونمشدر . ایسته بزبونلردن هر برینك فیزیولوژی جه
اولان تاثیرلری مطالعه ایدیه ك مسئله بی ایضاح ایدیه جکزر .

عطرلرك فیزیولوژی تاثیر لری

طییعی عطرلر . — طییعی عطرلر میوه صولرینك تخمیری
انساننده ویا ازیلوب قاریشدیرلدقلری صرمده کندی کندیلرینه حاصل

(17)

olan mâddelerdir. Bunlar pek muhtelif şeyler olup her birinin ayrı ayrı zehirlilikleri vardır ve etilen ispirtonun gayrı olan ispirotaları da ıtrılar sınıfına dâhil ederler. On kiloluk bir köpeği öldürmek için muktezî muhtelif ispirotaların mikdârı aşağıki cedvelde görülür:

Metilen ispirto 253,5 gram

Etilen ispirto 117 gram

Propilen ispirto 34 gram

Butilen ispirto 15,5 gram

Amilin ispirto 6,3 gram

Bu cedveldən pekâlâ anlaşılıyor ki etilen ispirotoya iyi ispirto demek câiz olamaz. Hattâ onun zehirliliği derecesi metilen ispirtonunkinden fazladır ve ispirotaların gayrı olan ıtrılarda aseton, forforol, aldehid asetik denilen mâddelerdir ki on kiloluk bir köpeği öldürmek için asetondan 52,7 gram, forforolden 2,4 gram, aldehid asetinden 1,4 gram kifâyet eder.

Sinâ'î Râyihalar.- Sinâ'î içkilerin tabî'î içkilerden daha ziyâde zehirli olmasını mûcib olan sebeblerden birisi sinâ'î ıtrıların yani içkiye renk ve koku vermek için ilâve edilen mâddelerin daha zehirli olması, diğeri de ispirtonun iyi temizlenmemiş olabilmesidir.

İtrılı Rûhlar.- İtrılı, rûhlu içkilerin içindeki rûhlar ise daha müdhiş zehirlerdir. Bunlarla hayvânat üzerinde yapılmış tecrübeler korkunç netîceler vermiştir. Hâsılı tabî'î ve sinâ'î rûhların içkiler içinde bulunması küûl zehri üzerine binerek içkilerin

— ۹۷ —

اولان ماده لردر . بونلر بك مختلف شيلر اولوب هر بيرينك آيرى آيرى زهرللكلى واردر . وئيتليك اسپرتونك غيرى اولان اسپرتونلردىده عطرلر صنفه داخل ايدىدلر . اون كيلولىق بر كوبيكى اولدورمك ايچون مقتضى مختلف اسپرتونلر ك مقدارى آشاغى كى جدولده كورولور :

مەتيليك اسپرتو ۲۵۳,۵ گرام . مەتيليك اسپرتو ۱۱۷ گرام
پروپيليك اسپرتو ۳۴ گرام بوتيليك اسپرتو ۱۵,۵ گرام آميليك اسپرتو
۶,۳ گرام .

بوجدولدن بك اعلا آكلانشيلور كه مەتيليك اسپرتو به ابي اسپرتو ديمك جا ئز اولاماز حتى اونك زهرللىكى درجه سى مەتيليك اسپرتونك كندن فضلەدر . واسپرتونلر ك غيرى اولان عطرلردە آسەتون، فورفورول، آلدهئيد آسەتيك ديبان ماده لردر كه اون كيلولىق بر كوبيكى اولدورمك ايچون آسەتوندن ۵۲,۷ گرام فورفورولدن ۲,۴ گرام آلدهئيد آسەتيك دن ۱,۴ گرام كفايت ايدىدر .

صناعى رايجهلر . — صناعى ايچكى لرك طييعى ايچكى لردن دها زياده زهرلى اولماسى موجب اولان سويلردن برىسى صناعى عطرلر ك يعنى ايچكى به دنك وقوقو ويرمك ايچون علاوه ايدىلەن ماده لرك دها زهرلى اولسى ديكرى ده اسپرتونك ابي تمبزه تمەش اولە بيلمى در .

عطرلى روحلر . — عطرلى، روحلى ايچكى لرك ايچنده كى روحلر ايسە دها مدەش زهرلردر . بونلرله حيوانات اوزرنده يايلىش تجربەلر قورقونج تبجەلر ويرمىدر . حاصل طييعى و صناعى روحلر ك ايچكى لر ايچنده بولونمى كئول زهرى اوزرنە يينەرك ايچكى لرك

(18)

zehirliliklerini artırır. Ma‘amâfih zehrin en büyük kısmını yine küûlün kendisi teşkîl eder.

Etilen Küûlün Fizyolojice Te’sîri

İçkilerin içinde bulunan ıtrıların zehirli olması içki tiryâkîleriyle içki yüzünden para kazananların: "*İçkilerin mazarratları ıtrılarındanır, asıl iyi küûlde mazarrat yokdur*" gibi iddi‘âlarda bulunabilmelerine sebep olduğunu yukarıda söylemiş idik. Bu iddi‘âların ne kadar vâhî olduğunu âlim ve müdekkik zâtların himmetleri pekâlâ isbât etmiştir. Ez-cümle Rubinovich ile Buciyon nâm zâtlar 55 derecede bir rom içinde içindeki ıtrıların öldürücü kuvveti 845 gram yani bir kilodan az olduğu hâlde iyi küûle âid öldürücü kuvvetin altmış dört kilo yüz iki gram olduğunu göstermişlerdir. Yani bir litre romun içinde hepsi altmış dört kilo dokuz yüz kırk yedi gram öldürücü kuvvet var ise bunun altmış dört kilo yüz iki gramı hani zararsız denmek istenen etilen küûle âid olup yalnız sekiz yüz kırk beş gramı diğer kısımlara âiddir. Şu hâlde fenâ denilen içkilerin iyi denilenlerden farkı kötüsünde seksen bir zehir var ise iyisinde seksen yani bir eksik zehir var demektir. İşte bu hesâb: "*Ben hâlis üzüm rakısı içerim, ondan zarar gelmez*" diyenlere pek değerli cevâb olur.

Bir de: "*Cânım, bu tecrübeler hayvânlara çok mikdâr küûl şırınga edilerek yapılmıştır. Hâlbuki az mikdârda ve çok su içinde alınırsa küûl*

— ۹۸ —

زهر الکلرینی آرطیر . مع مافیه زهرک الک بیوک قسمی بنه کنولک
کندهسی تشکیل ایدر .

تیبیک کنولک فیزپیرلوزیمه نائیری

ایچکی لرك ایچنده بولان عطرلرك زهرلی اولسی ایچکی تر یا کیلرله
ایچکی یوزندن یاره قازانانلرك « ایچکیلرك مضر تلمری عطرلرننددر ، اصل
ای کنولده مضر ت یوقدر ، کبی ادعالر ده بولونا بیلملرینه سبب اولدیغنی
یوقاری ده سوبله مش ایدک . بو ادعالرك نه قدر واهی اولدیغنی عالم ومدقق
ذاتلرك همتلری پک اعلائیات ایتشددر . از جمله روینوویچ روبان و لای
ایله بوکیون بیک ایی دن نام ذاتلر ۵۵ درجه ده بروم ایچنده کی عطرلرك
اولدور و جی قوتی ۸۴۵ غرام یعنی بر کیلودن آزا اولدیغنی حالده ای کنوله عاند
اولدور و جی قوتک آلتش درت کیلویوز ایکی غرام اولدیغنی کوستر مشلردر .
یعنی بر لیتره رومک ایچنده هبسی آلتش درت کیلوطقوز یوز قرق بدی غرام
اولدور و جی قوت واریسه بونک آلتش درت کیلویوز ایکی غرامی هانی
ضرر سزدیمک ایسته نه ن تیبیک کنوله عاند اولوب یالکز سکز یوز
قرق بش غرامی دیگر قسملره عانددر ؛ شو حالده فنا دینله ن ایچکی لرك ای
دینله نلردن فرقی کوتوسنده سکان بر زهر واریسه ای سنده سکان
یعنی براکیک زهر وار دیمک در . ایسته بو حساب « بن خالص اوزوم
واقیسی ایچرم اوندن ضرر کلز » دییه نلره پک دکرلی جواب اولور .
بردم جانم بو تجربه لر حیوانلره چوق مقدار کنول شریغه ایدیلرک
چاپلش در حالوکه آزمقدارده وجوق صو ایچنده آلتیرسه کنول

(19)

gıdâdır" diyenler var buna ne dersiniz? suâlîne cevâb vermek iktizâ ediyor ki şimdi de onu yapalım:

KÜÛL GIDA MIDIR?

Pek ziyâde intişâr etmiş yanlış bir fikir vardır ki o da küûlün gıdâ olduğunu yani yemek addedilebileceğini zannetmektir. Hâlbuki küûl ne yemek ne su hizmetini göremez. Vâkı'â küûlün nişastalı mâddeler ve yağlar gibi kömür ile müvellidü'l-mâ' ve müvellidü'l-humûzadan mürekkeb olması lambalarda, hâricde yandığı misilli vücûdumuzun içinde dahi yanarak harâret hâsıl etmesini müstelzim olur gibi görünür. Fakat hâricde yanan her cismin gıdâ olmadığını hep biliriz. Şu hâlde yalnız terkîb-i kimyevî ile küûl bir gıdâdır demek câiz olamaz. Diğer cihetden küûl ta'âm olsa idi evvelâ vücûdlarıyla çalışan insânların kuvvetlerini, mukâvemetlerini arttırması lâzım gelir idi. Hâlbuki spor ve harekât-ı bedeniye işleriyle uğraşanlar içkilerin kuvvet ve tâkati kestiğini çokdan anlamışlardır. Bununla berâber küûl lehindeki efkâr bir ara efkâr-ı ulemâyı bile şaşırtmışdır. Nitekim Amerikalı Doktor Water'in hakîkati ızhâra kâfi gelmeyecek kadar az bir zamânlık tecrübeleri içkilerin gıdâ yerini tutacağı zannını vermiş idi. Bunun üzerine tekrâr tekrâr esâslı tecrübeler yapılmış ve netîceler tamâmen içkilerin aleyhine çıkmışdır. Zîrâ içkinin gıdâ olmadıktan başka bütün uzviyeti yorarak tâkati, mukâvemeti mahv eder olduğu tebeyyün etmişdir. Bu husûsda insânları aldatan en mühim cihet içki

— ۱۹ —

غدادر دییه نلر وار بوکا نه دبرسیکنز ؟ سؤالنه جواب ویرمک اقتضا
ایدیورکه شمیدی ده اوننی یاپالم :

کنول غدامی در ؟

بک زیاده انتشار ایتمش یا کلش بر فکر وارددرکه اوده کنولک
غدا اولدیغنی . یعنی بک عد ایدیه بیله جکینی طن ایتمک در . حالبوکه کنول
نه بک نه صو خدمتی کوره مز . واقعا کنولک نشاسته لی ماده لرو یاغلی
کبی کومور ایله مولدالماء ومولدالموضه دن مرکب اولسی لامبالرده ،
خارجده یاندیغنی مثالی وجودیتزک ایچنده دخی یانه رق حرارت حاصل
ایتمنی مستلزم اولور کبی کوردوتور . فقط خارجده یانان هر جسمک
غدا اولدیغنی هب بیلیرز . شو حالده یالکیز ترکیب کیمیوی ایله
کنول برغدادر دیمک جائز اولاماز ؛ دیکر جهتن کنول طعام اوله
ایدی اولو وجودلریله جالبشان انسانلرک قوتلریغنی مقاومتلریغنی
آرتدیرمسی لازمکلیر ؛ ایدی حالبوکه اسپور و حرکات بدنیه ایشلریله
اوغراشانلر ایچکی لرک قوت و طاقتی کسدیکینی چوقدن آکلامشدر .
یونکله برابر کنول لهنده کی افکار بر آره افکار علمایی بیله شاشیرتمشدر .
نته کیم آمریقالی دو قنور (واتر) ک حقیقی اظهاره کافی کلمه جک
قدر از بر زمانلق تجربه لری ایچکی لرک غدا یرینی طوناجنی ظنی و برمش
ایدی ؛ بونک اوزرینه تکرار تکرار اساسلی تجربه لر یابلمش و نتیجه لر
تماماً ایچکی لرک علیه جیقمشدر ، زیرا ایچکی نک غدا اولامدقدن بشقه
بتون عضوی بوراردق طاقتی ، مقاومتی محو ایدر اولدیغنی تین
ایتمشدر . بو خصوصده انسانلری آلدادان الک مهم جهت ایچکی

(20)

içenlerde görülen neş'e ve hareket ve fa'âliyet gibi hâllerdir. Hâlbuki bunların bir hayvânın kırbaç altında koşması, kıvra[n]ması nev'inden sonu çabucak yorgunluğu, zararı mûcib olan ahvâlden olup asıl hayvânın gıdâsını iyi almış olmasından hâsıl olan kuvvet gibi olmadığı tahakkuk etmiştir. Bir de ispiro hissi ibtâl ettiğinden içenler soğuk sıcak, yorgunluk gibi şeyleri muvakkat bir zamân duymayarak çalışabilirler. Fakat bu çalışma vücûddan harâret ve kuvvet sarf u ziyâ'ını müstelzim olduğundan za'fiyeti intâc eder. Binâenaleyh küûl bir gıdâ olmadıktan başka vücûdumuzdaki ihtiyât gıdâları da sarf etdirdiğinden tersine bir gıdâ olmuş olur. Bazen içki ve bazen şeker vermek sûretiyle köpekler üzerinde yapılan tecrübeler dahi aynı netîceyi vermiştir. Hulâsa-i kelâm bugün ilim ve fen nazarında küûlün bir gıdâ olamayacağı ve yorgunluğu duyurmamak hâssasının gâyet tehlikeli, aldatıcı bir hâl olduğu anlaşılmıştır. Doktor Pako: *"İçki ile ameleye yorgunluğunu unutturmak deve kuşunun tehlike karşısında kafasını kanadının altına sokması kabîlinden bir iş yaptırmaktır ve bundan da fenâdır. Çünkü hiç olmazsa kuş kafasını kanadının altına sokmakla tehlikeyi artırmış olmaz; amelenin yorgunluğu unutulması, duymaması ise tehlikeyi artırır ve öyle artırır ki vücûdunun vaktinden evvel yıkılmasına sebep olur"* diyor.

Küûlün gıdâ olmadığını isbât eden dakîk ve mükerrer tecrübeler öyle kat'î netîceler vermiştir ki evvelce sathî bir tecrübesiyle küûlde gıdâ

— ۲۰ —

ایچه نلرده کورولن نشئه و حرکت و فعالیت کبی حالدر حالبوکه
 بونلرک برحوالک قریاج آلتند قوشناسی، قیورامسی نوعدن صوکی
 چابوجق یورغونلنی، ضرری موجب اولان احوالدن اولوب اصل
 حیوانک غداسنی اینی آلمش اولماسندن حاصل اولان قوت کبی اولمدینی
 تحقیق ایتشدرد. برده اسپرتوحسی ابطال ایتدیکندن ایچه نلر صوغوق
 صیجاق، یورغونلنی کبی شیری موقت برزمان طوبیایه رق چالیت
 بیلیرلر. فقط بوجالیشمه وجوددن حرارت و قوت صرف و ضیاعنی
 منلزم اولدیغنددر ضعیفی انتاج ایدر. بناءً علیه کتول برغدا
 اولمدقده نشقه وجودیمزده کی احتیاط غدالری ده صرف ایتدیردیکندن
 ترسه برغدا اولش اولور. بعضاً ایچکی و بعضاً شکر و یرمک صورتیه
 کوبکیر اوزرناه پاییلان تجربه لر دخی عینی نتیجه یی ویرمشدرد.
 خلاصه کلام بوکون علم و فن نظرند کتولک برغدا اولمایه جنی
 و یورغونلنی طوبیورماق خاصه نلک غایت تهلکلی آلدادیجی برحال
 اولدینی آکلاشلشدرد. دو قنور باقو باق ۵ ایچکی ایله عمله یه یورغونلغنی
 اونوتدیرمق دوه قوشنک تهلکه قارشیند قفاسنی قانادینک آلتنه
 صوقاسی قیلندن برایش یایدیرمق در و بوندن ده قنادر، چونکه هیچ
 اولمازسه قوش قفاسنی قانادینک آلتنه صوققله تهلکه کی آرتدیرمش
 اولماز؛ عمله نلک یورغونلنی اونوتماسی، دویماسی ایسه تهلکه کی آرطیر
 و اویله آرطیررکه وجودینک و قندن اول ییقلماسنه سبب اولور،
 دیور.

کتولک غذا اولمدینی اثبات ایدن دقیق و مکرر تجربه لر اویله
 قطنی نتیجه لر ویرمشدرد که اولجه سطحی بر تجربه سیله کتوله غذا

(21)

bulan Amerikalı Water bile hatâsını i'tirâf etmiş ve: "*Küûl bir gıdâ fakat kötü bir gıdâdır*" diyerek vücûdu muvakkat bir zamân için çalıştırıyor, lâkin kuvvet hâsıl ederek değil bilakis vücûdun mevcûd kuvvetini muzır bir sûretde istihlâk ederek çalıştırıyor olduğunu kabûl etlemiştir.

Vücûda girince yanarak harâret hâsıl eden fakat huceyrelermize temâsı huceyreleri helâk eden birçok mâddeler vardır. İşte küûl bunlardan-
dır. Bu nev' mâddeler serî' ve şedîd sûretde yandıklarından ihtirâklarıyla vücûdumuzu da yakarlar. O sebeble onların ihtirâkından menfa'at değil, mazarrat hâsıl olur.

Şimdi burada bir mes'ele vardır ki o da içkiyi aç karnına ve yemek-siz içmek, gıdâ yerini tutmadıktan başka zayıflatıcı bir fi'l olduğu mu-hakkak; fakat yemekle berâber içilirse yenilen yemeklerin fazla imtisâsını mûcib olması keyfiyetidir. Hıfz-ı sıhhat âlimleri bu husûsu îzâhda müttefik değildirlere. Lâkin i'tikâdımca bunun îzâhı kolaydır. Şöyle ki: İçki bütün diğer uzuvlar gibi hazım ve temsîl uzuvlarını da tehyîc etdiğinden küûlün münebbih te'sîri altında bulundukları vakit yemekler hazım ve temsîl olunurlar. Bu sûretle uzviyete girmiş olan gıdâlı mâddeler vücûdda kalır. Fakat sonra içkinin atâlet ve yorgunluk devri gelir. O vakitte vücûda ev-velce girmiş olan fazla mâddeleri çıkarmak zamânına tesâdüf edeceğinden vücûd onları lâzım olduğu vechile çıkaramaz.

İşte içki sebebiyle vücûda fazla girmiş olan gıdâlar vücûdda

— ۲۱ —

بولان آمریقالی واته رییله خطاسنی اعتراف ایتمش و کئول برغدا فقط کونو برغداد دیریه رک وجودی موقت بر زمان ایچون چالیشدیریور، لکن قوت حاصل ایدم رک دکل بالعکس وجودک موجود قوتی مضر بر صورت ده استهلاک ایدم رک چالیشدیریور اولدیغنی قبول ایله مشدر. وجوده کیرنجیه یانه رق حرارت حاصل ایدم فقط حیره لریمزه تماسی حیره لری هلاک ایدم بر جوق ماده لر واردر. ایسته کئول بونلردن در. بو نوع ماده لر سریع و شدید صورت ده یاندقلرندن احتراقلریله وجودیمیزی ده یاقارلر؛ اوسیه اونلرک احتراقندن منفعت دکل مضرت حاصل اولور.

شمدی بوراده بر مسئله واردرکه اوده ایچکی بی آج قارنه ویمکسر ایچمک غدا یرنی طوتمادقندن بشقه ضعیفلا دیجی بر فعل اولدیغنی محقق؛ فقط یمکله برابر ایچیلیرسه ینیلن یمک لرک فضلّه امتصاصی موجب اولسی کیفیتدر. حفظ صحت عالم لری بو خصوصی ایضاح ده متفق دکلدرلر لکن اعتقادجه بونک ایضاحی قولایدر شویله که : ایچکی بتون دیگر عضولر کی هضم و تمیل عضولری ده نه ییج ایتدیکندن کئولک منه تأثیری ائندم بوندقلری وقت یمکله هضم و تمیل اولتورلر. بو صورتله عضویت کیرمش اولان غدالی ماده لر وجودده قالیر. فقط سکره ایچکی نک عطالت و بورغونلق دوری کلیر او وقت ده وجوده اولجه کیرمش اولان فضلّه ماده لر چیقارمق زمانه تصادف ایدم جکندن وجود اونلری لازم اولدیغنی وجه ایله چیقاراماز.

ایسته ایچکی سبیه وجوده فضلّه کیرمش اولان غدالر وجودده

(22)

yerli yerince ve vakt ü zamânıyla yerleştirilemediğinden huceyrât-ı hayâtı-ye gayr-ı tabî'î bir sûretde ta'mîr ve teşkîl olunur. Bunun netîcesi de gayr-ı tabî'î semenler, hücreler hâsıl olur.

Küûlün tehlikeli olan hâllerinden birisi de mûcib olduğu fenâlıkların çabuk hissedilmeyip geç kalmasıdır. Zîrâ bu hâl bir müddet için: *"Ben içiyorum, zararını görmüyorum"* demeğe sebebedir.

Wais nâm zât küûlün vücûddaki hâlini îzâh için: *"Bir çarhı su yerine zâc yağı veya tîz-âb gibi şeylerle de çevirmek mümkündür. Fakat az vakit sonra makine harâb olur. İşte uzviyet içinde küûl çarh üzerindeki zâc yağı gibidir. A'zâmız bir müddet dayansa bile nihâyet küûlün derecesine, makinenin tahammülüne göre er geç bozulur"* demişdir.

KÜÛLÜN TARZ-I TE'SÎRİ

Vücûdumuzu teşkîl eden huceyreler esâsen mâdde-i musavvereden yani şîbh-i zülâlî mâddelerin münkesif bir mahlûlünden müteşekkildir. Hâlbuki bir şîbh-i zülâl mahlûlü küûl ile temâs edince teressüb yani tassallüb eder. Aynı zamânda çok geçmeden ayrılıp suya konursa yine münhal hâline rücû' eder. Fakat küûlde çok kalmış ise artık suda hallolmak hâssasının zâyî' olduğu görülür ki bozulmuş olduğuna alâmetdir (Arthus). İşte bizim vücûdumuzu teşkîl eden huceyrelimizin küûle temâsıyla hâsıl olan hâl de buna benzer. Küûl hafîf

— ۲۲ —

برلی برنجیه و وقت و زمانیه برلشد بریله مدیکندن حجیرات حیاتیه
غیر طبعی بر صورت ده تعمیر و تشکیل اولنور. بونک نتیجه سی ده
غیر طبعی سنلر، حجره لر حاصل اولور.
کنولک تهلکلی اولان حاللرندن بریسی ده موجب اولدینی قنا.
لقارک چابوق حس ایدلیوب کچ قالسی در، زیرا بو حال بر مدت ایچون
بن ایچورم ضررخی کور میورم دیمکه سبب در.
وایس نام ذات کنولک وجودده کی حالی ایضاح ایچون « بر
جرخی سورینه زاج یاغی و یا تیزاب کی شیلوله ده چویرمک ممکن در.
فقط آز وقت صکره ماکنه خراب اولور. ایشه عضویت ایچنده
کنول جرخی اوززنده کی زاج یاغی کی در، اعضا مز بر مدت دایانسه بیله
نهایت کنولک درجه سنه، ماکنه نک تحمله کوره ایر کچ بوزولور»
دیمش در.

کنولک طرز تأثیری

وجودیمیزی تشکیل ایدن حجیره لر اساساً ماده مصوره دن یعنی
شبه زلالی ماده لرک منکشف بر محلولدن متشکل در. حالبوکه بر شبه
ذلال محلولی کنول ایلر تماس ایدنجه ترسب یعنی تصلب ایدر. عینی
زمان ده جوق کچمه دن آریلوب صوبه قونورسه ینه منحل حاله
رجوع ایدر. فقط کنوله جوق قالمش ایسه آرتق صوده حل
اولق خاصه سنک ضایع اولدینی کورولورکه بوزولش اولدینه
علامت در (آرتوس). ایشه بزم وجودیمیزی تشکیل ایدن حجیره لریمزک
کنوله تماسیله حاصل اولان حالده بوکا بکزمه. کنول خفیف

(23)

olarak ve az müddet kullanılmış ise hüceyre kurtulabilir. Devâmlı olarak kullanılmış ise hüceyrellerimiz gitgide mumyalaşarak vazîfelerini yapamaz bir hâle gelirler. Bu mülâhazât azar azar fakat her gün kullanılan içkinin ayda, yılda bir ziyâdece mikdâr kullanılan içkiden daha mazarratlı olduğunu gösterir ve her gün az mikdâr kullananlar sarhoşluk hissetmedikleri cihetle kendilerinin içkiden mazarrat gördüklerini kabûl etmek istemezler. Hâlbuki bugün fen velev az içilsin devâmlı içilince en mühim a‘zâyı tahrîb ettiğini isbât etmiştir ve bu küûlün hâssası olup içkilerin içindeki ıtrıların mazarratı daha çabuk meydâna çıkabilir ve içki kullananların sinirlerini, beyinlerini ve bütün uzviyetlerini bozup işe yaramaz hâle getiren küûlün hüceyrâtın yumuşaklığını giderip pıhtılaştırmak hâssasıdır. İşte yine bu pıhtılaştırma hâssası sebebiyledir ki yemekden biraz evvel yâhûd yemekle berâber içilen kuvvetli içkiler, şarâblar yemeklerdeki albüminleri tahsîr ederek hazımlarını güçleştirirler. Binâenaleyh yemeklerden evvelce biraz rakı ve yemek arasında içine çok su konmaksızın içilen şarâblar yemekleri hazmı güç bir hâle korlar. Aç karnına alındığı vakit doğrudan doğruya mi‘deye ve bütün uzviyete olan te’sîri ayrıca vahîm olup bu da başka bir keyfiyettir.

KÜÛLÜN TE’SİRİNİ AZALTBİLEN HÂLLER

Devâm üzere kullanmanın az mikdâr dahi olsa küûlün te’sîrini

— ۲۳ —

اوله رق و آز مدت قوللانیش ایسه حیره قورطولاییلیر . دواملی
اوله رق قوللانیش ایسه حیره لریمز کیت کیده مومبالاشه رق وظیفه لرینی
یاپاماز برحاله کلیرلر . بوملاحظات آزار آزار فقط هر کون قوللانیلان
ایچکی نك آیدم ییلده بر زیاده جه مقدار قوللانیلان ایچکی دن ده
مضر تلی اولدینی کوستر . و هر کون آز مقدار قوللانیلانلر سر خوشلق
حسن ایتمد کلری جهته کندیلرینک ایچکی دن مضر ت کوردکلرینی
قبول ایتمک ایسته مزلر حالبوکه بو کون فن ولو آز ایجلین دواملی
ایجیلنجه اک مهم اعضایی تخریب ایندیکنی اثبات ایتمسدر . و بو
کئولک خاصه سی اولوب ایچکی لرك ایچنده کی عطرلرک مضر تی ده
چابوق میدانه جیقاییلیر . و ایچکی قوللانیلانلرک سیکرلرینی ییلرینی
و بتون عضویتلرینی بوزوب ایشه یاراماز حاله کتیرن کئولک
حیراتک یومشاقلغنی کیده روب ییختلاشدیرمق خاصه سی در . ایشه ینه
بو ییختلاشدیرما خاصه سی سبيله درکه یملک دن بر آز اول یاخود یملکه
برابر ایجیلن قوتلی ایچکی لر ، شرابلر یملکدره کی البومینلری تخیر
ایده رک هضم لری کوجلشدیرلر . بناء علیه یملکدرن اولجه بر آز راقی
و یملک اراسنده ایچنه چوق صوقونقسزین ایجیلن شرابلر یملکری هضمی
کوج برحاله قورلر . آج قازنه آلدینی وقت طوغریدن طوغری به
معدیه و بتون عضویه اولان تأثیری آیریجه وخیم اولوب بوده بشقه
بر کیفیت در .

کئولک تأثیری آزالدا پدیه مالدر

دوام اوزره قوللانماک آزمقدار دخی اولسه کئولک تأثیری

(24)

artırdığını söyledik. Bir de susuz veya çok mikdâr su ile karışık olarak içilmesinin farkı vardır. Çok su ile karışık olursa te'sîri nisbetle hafif olur. Şarâbların rakı ve konyak gibilerden, biranın hepsinden hafif olması ve aynı mikdâr rakıyı susuz içmekle içine çok mikdâr su karıştırarak içmenin biraz farklı olması bundandır. İçki içen kimsenin çalışması bâ-husûs açık havâda çalışması da küûlün te'sîrini biraz hafifletir. Çünkü dâimâ çalışan vücûd küûlü tutmaz, hârice atar. Bunlardan başka mizâc ve bünyenin, ülfetin dahi bir dereceye kadar te'sîri vardır. Ma'amâfih bu hafifletici te'sîrlerin kâffesi muvakkat ve nisbî olup er geç fakat her hâlde küûlün mazarratı görülecektir.

TABÂBET NOKTASINDAN DÂÛ'L-KÜÛL

1-Şahıs Üzerine Te'sîri- Küûlün hüceyre üzerine te'sîri iki devir üzerine olur. Birinci devirde zehrin kırbaçlaması netîcesi olarak hüceyre daha fa'âliyetle çalışmağa başlar ve küûlün rağbete mazhar olmasına başlıca sebep budur. Lâkin bu çok sürmez. Az zamânda gitdikçe artan bir durgunluk gelir ki asıl küûlün hâssası budur. Yani neş'e değil humâr vermek, fa'âliyet değil atâlet getirmektir ve küûlün bu iki türlü te'sîri bütün a'zâ ve vezâife şâmindir. A'zâ ve vezâifden (hazım, deverân, teneffüs, iğtidâ, dimâğ, zekâ ilh.) hiçbirisi yokdur ki evvelâ bir kıvraklık peydâ edip sonra şaşırmamış ve nihâyet za'fa

— ۲۴ —

آرطیردیغنی سوبلک . برده صوسز ویا جوق مقدار سو ایله قاریشیق اوله رق ایجلمسک فرقی واردر . جوق سو ایله قاریشیق اولورسه تأثیری نسیله خفیف اولور . شرابلرک راقی وقونیاق کبی لردن بیرانک هبندن خفیف اولسی و عینی مقدار راقی بی صوسز ایجمله ایجه جوق مقدار سو قاریشیدیر، ایجه نیک برآز فرقی اولسی بوندی . ایجکی ایجه ن کسه نیک چالشماسی باخصوص آجیق هواده چالشماسی ده کئولک تأثیرینی برآز خفیفله دیر، چونکه دائما چالیشان وجود کئولی طوتماز خارجه آتار . بونلردن بشفه مزاج وینه نیک ، الفتک دخی بر درجه یه قدر تأثیری واردر . مع مافیله بو خفیفله دیجی تأثیرلرک کافه سی موقت ونسی اولوب ابرکیچ فقط هر حالده کئولک مضرتی کوروله جک در .

طبابت نقطه مندیه راه الکئول

۱. — شخص اوزرینه تأثیری . — کئولک حبییره اوزرینه تأثیری ایکی دور اوزرینه اولور . برنجی دورده زهرک قریبا جالامسی نتیجه سی اوله رق حبییره دها فعالیتله چالشمقه باشلار و کئولک رغبتیه مظهر اولسنه باشلیجه سبب بودر . لکن بوجوق سورمن آرزمانده کیندیکه آرنان برطور غونلق کلیرکه اصل کئولک خاصه سی بودر . یعنی نشئه دکل خار ویرمک فعالیت دکل عطالت کتیرمک در . و کئولک بواکی درلو تأثیری بتون اعضا ووظائفه شامل در . اعضا ووظائف (هضم ، دوران ، تنفس ، اغندا ، دماغ ، ذکا الخ) دن هیچ بری یوقدرکه اوله برقبور اقلق پیدا ایدوب سکره شایر مامش ونهایت ضعفه

(25)

düşmemiş olsun. Fakat en kötüsü zekânın hâlidir. Sonunda gelecek tehlikeleri düşünemeyerek gördüğü yalancı neş'e ve kuvvete aldanıp ahmakçasına tuzağa düşmesi doğrusu zekâyâ yakışmayan bir hâldir ve küûle *"şişe içine girmiş bir yalan"* diyenler ne doğru söylemişlerdir! Bu yalana aldanmışlar bir defa aldanmakla kalsalar yine iyi, fakat tekrâr neş'elenmek için içkiyi tekrâr ederler. Hâlbuki o neş'eyi hâsıl etmek için ilk günkü mikdâr kifâyet etmez. Zehrin mikdârını gitdikçe artırmak lâzım gelir ve bu sûretle bir müddet sonra hüceyrellerimiz büzülüp bozulduğundan sersemlik gelir. Bîçâre adam dimâğında bir zekâ şu'lesi hâsıl edebilmek ümîdiyle içkiyi tezyîd ü idâmeye mecbûr olur. Bir vakit sonra ne kadar fazla içse maksadına nâil olamadıktan başka ahmaklığı, sersemliği artarak âdetâ insânlıktan çıkar. Tabî'îdir ki bu hâle gelinceye kadar bir takım devirler geçirir ki onlar da mütâla'aya şâyândır.

Küûlün uzviyet üzerine te'sîri iki sûretle olur ki birisi bilâ-vâsıta te'sîriyle hüceyrelerde geçici tagayyürler yapması, diğeri de uzun zamân devâm eden te'sîriyle derîn ve devâmlı tagayyürler yapmasıdır. Bu tagayyürler hangi a'zâyı meûf ederlerse tabî'î onun tabî'atını da bozar ve a'zâlarımız arasındaki merbûtiyet ve münâsebetler hasebiyle bir vazîfede hâsıl olan bozukluk diğeri a'zânın dahi bozulmasını müstelzim olarak vahîm ahvâle sebebiyet verir ve bundan sonra küûl içilmese dahi bu hâller kendiliklerinden devâm edebilirler ki işte bunlara küûlün bi'l-vâsıta ef'âli denir.

دوشمه مش اولسون . فقط اك كوتوسى ذكانك حالى در : صو كنده
 كله جك تهللك لرى دوشونه ميه رك كوردىكى بالانجى نشه وقوته آلدانوب
 احقجه سنه دوزاغه دوشمى طوغرىسى ذكايه ياقينمايان بر حال در .
 وكتوله (شيشه ايجه كيرمش بر يالان) ديه نلرنه طوغرى سويله مشلردر !
 بويالانه آلدانلر بردفه آلدانمقله قاله لرينه اى فقط تكرار نشه له نمك
 ايجون ايجيكى تكرار ايدم لرر حالو كه اونشيني حاصل ايتك ايجون
 ايلك كونكى مقدار كفایت ايتز زهر ك مقدارى كبتد كجه آتيرمق
 لازم كلير . و بوسورتله بر مدت صكره حيره لر يمز بوزولوب (بوزولوب)
 بوزولديغدن سر سملك كلير ؛ بيجاره آدم دماغنده بر ذكا شعله سى
 حاصل ايدم بيلمك اميديله ايجيكى تزييد وادامه به مجبور اولور .
 بر وقت صكره نه قدر فضله ايجيه مقصدينه نائل اولامدقدن بشقه
 احقلى ، سر سملكى آرنه رق دادا انسانلقدن جيقار . طيبي در كه
 بو حاله كلنجيه قدر بر طاقم دورلر كچيرر كه اونلرده مطالعه به
 شايان در .

كنولك عضويت اوزرينه تاثيرى ايكى صورتله اولور كه بريسي بالا واسطه
 تاثيريله حيره لرده كيجي تغيرلر يامسى ديكرى ده اوزون زمان دوام
 ايدن تاثيريله درين ودواملى تغيرلر يامسى در . بوتغيرلر هانكى اعضايى
 مشوف ايدم لرله طيبي اونك طبيعتى ده بوزار و اعضامز آراستده كى
 مربوطيت و مناسبلر حسييله بروظيفه ده حاصل اولان بوزو قلى ديكر
 اعضا نك دنخى بوزولسى مستلزم اوله رق وخيم احواله سييت ويرر .
 و بوندن صكره كنول ايجلمه دنخى بو حاللر كنديلكلرندن دوام
 ايدم بيليرلر كه ايشه بونلره كنولك بالا واسطه افعالى دينير .

(26)

a-Küûlün Fi'linin bilâ-Vâsıta Olan Te'sîrleri

1) Hâdd-i Dâü'l-Küûl (Sarhoşluk)

Küûl ile hâd sûretde zehirlenmek demek sarhoşluk demektir yâhûd diğer bir ifâde ile sarhoşluk demek, ispiro ile zehirlenmek demektir. Eğer dâimâ içki kullanan bir adam değil ise sarhoşluk geçici bir zehirlenmedir.

Herkesin sarhoşluğu bir dereceye kadar başka olduğu gibi türlü türlü içkilerin sarhoşluklarının da kendilerine mahsûs farkları vardır. Bazıları mâlihulyâlı, ağlatıcı bazıları gevezelik verici, güldürücü bazıları uyuşukluk veya şiddet ve hiddet verici olur. Umûmiyet i'tibârıyla sarhoşluk etvârda ve konuşmada zindelik ve vücûdda bir kuvvet duymakla başlayıp sonra hafifçe bir teheyyüc gelir ve efkâra bir duman basıp hareket bozulur. Meselâ yürürken sendeleme vesâire hâsıl olur. Eğer bu sırada bir kay gelirse burada da kalır. Gelmezse his gâib olup bir sersemlik netîcesinde derîn bir uyku hâsıl olur. Eğer içilen içkinin kuvvet ve mikdârı fazla ise bu uykudan uyanamayarak sarhoşun ölüp kaldığı olur. Ölüm de ya a'zâdan birine fazla kan hücûmundan yâhûd hissin gâib olmasına mebnî hissedilemeyen soğuğun te'sîriyle vukû' bulur. Ölmeyip uyanacak olursa birçok zamân sersemlikden kurtulamaz ve çok kereler olan biten hâlleri hâtırlayamaz ve birdenbire çok mikdâr içenlerde

«آء كئرك فعلنك بورداسط اردلا تائيرى

۱ : خاد دامالكئول (سرخوشلق)

كئول ايله خاد صورت ده زهرله نمك ديمك سرخوشلق ديمك در .
ياخود ديكر برافاده ايله سرخوشلق ديمك ا . برتوايله زهرله نمك ديمك در .
اكر دائما ايچكى قوللانان بر آدم دكل ايسه سرخوشلق كيچي بر
زهرله نمك در .

هر كسك سرخوشلقى بر درجه يه قدر بشقه اولدني كي
درلودرلو ايچكى لرك سرخوشلقلىرىك ده كنديلرينه مخصوص فرقلى
واردر . بعضلى مالىخولالى ، آغلاديجي بعضلى كه وه زمك
ويريجي كولديريجي ، بعضلى اووشلق ويا شدت وحدت ويريجي
اولور . عموميت اعتباريله سرخوشلق اطوارده وقونوشمه ده زنده لك
وجودده بر قوت طويمله باشلايوب صكره خفيفجه بر تهيج كليز
وافكاره بردومان باصوب حركت بوزولور . مثلاً بوروركى سنده له مه
وسائره حاصل اولور . اكر بو صرمد برقى كليزسه بورادده قالير ؟
كلمزسه حس غائب اولوب بر سمسلك نتيجه سنده درين بر اويقو
حاصل اولور . اكر ايچيله ن ايچكى نك قوت ومقدارى فضله ايسه بو
اويقودن اويانا ميره ق سرخوشك اولوب (سولوب) قالدينى اولور . اولوم ده
يا اعضادن برينه فضله قان هجومندن ياخود حسك غائب اولماسه مبنى حس
ايديله مبنى صوغوغك تائيريله وقوعبولور . اوليوب (سولوب) اويانا جق
اولورسه بر جوق زمان سمسلكدن قورطولاماز و جوق كره لر
اولان يتنه خاللى خاطرلا ياماز . و بردنبره جوق مقدار ايجه نلرده

(27)

çabucak vefât vukû‘ bulduğı vardır. İçlerinde ıtır bulunan içkilerin sarhoşluğunda fazla olarak bunların te’sîriyle ihtilâclar, çabalamalar gibi hâller de vardır. Budalacasına bahis tutarak fazla mikdâr rakı veya emsâli bir içkiyi içenlerde gâyet zahmetli ölümler hâsıl olduğı görülür. Ma’amâfih böyle hâdd-i sarhoşlukda hücerât uzun zamân zehir ile temâsda kalmamış olduğundan a’zâ esâslı sûretde bozulmaz. İçki tekrâr edilmezse tamâmen kesb-i âfiyet edilebilir. Fakat müzmin sarhoşluk böyle değildir.

2) Müzmin Sarhoşluk

Doğrusu düşünülürse buna müzmin sarhoşluk dememeli, müzmin zehirlenme demelidir. Çünkü ömründe hiç sarhoş olmamışlar dahi buna mübtelâ olabilirler. Ne kadar insânlar vardır ki kendilerine dûçâr oldukları hastalıklardan şübhelenilerek içki kullanıp kullanmadıkları sorulduğı vakit yalnız yemeklerde içtikleri bir mikdâr şarâbı veya birayı yâhûd yemeklerden evvel iştiâ açıcı diye aldıkları bir kadeh içkiyi yâhûd yemeklerden sonra hazmı kolaylatır i’tikâdıyla kullandıkları az mikdâr bir rûhu veya misâfırlıklarda kendilerine ikrâm edilen likörleri hiçe sayarak *"işret etmem"* derler. Hâlbuki bilmezler ki kendisini derde giriftâr eden, bu hiç mühimsemediğı şeylerin küûlleridir. Pako'nun dediğı gibi üzerleri markalı ne kadar pahâlî şarâblar vardır ki

— ۲۷ —

جابو جق وفات وقوع بولدینی وارد . ایچلرنده عطر بولسان
ایچکی لرك سرخوشلغنده فضله اوله رق بونلرك تاثیرله اختلاجلر ،
چابالاملر کبی حاللرده وارد . بودالاجاسنه بحث طوتارده رق فضله
مقدار راق ویا امالی برایچکی بی ایجه نلرده غایت زحمتی اولوملر حاصل
اولدینی کورولور . مع مافیه بویه حاد سرخوشلق ده حیرات اوزون
زمان زهر ایله تماس ده قلماش اولدیغندن اعضا اسالی سورتده
یوزولماز . ایچکی تکرار ایدلرسه تماماً کسب عافیت ایدیه بیلیر . فقط
مزمن سرخوشلق بویه دکلدر .

(۲) مزمن سرخوشلق

طوغرایسی دوشونولورسه بوکا مزمن سرخوشلق دیمه ملی .
مزمن زهرلنمه دیملی در . چونکه عمرنده هیچ سرخوش اولمامش
دخی بوکامینلا اولاییلرلر . نه قدر انسانلر وارد که کندیلرینه دوچار
اولدقلری خسته لقلردن شهنه لبله رك ایچکی قوللانوب قوللانما دقلری
صورولدینی وقت یالکزی بمکلرده ایچدکلری بر مقدار شرابی ویا
یرایی یاخود بمکلردن اول انتها آچیجی دییه الدقلری بر قدح
ایچکی بی یاخود بمکلردن صکره هضمی قولایلاتیر اعتقادیه قوللانما دقلری
آز مقدار بر روحی ویا مسافر لکلرده کندیلرینه اکرام ایدیلن
لیکورلری هیچه سابه رق عشرت ایتم دیرلر . حالبوکه بیلمز لرك
کندیسی درده کرفتار ایدن بو هیچ مهمه مدیکی شیلرك کئوللری در .
باقونك دبدیکی کبی اوزرلری مارقالی نه قدر بهالی شرابلر وارد که

(28)

diğer aşağılık içkiler gibi zehirdirler. Bu mes'ele *Dîn-i İslâm ve Ulûm u Fünûn*'da ber-vech-i âtî beyân edilmiştir:

"Hakîkat içkinin zararı yalnız çok mikdârda içilmesine münhasır olmayıp az mikdârda sık sık içilen içkinin mazarratı gizli olmakla berâber vehâmetçe aynı sûretle büyüktür. Bunların alâmet-i zâhireleri râhatsız uymak ve rüyâda korkunç hayvânât, sıkıntılı hâller, kâbûslar görerek muztarib olmak gibi hâllerle başlar. Daha sonra sabâhları kerîh balgamlar peydâ olur ve akşâmcılar ne kadar az içseler sabâhları iştihâları olmayacağından mahmûrluk bozmak, iştihâ getirmek için az çok içmeğe mecbûr olurlar ki bu da ayrıca zikre değer bir fenâlıktır. Sonra ellerin titremesi, geceleri vücûdda sızılar ve husûsan topukların ezilmiş gibi hiss olunmaları ki vücûdun içki zehriyle oldukça zehirlenmiş olduğunu gösterir. Ma'amâfih bu sıralarda daha içkiyi terk ederek haylice uzun bir zamân hıfz-ı sıhhat dâiresinde yaşamakla bu zehirlenmenin fenâlıklarını gidermek imkânı vardır. Eğer terk edilmezse bir müddet sonra gâyet vahîm fenâlıklar zuhûr eder. Bunlar da başlıca felcler, cinnetler vesâiredir. İşte iş bu râddeye varmamak için vakt ü zamânıyla davranmak elzemdir". (Pillig)

Küûlün te'sîriyle ensicemizden en evvel müteessir olanlar iğtidâ cihâzlarıdır. Mi'de tevessü' eder, içinin zârı bozulur, yaralar hâsıl olur. Bağırsaklarda da bu kabîl fenâlıklar görülür, karaciğer mumyalaşır ve daha başka tagayyürlere tutulur. Küûl kanı da bozar ve kanın gâyet mühim olan askerlik vazîfesini, mikrobları öldürmek hâssasını azaltır*. Nihâyet damarları sertleştirir ve kalbde vahîm hastalıklar yapar. (Şekil 1)

* *Dîn-i İslâm ve Ulûm u Fünûn*'un 220 ve 221'inci ilh. sahifelerine nesta'izü billah: "Lehû mu'akkibâtün min beyni yedeyhi..." ["Önünde insanoğlunu takip edenler vardır..."], Ra'd, 11] âyet-i celîlesinin tefsîrine mürâca'at buyurula.

دیگر آشاغلیق ایچکی لر کی زهر دورلر . بو مسئله (دین اسلام و علوم و فنون) ده بروجه آتی بیان ایدلشددر :

« حقیقت ایچکی نك ضروری پالکاز چوق مقدارده ایچلسنه منحصر اولایوب آز مقدارده صبق صبق ایچیلن ایچکی نك مضرت کیزلی اولقله برابر و خامتجه عینی صورتله بیولکدر . بونلرک علامت ظاهره لری راحتیز او بوق و رو یاده قورلوق حیوانات ، صبقنقل حاللر کابوسلر کورمک مضطرب اولق کی حاللرله باشلار . دها سکره صباخلری کریمه بالغاملر پیدا اولور و افتاحیلر نه قدر آز ایچمه لر صباخلری اشتیالی اولمایه چفندن غمورلق بوزمق ، اشتیا کتیرمک ایچون آز جوق ایچمه که مجبور اولورلر که بوده آبریمجه ذکره ده کر بر فتالیدر . سکره اللرک تیقره مسی ، کیجه لری وجودده صیزی لر و خصوصاً ملوبوقلرک نه زبلش کی حس اولوغه لری که وجودک ایچکی زهریله اولقله زهرله غش اولدیننی کوستور . مع مایه بوسره لرده دها ایچکی بی ترک ایدره که خلیجه اوزون بر زمان حفظ صحت دائره سنده پاشامقله بو زهرله نه نك فتالقلری کیده رمک امکائی واردر . اگر ترک ایدلرسه برمدت سکره قات و خیم فتالقلر ظهور ایدره بونلرده پاشلیجه قلع لر ، جنتلر و سائرده . ایشته ایش بورادیه وارماق ایچون وقت و زمانیه طاوراعق الزمدر . [بلیک]

کئولک تاثیریه انسجه مزدن اک اول متاثر اولانلر اغندا جهازلری در . معده توسع ایدره ، ایچنک زاری بوزولور یاره لر حاصل اولور . باغیر صاقلرده ده بوقیل فتالقلر کورولور ، قره جکر مومیا لاشیر و دها بشقه تغیرلر طوتولور . کئول قانی ده بوزار ، وقانک غایت مهم اولان عسکرلک و نظیفه سنی ، میقروبلری اولدورمک خاصه سنی آزالدیر . [*] نهایت طامارلری سرتلشدیرر و قلبده و خلیم خست لقلر یاپار . [شکل ۱]

[*] دین اسلام و علوم و فنونک ۲۲۰ و ۲۲۱ نجی الخ صحیفه لرته (نستیمذبالله له معقبات من بین یدیه) آیت جلیله سنک تفسیرته مراجعت بیوروله .

(29)

İçkinin beyin, kalb ve karaciğere yaptıklarından bir kısmı:

Sıhhati tâm bir insânın beyni

İçki sebebiyle gelmiş
bir beyin zârı ufûneti

Sıhhati tâm bir insânın kalbi

İçkiden bozulmuş bir kalb

Sıhhatde bir adamın karaciğeri

İçkiden bozulmuş bir
karaciğer

(30)

b-Küûlün Fi'linin bi'l-Vâsıta Olan Te'sîrleri

İçki yüzünden mi'de, bağırsak ve karaciğer ve kalb bozulduğu gibi akciğerler ve nefes boruları da kolayca bozulur. İçki kullananlarda ses bozulmalarının daha kolay olması ve türlü türlü nezlelerin, zâtürri'elerin kesreti bundandır. Beyin de pek tehlikeli hâllere ma'rûz olur. Zâten bozulmuş olan kandan bir pıhtı hâsıl olarak gidip beyindeki damarları tıkaması ve içkinin te'sîriyle gevremiş olan damarlardan birisinin çatlayıp kanın beyne dökülmesi gibi sebeblerle nüzûller, sekteler hâsıl olur. Küûl zehrinden sinirlerimizin hepsi müteessir olur. Meselâ her şeyi doğru hissetmemize hizmet eden sinirlerin özleri bozulduğundan soğuğu, sıcaklığı duymaklığımız ve ağzın tadı, gözün renkleri fark etmesi hep bozulur. Bir taraftan doğrusunu anlayamamak, diğer taraftan hiç ağrı duyulmayacak yerde şiddetli ağrılar duymak hâsıl olur. Karıncalanmalar, korkular ve uykudaki sıkıntılar ve hattâ hayvânlar tarafından ısırılıyormuş veya âteşe atılıyormuş gibi korkunç rüyâlar hep sinirlerin küûl zehriyle berbâd olmasındandır. Harekete kumanda eden sinirler de bozulur. Ellerin, dilin titremesi, kelâmın bozulması ve bir takım gayr-ı tabî'î ve ağırlı seğirmeler, hareketler hep bundandır ve bunlar gitgide artarak tehlikeli ve zahmetli felclerle nihâyet bulurlar. Bu sûretle bozulmuş olan a'sâb hayâtı idâre eden muvâzenenin bozulmasını intâc ettiğinden artık vücûd soğukdan, sıcakdan, mikrobdan ve diğer sebeblerden hâsıl olacak hastalıkların önünü

— ۳۰ —

(ب) كثرلك فعلنك بالراسطه اولامه تأثیرلری

ایچکی یوزندن معدده ، باغرساق و قره جگر و قلب بوزولدینی کبی
 آق جگرلر و نفس یورولری ده قولایچه بوزولور . ایچکی قوللانا نلر ده سس
 بوزولمالرینک ده اقولای اولسی و درلودرلو تزلزلرک ، ذات الرئه لرک کثرتی
 یوننددر . بین ده پک تهلکلی حاللر معروض اولور . ذاتاً بوزولش
 اولان قان دن بریختی حاصل اوله رق کیدوب بین ده کی طامازلری
 طیقاسی و ایچکی نك تأثیرله که ورده من اولان طامازلردن برینک
 چاتلا یوب قانک یینه دو کولسی کبی سیلرله تزلزلر سکتله حاصل
 اولور . کنول زهرندن سبکیرلریمزک هبسی متأثر اولور . مثلاً هر
 شینی طوغری حس اتمه مزه خدمت ایدن سبکیرلرک اوزلری بوزو-
 لدیفندن صوغوقی ، صیجانی طویمقلغمز و آغزک طادی ، کوزک
 رنگری فرق اتمی هب بوزولور . برطرفدن طوغریسی آکلایاماق
 دیگر طرفدن هیچ آغزی طویولایه حق برده شدتی آغریلر طویمق
 حاصل اولور . قارنجالانملر ، قورقولر و اویقوده کی صیقتی لر وحی
 حیوانلر طرفدن ایصیریلورمن و یا آتیه آطیلورمن کبی قورقونج
 رؤیالر هب سبکیرلرک کنول زهریله برهاد اولماسندن در . حرکت
 قوماندا ایدن سبکیرلرده بوزولور . اللرک ، دبلک ترمه سی کلایمک
 بوزولسی و برطاقم غیرطبیعی و آغریلی سکرمه لر ، حرکتلر هب
 یوننددر . و بونلر کیت کیده آرتیه رق تهلکلی وزحمتی فلج لرله
 نهایت بولورلر . بو صورتله بوزولش اولان اعصاب حیاتی اداره ایدن
 موازنه نك بوزولماسی انتاج ایتدیکندن آرتق وجود صوغوقدن ،
 صیجاقدن ، میقرو بدن و دیگر سیلر دن حاصل اولاجق خسته لفلرک اوکنی

(31)

alabilmek hâssasından da mahrûm olur. O cihetle birçok hastalıklar da pek kolay hâsıl olur ve vahîm olurlar. İçki kullananların yaraları da çabuk iyileşmez ve herhangi hastalık olursa olsun içki kullananlarda ağır ve tehlikelidir. Hele bu husûsda akciğer hastalıkları pek tehlikelidir. Zâtürri'eler, akciğer gangrenleri ve çıbanları ve bilhâssa verem tohumları için içki kullananların ciğerleri pek iyi hâzırlanmış bir tarladır.

Veremin diğer akciğer ve nefes boruları hastalıklarının içki kullananlarda çok olmasına bir sebep de nefes boruları üzerinde havânın nâ-sâflıklarını geri atmak, ciğerlere almamak için Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı gözle görülmeyecek derecede ince kirpikçikleri içkinin felce dûçâr edip hareketlerine mâni' olmasıdır. Burada yine *Dîn-i İslâm ve Ulûm u Fünûn*'un "Tozlardan İctinâb" bahsinde *Hıfz-ı Sıhhat* müellifi Pillig nam zâtın kitâbından nakil ve terceme olunan sözleri yazmak, maksadı anlatmağa kâfidir:

«Akciğerlerin Vesâit-i Tedâfü'iyesi: Havânın nâ-sâflıklarına karşı insânın akciğerleri nasıl mukâvemet edebilir? Burun deliklerinin bu muzır mevâddı tevkîf ve terşîh etmek için mühim dahli vardır. İngilizlerin "*ağız kapalı, sıhhat mahfûz*" meâlindeki meselleri bu bâbda burun deliklerinin mühim hizmetleri olduğunu gösterir. Ağız kapalı olduğu hâlde burundan nefes almak dâimâ iyidir. Fakat tozlu dumanlı havâlar içinde bulunanlar için bu tedbîrin ehemmiyeti daha büyükdür. Bundan başka nefes yolları ciğerlere kadar milyonlarla küçük kirpiklerle mestûrdurlar ki Kudret-i Fâtıra'nın ihsân buyurduğu "âdî nazarlarla görülemeyecek derecede ince olan" bu kirpikçikler dâimâ müteharrik bulunup tozları, mikrobları silip

— ۳۱ —

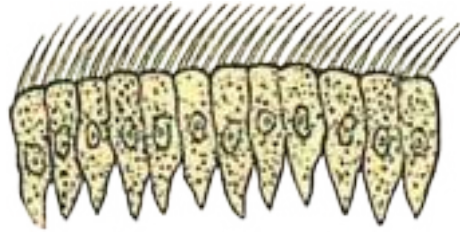
آلايىلىك خاصە سىندىن دەمخروم اولور. اوچتەلە برجوق خستەلقلىرىدە
بك قولاي حاصل اولورووخيم اولورلر. ايچكى قوللانانلر ك يارەلى دە
جابوق ايلشمز و مەرھانكى خستلق اولورسە اولسون ايچكى قوللا-
نانلردە آغز و تەلەكلىدر . ھلە بوخصوص دە آق جكر خستەلقلىرى
يك تەلەكلىدر ؛ ذات الرئەلر ، آق جكر غانغرنەلرى و جيانلرى
و بالخاصە ورم تخملىرى ايچون ايچكى قوللانانلر ك جكرلىرى بك ابى
حاضر لائىش برتارلادر .

ورمك و دېكر آق جكر و نفس بورولرى خستەلقلىرىنك ايچكى
قوللانانلردە چوق اولماسە برسبب دە نفس بورولرى اوزرىندە ھوانك
ناساقلقلىرىنى كرى آطمق، جكرلرە آلامق ايچون جناب حقك ياراتدېنى
كوزلە كوردولمەك درجە دە ايچە كېرىك جكرلىرى ايچكى نك فلجە دوچار
ايدوب حركتلىرىنە مانع اولسى در . بورادە يە (دین اسلام و علوم
وقون) ك توزلردن اجتناب بختەدە حفظ صحت مؤلفى بليك نام ذاتك
كتابتىدن نقل و ترجمە اولان سوزلىرى يازمق مقصدى آكلاتمە كافى در .

« آق جكرلر ك وسائط تدافىيەسى . — ھوانك ناساقلقلىرىنە قارشى السالك
آق جكرلىرى ناسل مقاوم ايدەيلىر ؟ برون دە ليكرىنك بومضر موادى
توقيف و ترشيج ايتك ايچون مھم دخلى واردر . انكليزلر ك « آغز قابالى
[صحت محفوظ » مآندەكى منللىرى يوپايدە برون دە ليكرىنك مھم خدمتلىرى
اولدېنى كوستور . آغز قابالى اولدېنى حالە برون دن نفس آلتى دائما ابى در .
فقط توژلى دو مانلى ھوالر ايچندە بولنانلر ايچون بوتدېرك اھمىتى دەايو كدر .
يوندن بىشە نفس بوللى جكرلرە قدر ميلبونلرە كوچوك كېرىكلرە مستوردلر ك
قدرت فاطرەك احسان بيوردېنى (عادى نظرلرە كوردولمەك درجە دە
ايچە اولان) بوكېرىك جكرلر دائما متحرك بولنوب توزلىرى ميترولرى سيلوب

(32)

süpürmek ve def' u ihrâc etmek için lâ-yenkati' sa'y ederler. (Şekil 2) Fakat gâyet şâyân-ı teessüf bir şey varsa o da bu kıymetdar müdâfi'lerin bir hasmı bulunmasıdır ki bu da işretdir. İspirtolu meşrûbâtın az mikdârı bile bu kirpikçiklerin fa'âliyetini tenkîs ederek hareketlerini dûcâr-ı felc eder. İşte işret edenlerin -az mikdârda kullananların dahi- verem ve zâtürri'e-i intâniye nâm vahîm hastalıklara çok mübtelâ olmalarına sebep budur. Tozlu san'atların (kömürcülük, taşdan kalıp i'mâli, değirmencilik, alçıcılık vesâire) kâffesinde bu muharriş tozların te'sîrât-ı muzırrasına mukâvemet edenler içki kullanmayan ameledir. Kullananlar ise serî'an ve âcilen em-râz-ı vahîme-i ri'eviyeye mübtelâ olurlar²».

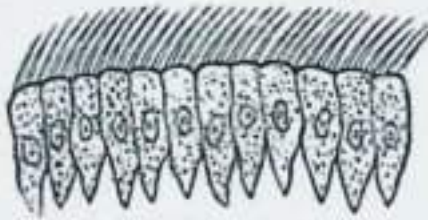
Şekil 2: Nefes borularının süpürücü ve müteharrik kirpikçikleri ki ciğerleri tozlardan muhâfaza ederler. Bu kirpikçiklerin hareketlerini işret, meflûc eder.

İşte Pillig'den muktebes sözler burada bitdi. Hakîkat veremden ölenlerle içki sarfıyâtı arasındaki nisbet kat'îdir. Yani nerede çok içki kullanılırsa mutlakâ orada verem çokdur. Büyük doktorlardan Lancero yüz veremlinin elli altısını, Jacque yetmiş birini, Constant seksen sekizini içki sebebiyle hâzırlanmış bulmuştur yani mutlakâ her veremde sebep içki değilse de çoğunda içki

2 Bu sözleri Pillig'in *Hıfzıssıhha*'sından aynen terceme etdiğimizi arz ederim.

- ۳۲ -

سو پورمك و دفع و اخراج ايمك ايتون لايتقطع سى ابددر لر . [شكل ۲] فقط
غایت شایان تأسف برشی وارسه اوده بوقیمتدار مدافعلك برخصمی بولماسیدركه
بوده عشرتدر . اسیرتولی . شروبانك آزموندارى بيله بوكیریکجكرك فكالبنى
تنقیص ابددرلك حرککثرینى دوچار قلیج ابددر . ایشته عشرت ابددرلك - آز
مقدارده اولانلرلك دخی - ورم و ذات الرئة انسانیه نام و خیم خسته لى لره بوق
مبتلا اولانلرله سبب بودر . نوزلی منعتلك (کومورجیلك طاشدن قالب
اعمالی ، ذکر منجیلک ، آلبی جیلک و سائر) کافه سنده بوغرض نوزلرلك
تأثیرات مضره سته مقاومت ابددرلر ایچکی اولانیمیان عملدر . اولانلر
ایسه سریعاً و عاجلاً امراض و خیمه رفویه مبتلا اولور لر . [۱]

شكل [۲] نفس بورولرینك سیوروسی و متحرک کیریکجکری که جکرلری
نوزلردن عافظه ابددر لر . (بوكیریکجکرك حرککثرینى عشرت مفاوج ابددر)

ایشته بلیکدن مقبیس سوزلر بوراده یئندی . حقیقت ورم دن
اوله نلرله ایچکی صرفیانی آراسنده کی نسبت قطعی در . یعنی نومه
جوق ایچکی قوللانیلیرسه مطلقاً اوراده ورم چوقدر . بیوک دو قورلردن
لانسه و لانسارد یوز ورملى نك الی آلیسنی ، ژا که یتش برینی ،
قونستان قدن سنان سکان سکزیخی ایچکی سبيله حاضر لائمش
بولمش در . یعنی مطلقاً هر ورم ده سبب ایچکی دکلده جوغنده ایچکی

[۱] سوزلری بلیکک حفظالصحه سندن عیناً ترجمه ایندی کمزی

عرض ابددرم .

(33)

olduğu anlaşılmaktadır. Bunun içindir ki Landouzy: "*Veremin yatağını içki yapar*", Hayem de: "*Verem en ziyâde meyhâneden alınır*" demiştir.

Bundan başka içki kullananların veremleri sâir veremlere makîs değildir. Bunların seyirleri serî‘ ve tedâvîye mukâvemetleri çok, yani şifâları güçdür. Hattâ Almanyâ'da sanatoryumlara (verem hastahânelerine) ilk devrinde dahi olsa içki mübtelâsı veremlileri kabûl etmek istemediklerini Bruardel nâm tabîb-i şehîr zikrediyor.

İçkinin zihne dokunması da pek çok ve pek mühimdir. Evvelâ muvakkat olan sarhoşluk sonraları kökleşip hakîkî deliliğe çevirir. Fakat daha bu râddeye varmadan evvel küçük sebeblerle büyük hiddetler, hezeyânlar hâsıl olduğu gibi hezeyân-ı mürte‘iş denilen müdhiş hastalık da bu meyân-da zikre şâyândır. İçkiden gelen delilikde gâyet acâyip hâller görünür. Zavallı mecnûn hiçbir işe yaramaz bir hâle geldikten başka geceleri gördüğü korkunç rüyâların devâmı kabîlinden gündüzleri de korkulu, hezeyanlı hâllere tutulur ve bu hezeyânlar bir zamânlar muhîtinden şikâyetle kendini mazlûm göstermekle mevsûfdur. Fakat bazen de ta‘addîye geçip kâtillîğe ve intihâra kadar gider ve Avrupa'da intihârların içkiler sebebiyle pek ziyâde arttığını istatistikler göstermektedir. Bâ-husûs tımârhânelerin mevcûdunu başlıca artıran içkilerdir. Fransa'da ve diğer memleketlerde yapılan istatistiklerden tımârhânelerdeki delilerin yarısından ziyâdesinin

- ۲۲ -

اولدینی آکلاشلمقده در . بونک ایچون درکه لاندوزی لاندوز
 و ورمک یاناغنی ایچکی یایار ، هایم ۲۹ ده (ورمک زیادہ میخانہ دن
 آئیر) دیمشدر .

بوندن بشقه ایچکی قوللانانلرک ورملری سائر ورملرہ مقبس
 دکلدر . بونلرک سیرلری سریع ، ونداوی بہ مقاومتلری جوق یعنی
 شغالری کوجدر . حتی آلمانیاہ ساناتور یوملرہ (ورم خست خانہ لرینہ)
 ایلک دورندہ دخی اولسه ایچکی مبتلاسی ورملری قبول ایتمک
 ایتہ مدکلرینی برواردہل برواردہل نام طیب شہر ذکر ایدیور .
 ایچکی نک ذہنہ طوقومسی دہ بک جوق و بک مہمدر . اولاموقت
 اولان سر خوشلق صکرہ لری کولکلہ شوب حقیقی دہ لیلکہ جوہرر .
 فقط دہا بورادہ بہ وارمادن اول کوجوک سیرلرہ بیوک حدتیر ،
 ہدیانلر حاصل اولدینی کبی ہذیان مرامش دینیلہن مدہش خستہ لقمہ
 یومیاندہ ذکرہ شایاندر . ایچکی دن کلن دہ لیلکہ دہ غایت عجیب حاللر
 کورونور . زواللی بجنون ہیچ برایشہ یارامازر حالہ کلدکدن بشقہ
 کیجہ لری کوردیکی قورقونج رڈیالرک دوامی قیلندن کوندوزلری دہ
 قورقولی ہذیانلی حاللرہ طوتولور . و بوہذیانلر برزمانلر محیطندن
 شکایتلہ کندینی مظلوم کوستر مکملہ موصوفدر . فقط بعضآدہ تعدی بہ
 کجوب قاتل لیکہ واتخارہ ندر کیدہر . واوروپادہ اتخارلرک ایچکی لرسبیلہ بک
 زیادہ ارطدیفنی ایستانتیقلر کوسترہ کدہر . باخصوص تیمار خانہ لرک
 موجودینی باشلیجہ آرطیران ایچکی لردر . فرانسدہ ودیکر مملکتلردہ
 بابیلان ایستانتیقلردن تیمار خانہ لردہ کی دہ لیلرک یاربسندن زیادہ سنک

(34)

içki sebebiyle hâsıl olduğu anlaşılmıştır. Hele mahbûshâneleri, zindânları dolduranların en büyük kısmının içki sebebiyle girenler olduğu âşikârdır.

DÂÜ'L-KÜÛL VE VEFYÂT

Şimdiye kadar gördüklerimizden içkinin vücûdu zehirlemesi, birçok hastalıklara müsta'id ve dûçâr etmesi ve en mühim a'zâmızı çürütmesi sebepleriyle ne derece ölüm getirici bir mâtde olduğu anlaşıldı. Birçok kazâlara sebep olması da ayrı. Belçika'da şimendifer kazâlarının yarısı içki sebebiyle olur imiş ve içki içenler arasında çok ihtiyâr olmuş adamlar ender görülüyor. İsviçre'de kırk ilâ elli yaşına kadar ölenlerin beşde birisi dâü'l-küûlden ölür imiş. (Pfister) İngiltere'de yirmi beşden kırk beş yaşına kadar vukû' bulan ölenler meyânında san'atları iktizâsınca başkalarından ziyâde içki kullananların vefeyâtının iki kat fazla olduğunu istatistikler göstermiştir. Fransa'nın Normandiya'sında küûl vefeyât-ı umûmiyenin üçde birinin husûlünde müessir ve onda birinde kat'î sebep olarak görülmüş, diğer onda ikisinden ziyâdesinde de yüzde 23,61 sebep-i mevtin yardımcı olduğu anlaşılmıştır. (Daniel)

İÇKİNİN NESİL ÜZERİNE TE'SİRLERİ

Küûlün en mühim fenâlıklarından birisi de zararının nesle dokunmasıdır

- ۳۴ -

ایچکی سبيله حاصل اولدینی آکلاشامشدر . هله محبوسخانه لری ،
زندانی لری طولدورانلرک الک بیوک قشمنک ایچکی سبيله کیره نلر اولدینی
آشکاردر .

راه انکول در قیات

شمعی به قدر کوردکلریمزدن ایچکی نک وجودی زهرله می ،
بر جوق خسته لقلره مستعد و دوچار ایتمی و اک مهم اعضامزی
جور و تمی سبیلریله نه در جه اولوم کتیریمچی بر ماده اولدینی آکلاشادی .
بر جوق قضالرم سبب اولمی ده آیری . بلجیقاده شمدوفر قضالری نک
یاریسی ایچکی سبيله اولور ایش . و ایچکی ایچه نلر آراسنده جوق
اختیار اولمش آدم لراندر کورولور . اسویجی رده فرق الی الی یاشنه
قدر اوله نلرک بش ده بریسی دام الکثولدن اولور ایش (بیشتی)
انکله رده بکرمی بش دن فرق بش یاشنه قدر وقوعبولان اوله نلر
میاننده صنعتلری اقتضاسجه بشقه لرندن زیاده ایچکی قوللانانلرک
و قیاتنک ایکی قات فضله اولدینی استاتستیکلر کوشتمشدر . فرانسه نک
نورماند یاشنده کثول و قیات عمومی نک اوچده برینک حصولنده مؤثر
و ونده برنده قطعی سبب اوله رق کورولمش ، دیگر اونده ایکبشندن
زیاده سنده ده (یوزده ۲۳،۶۱) سبب موتک یاردیمچی سی اولدینی
آکلاشلمشدر (دانیل)

ایچکی نک نسل ازربنه تأثیرری

کثولک اک مهم فالقلرندن بریسی ده ضررینک نسله طوقونما سی در .

(35)

ve nesle dokunması iki cihetle olup birisi sayısına, diğerine kıymetine âid-dir.

1. Sayı cihetiyle de içki nesle iki türlü dokunur: Birisi içenleri vaktinden evvel öldürmek, ikincisi kullananların evlâdlarının az olması sûretiyledir (Pako). Fransa'da 1906'da en ziyâde içki kullanılan vilâyetlerde Saine'de tevellüdât vefeyâtdan ancak on binde bir fazla imiş. Fort vilâyetinde ise bin yüz otuz sekiz vefeyât fazlalığı görülmüşdür ve eğer bütün Fransa'da böyle olsaydı iki asır sonra bir Fransız kalmaz imiş (Daniel). Hakikat Fransa'da bir hayli senelerden beri nüfusun azaldığı muhakkaktır.

2. İçki kullananların evlâd u ahfâdı esâsen az dünyâyâ geldiği gibi dünyâyâ gelenlerin sıhhatçe değerleri de pek aşağıdır. Bunların birçoğu (beşde biri) daha ilk yaşlarında vefât ediyor. Bunlarda mi'de, bağırsak ve nefes boruları ufûnetleri pek çok hâsıl olduğu gibi kızamık ve emsâli hastalıklar da kolayca öldürüyor. Bunların sinirleri doğuşlarından çürük olduğundan beyin zârı ufûnetleri ve havâleli hastalıklar kendilerinde pek ziyâde görülüyor. Hele verem pek çok oluyor. Doktor Legrand iki yüz on beş içkili âilenin 819 evlâd u ahfâdından elli beşini tederrünlü bulmuşdur. Obu on iki dâü'l-küüllü âile evlâd u ahfâdının üçde birinin tederründen öldüğünü görmüşdür ve Laveran bir içkili âilenin on üç çocuğundan altısıyla ebeveyninin veremden, diğer yedisinin beyin zârı iltihâbından öldüğünü beyân eder.

— ۳۵ —

ونسله طوقونسی ایکی جهته اولوب بری صایسنه دیکری قیمت
عائددر .

۱ . صای جهته ده ایجکی نسله ایکی درلو طوقونور : بری
ایجه نلری وقتدن اول اولدورمک ایکنجیسی قوللانلرک اولادرینک
آز اولماسی صورته در (باقو) . فرانسه ده ۱۹۰۶ ده الک زیاده ایجکی
قوللانیلان ولایتلردن (سن) ده تولدات و قیات دن آنجیق اون بیک ده
برفضله ایمش؛ قور فدر ولایتده ایسه بیک یوز او توزسکز و قیات فضله لنی
کورولمش در . واکر بتون فرانسه ده بیله اولسه بدی ایکی عصر
سکره برفرانسز قللا ایمش (دانیل) . حقیقت فرانسه ده برخلی
سئلردن بری نفوسک آزالدینی محقق در .

(۲) ایجکی قوللانلرک اولاد واحفادی اساساً آز دنیا به کلدیکی کی
دنیا به کلله نلرک محتجه دکرلری ده بک آشاغی در . بونلرک برچونغی (بش ده
بری) دها ایلک باشلرنده و قیات ایدیور . بونلر ده معده ، باغرساق و نفس
بورولری عفونتلری بک جوق حاصل اولدینی کی قزامق و امثالی
خسته لقلر ده قولایجه اولدور بیور . بونلرک سیکرلری طوغوشلرندن
چوروک اولدیغندن بین زاری عفونتلری و حواله لی خسته لقلر کندیلرنده
بک زیاده کور و لبور . هله ورم بک جوق اولبور . دوقتور له غرمن
ایکی یوز اون بش ایجکی لی عائله نلک ۸۱۹ اولاد واحفادنن الی بشی
تدرنلی بولمشدر . اوبو ده اون ایکی دام الکشولی عائله اولاد
واحفادینک اوچده برینک تدرندن اولدیکنی کورمشدر . ولاوازم
لاوازم بر ایجکیلی عائله نلک اون اوچ چوجغندن آتیه لیه ابونلک ورمدن ،
دیکری دینک بین زاری التهابندن اولدیکنی بیان ایدور .

(36)

İçkililerin evlâdlarından bu saydıklarımıza uğramayan mütebakîsi de doğuşdan bir takım eksikliklerle doğar. Lavrag ismindeki bir zât içkililerin 476 çocuğundan ancak yetmiş altısını tabî'î bulup diğerlerinden yüz otuzunun küçük yaşda vefât ettiğini görmüşdür. Dem nâm zât ise kendi tedkikâtında elli yedi çocuğun yalnız sekizini tabî'î görüp geri kalanlardan yirmi beşinin küçük yaşda vefâtını görmüş. Legrand ise 861 çocukdan 608 tânesini gayr-ı tabî'î bulmuşdur. Bu gayr-ı tabî'îlerde türlü türlü eksiklikler, fenâlıklar dâhil olup bir takımı abdâl, bir kısmı sar'alı, dâü'r-rakslı, akılca, ahlâkça kusûrlu olmak gibi nesli insânlıktan çıkaran, mahv eden bir hâlde bulunurlar.

İçkinin nesil için büyük bir belyye olduğunu îzâh husûsunda daha ziyâde tafsîlâta hâcet yokdur. Herkes kendi memleketi ve muhîti dâhilinde bulunan içkililerin evlâdlarının ne olduğunu bir düşünse, tahkîk etse ekserîsinin ya küçük yaşda öldüğünü ve yaşamışlarının ya veremli ya mecnûn ya cânî veya ahlâksız olduğunu ve ancak pek azının hâl-i tabî'îde bulunduğunu görür, anlar.

İCTİMÂ'İYÂT VE İKTİSÂD NOKTALARINDAN DÂÜ'L-KÜÛL

İçkinin fenâlıkları yalnız içenlerle evlâd u ahfâdına âid kalmaz, bütün âileye ve hey'et-i ictimâ'iyeye dokunur.

- ۳۶ -

ایچکی لیرک اولاد لرندن بوساید قلیرمیزه اوغرا میان مناقیسی ده
 طوغوشدن برطاقم اکیکلکله طوغار. لاوراغ لاوراغ اسنده کی
 بر ذات ایچکی لیرک ۴۷۶ چوجقندن آنجق تمش آلتی سنی طییی بولوب
 دیگر لرندن یوز اوتوزینک کوچوک باشده وفات ایندیکنی کورمشدر.
 (دهم) نام ذات ایسه کندی تدقیق اتنده الی یدی چوجقنک یالکز
 سکزیخی طییی کوروب کری قالانلردن بکرمی بشنک کوچوک
 باشده وفاتی کورمش له غره ن ایسه ۸۶۱ چوجقندن ۶۰۸ دانه سنی
 غیر طییی بولمشدر. بوغیر طییی لرده درلو درلو اکیکلکله
 قالقلر داخل اولوب برطاقی آبدال برقی صرعه لی، داء الرقصلی
 عقلجه، اخلاقه قصورلی اولق کبی نسی انسانلقدن چیقارمن،
 محو ایدمن بر حالد بولورلر.

ایچکی نك نسل ایچون بیوک برلیه اولدیغنی ایضاح خصوصنده ده
 زیاده تفصیله حاجت یوقدر. هرکس کندی مملکتی وعیطی داخلتده
 بولنان ایچکی لیرک اولاد لرینک نه اولدیغنی ردوشونه، تحقیق ایسه
 اکثرینک با کوچوک باشده اولدیکنی و یا شامش لرینک یا ورملی یا
 مجنون یا جانی و یا اخلاقسز اولدیغنی و آنجق پک آزینک حال طییی ده
 بولدیغنی کورور آکلار.

اجتماعیات رافضاد نطهر لرنده داء الفکرل

ایچکی نك قالقلری یالکز ایجه نلرله اولاد واحفادینه عائد قالماز
 بون عائله به هیئت اجتماعیه به طوقونور.

(37)

Âileye Dokunması

Mâddî Sefâletler: Birincisi masraf mes'elesidir ki içki kullananın her hâlde içki için vereceği aşağıdan 2-3 kuruş yılda bin kuruş râddesinde bir para olur. Dünyânın her yerinde içkiye verilen paranın pek muzır sûretde sarf edildiğinden şikâyet edilmektedir. Hakikat nice içki kullananlar vardır ki mücerred içkiye verdikleri para sebebiyle bûdceleri açılmış ve âilesinin muhtâc olduğu eti, ekmeği tâm olarak tedârik edemediğinden bîcârelerin sıhhatleri bozulmuş, âile perîşân olmuştur. Bir kere düşünölsün, senede bin kuruş değil, üç yüz kuruş dahi olsa yine az para değildir. Zamân gelir ki insân onunla büyük bir eksik kapatır. Hele her sene bu para tasarruf edilerek toplansa ileride insâna bir sermâye olur. Doğrusu içkiye verilen paralara her akıllı olan acır. Bâ-husûs bu yüzden umûm milletin zararı çocukların, âilelerin sefâleti düşünölsünse vicdânı olan mutlakâ içki aleyhinde çalışır ve içki yalnız fazla ve fuzûlî masrafı mûcib olmakla kalmaz, kazancı da eksiltir. Çünkü vücûdun çalışmaya kâbiliyetini azalttığı gibi verdiği sık sık râhatsızlıklar, haylâzlıklar sebepleriyle de işlere mâni' olur. Fransa'da bu yüzden geri kalan işlerin verdiği senevî zarar elli milyon lira râddesinde hesâb edilmiştir. İngiliz amelesi eğer içki içmemiş olsalar çalıştıkları fabrikaları yirmi senede satın alabilirler imiş ve içkiye günde

عالمیه طرفتمی

(۱) مادی سقالتلر . — برنجیسی مصرف مسئله سیدرکه ایجکی قوللانانک هر حالده ایجکی ایچون ویره جکی آشاغی دن ایکی اوچ غروش ییلده بیک غروش راده سندم برپاره اولور . دنیانک هر برنده ایجکی به بریلن پاره نیک مضر صورتده صرف ایدله بیکندن شکایت ایدلمکده در . حقیقت نیجه ایجکی قوللانانلر واردرکه مجرد ایجکی به وردکلری پاره سییله بودجه لری آچلمش وعائله نیک محتاج اولدینی نهی آیمکی تام اوله رق تدارک ایدم مدیکندن ییچاره لک سختلری بوزولش طایه بریشان اولمش در . برکزه دوشونلئون سنده بیک غروش دکل اوچوز غروش دخی اولسه یته آز پاره دکلدر ؛ زمان کلبرکه انسان اونکله بیوک براکیک قاپادر ؛ هله هرته بوباره تصرف ایدیلرک طویلانسه ایلری ده انسانه برسرمايه اولور . طوغریسی ایجکی به وریلن پاره لره هر عقلی اولان آجیر ؛ باخصوص بو یوزدن عموم ملتک ضرری جوجقلرک عائله لک سقالتی دوشونولورسه وجدانی اولان مطلقا ایجکی علیهنده جالبشیر . وایجکی بالکمز فضله وفضولی مصرفی موجب اولمقله قالماز ؛ قازانجی ده اکیلدیر ، چونکه وجودک جالشمه به قابلیتنی ازالاندینی کبی وردیکی صیق صیق راحتسز لقلر ، حیلازلقلر سیلرله ده ایشلره مانع اولور . فرانسه ده بویوزدن کری قالان ایشلرک وردیکی سنوی ضرر الی میلیون لیرا راده سندم حساب ایدلش در . انکلیز عملیه سی اگر ایجکی ایجه مش اوله لر جالشدقلری قایرقالری بکرمی سنده صاتین الاییلر لر ایش . وایجکی به کونده

(38)

elli para veren bir genç bu parayı Millî Tekâ'üd Sandığı'na korsa, altmış yaşlarında kendisine ayda beş yüz kuruş îrâd getirebildiği hesâb edilmiştir.

Ahlâkî Sefâlet

İçkinin ahlâkî bozduğu, insânı huysuz ettiği herkesçe ma'lûmdur. İçki kullananların akılları, muhâkemeleri zayıfladığı, köreldiği gibi kendilerine sabırsızlık, tahammülsüzlük gelerek herkesi gücendirdikleri ve ellerinden, dillerinden zarar geleceğinden umûmen korkulduğu ve pek çok cünha ve cinâyetlerin ekseriyâ içkililer tarafından yapıldığı âşikârdır.

İçki sefâhet için de cesâret verir. Nice gençler vardır ki gündüz on para sarfından korkar iken ahşâm üstü birkaç tâne atınca para gözlerine görünmez, sefâhet yerlerine koşarlar ve bu sûretle sefâhet hastalıklarına tutulurlar. Sefâhet hastalıklarına tutulanların en çoğunun içki içtikleri, hem de mu'tedil mikdâr içtikleri zamân tutulduklarını istatistikler göstermiştir. Bundan başka içki bu hastalıkların şiddetlenmesine ve güç tedâvî olunmasına da sebebedir. Belsoğukluğuna tutulanlara doktorların içkiyi men' ettikleri ma'lûm olduğu gibi frengi de içki sebebiyle çok vehâmet kesb eder. O cihetle ben *Frengi İlleti Hakkında Herkese Elzem Ma'lûmât* nâm risâlemde: "*İşret, frengi âteşinin körüğüdür*" demiş idim.

İçkinin hayâyı kaldırdığı ve ayık iken söylenemeyecek âdâba muhâlif sözleri söyletiği, yaptırdığı yani ahlâk için bu sûretle de muzır olduğu şübhesizdir.

— ۳۸ —

الهی پاره ویرن برکنج بوباردینی ملی تقاعد صندیغه قورسه آلتش
یاشارنده کندینه آیده بشیوزغوش ابراد کتیره بیلدیکی حساب ایدلمشدر.

اغزنی سفات

ایچکی نك اخلاقی بوزدینی انسانی خویشز ایتدیکی هر کیچه
معلوم در . ایچکی قولانانلرك عقلاری ، محاکمه لری ضعیفلا دینی ،
کورده لیدیکی کبی کندیلرینه صبرسزلق ، تحملسزلک کله رک هر کسی
کوجندر دکاری والارندن دیلارندن ضرر کله چکندن عموماً قورقلدینی
وبك جوق جنبه وجانبانلرك اکثر یا ایچکی لیلر طرقدن پایدینی آشکاردر .
ایچکی سفات ایچون ده جسارت و برر . نیجه کنجلر واردر که
کوندوز اون پاره صرفندن قورقار ایکن اخسام اوستی برقاج دانه
آطنجه پاره کوزلرینه کورونمز ، سفات برلرینه قوشارلر . وبوصورتله
سفات خسته لقلرینه طوتولورلر . سفات خسته لقلرینه طوتولانلرك
اك جوغنگ ایچکی ایچدکلی هم ده معتدل مقدار ایچدکلی زمان
طوتوله قلیرنی اسنانسلیق لر کوستر مشدر . بوندن تشقه ایچکی بوخته لقلرك
شدتلمنه و کوچ تداوی اولونماسه ده سببدر . بل صوغوقلغه طوتو .
لانیله دو قنورلرك ایچکی بی منع ایتدکلی معلوم اولدینی کبی فرنکی ده
ایچکی سبيله جوق وخامت کسب ایدر اوجهتله بن (فرنکی علنی
حقنه هر که الزم معلومات) نام رساله ده « عشرت فرنکی آتشک
کورویکی در » دیمش ایدم .

ایچکی نك حیاتی قالدیردینی و آییق ایکن سویلنه مبه جک آداب
مخالف سوزلری سویلندیکی ، پایدردینی یعنی اخلاق ایچون بوصورتله ده
مضر اولدینی شبه سزدر .

(39)

İçkinin Âmmeye Ta'alluku

Bir şahsın içkisi umûm millete te'sîr eder. O cihetle herkes için içki aleyhinde bulunmak bir hak olmakdan ziyâde bir vazîfedir. Aksi takdîrde insânlığın muktezâsı olan tekâfûl kelimesi ma'nâsız bir lafız olur. Vâkı'â menfa'at ve mazarratı kendisine âid olarak bir şahsın keyfine hareket etmesine karışmamak îcâb eder gibi görünebilir. Fakat hakikat öyle değildir. İctimâ'î hayâtda her şahsın hayâtı diğerlerinin hayâtı ile müşterekdir. İçki içenin türlü türlü sebeblerle âhirine muzır olmaması mümkün değildir. Hiçbir insân, kendisine muzır almasa dahi cem'iyet-i beşeriye veya bir kısmına muzır olan bir hâle karşı lâkayd kalamayacaktır. İçkililer ise şahıslarına ve evlâd u ahfâdlarına verebilecekleri türlü mazarratlardan başka cerâimin envâ'ını yapabilirler ve cem'iyet-i beşeriye üzerine yük olurlar. Vâkı'â içkililerden kendi nefislerine, evlâdlarına, nesillerine, vatanlarına, milletlerine karşı lâkayd kalanlar olabilir. Fakat diğer efrâd-ı milletden her biri kendisine ve millete zararı dokunacak olan bir hâli men' etmeğe borçludur. Binâenaleyh bir kimsenin velev az mikdâr olsun, içki içdiğini görünce onu münâsib bir sûretle men' etmekle mükellefiz. Hem, kendi kendisine ve az mikdâr içen kimseden millete büyük zararlar gelmeyeceğinden kimse emîn olamaz. Ez-cümle az dahi içilse içkinin verem illetine sebep olduğu ma'lûmdur. Böyle verem olmuş kimsenin balgamları ne kadar muhâfaza edilse, az çok hârice intişârı zarûrî

— ۳۹ —

ایچی نك عامیه نعلنی

بر شخصك ایچی سی عموم ملت تاثیر ایدر . اوجھتله هر کس
ایچون ایچی علینده بولونمق برحق اولمقدن زیاده بروظیفه در .
عکسی تقدیرده انسانلغک مقتضای اولان تکافل گله سی مناسب
بر لفظ اولور . واقعا منعمت ومضرتی کندینه عائد اوله رقی بر شخصك
کیفه حرکت ایتمه قاربتها مقایله ایجاب ایدر کی کورونه بیلیر فقط
حقیقت اوله دکلدر . اجتماعی حیات ده هر شخصك حیاتی دیگر لرینك
حیاتی ایله مشترک در . ایچی ایچمه نك درلودرلو سببلرله آخرینه مضر
اولماسی ممکن دکلدر . هیچ بر انسان ، کندینه مضر اولماسه دخی ،
جمعیت بشریه به ویا بر قسمنه مضر اولان برحاله قارشی لاقید قالامد .
یه حق در . ایچی لیر ایسه شخصلرینه واولاد واحفاد لرینه ویره بیلر .
جگه لری درلو مضر تلردن بشقه جرائمك انواعی یا یا بیلیر لر وجمعیت بشریه
اوزربنه بولک اولور لر . واقعا ایچی لیردن کندی نضلرینه ، اولاد لرینه ،
نسل لرینه ، وطن لرینه ملت لرینه قارشی لاقید قالانلر اولابیلیر . فقط
دیگر افراد ملت دن هر بری کندینه وملت ضرری طوقوناجق
اولان برحالی منع ایتمک بوجلی در ؛ بناءً علیه برکسه نك ولو آرمقدار
اولسون ایچی ایچدیکنی کورونجه اونی مناسب برصورته منع ایتمکله
مکلفر . هم ، کندی کندینه و آرمقدار ایچمه نكسه دن ملت بیوک
ضرر لرکیه جکندن کیسه امین اولاماز ؛ از جمله آزدخی ایچمه نك
ورم علتله سبب اولدینی معلوم در . بویله ورم اولمش کیسه نك
بالغاملری ، نه قدر محافظه ایدله ، آزدخوق خارجه انتشاری ضروری

(40)

idüğinden birçok ma‘sum kimselere verem mikrobi aşılacaktır. Şu hâlde kendi kendisine gûyâ kimseye zararı olmayacak sûrette içen kimsenin bu yüzden verem olarak bu illeti milletin diğer efrâdına sirâyet ettirmesi mahzûru mevcûd olduğundan böyle az ve kendi kendisine hânesinde içenlerin dahi men‘ine tasaddî her ferдин vazîfesi hem ehemmiyetli bir vazîfesidir.

Mücerred içki yüzünden servetçe hâsıl olan zararlar dahi pek büyüktür. Bu yüzden Fransa'nın senevî üç milyar frank zararı olduğu hesâb edilmiş ve bu gittikçe artmakta imiş. Fakat Fransa'da hükûmetin vâridâtının mühim bir kısmını (senevî 300 milyon frank) içki rûsûmu teşkîl ettiğinden içkinin men‘inden bahsedilince derhâl bu vâridâta ve içki ticâretine alâkadâr olanlar i‘tirâz ediyorlar, teşebbüs geri kalıyor. Çok şükür ki bizde böyle mühim bir mâni‘ yok; vatanın öz evlâdlarından içki içenler var, fakat elhamdülillah rakı ve şarâb ticâreti edenler yokdur. Binâenaleyh içkinin tamâmen kaldırılması iktisâden mühim bir zararımızı mûcib değildir. Bağlarımızda hâsıl olan üzümleri olduğu gibi ve kurutarak sarf ve ihrâc ederiz. Bizde hâricden idhâl olunan içkiler o kadar çokdur ki içki için sarf ettiğimiz paraların çoğu hârice çıkar. Bu istatistiklerle sâbit bir hakîkatdır ve şimdiye kadar olduğu gibi ba‘demâ dahi memleketimizde içki i‘mâl edilmemesi pek ziyâde iyi ve istenilecek bir hâldir. Her hâlde memleketimizden tamâmen def‘i iktisâden zararımızı değil, kârımızı mûcibdir. Çünkü bu yüzden giren

— ۴۰ —

ایدو کندن بر چوق معصوم کیمسه لره ورم میقرونی آشیلایه جقدر
 شو حاله کندی کندینه کویا کیمسه به ضرری اولمایه حق صورت ده ایجه
 کیمه نك بو یوزدن ورم اوله رق بوعلتی ملتک دیگر افرادینه سرایت
 ابتدیرمی محذوری موجود اولدیغدن بویله آز و کندی کندینه
 خانه سنده ایجه نلرک دخی منعه تصدی هر فردک وظیفه سی هم اهمیتی
 بر وظیفه سی در .

مجرد ایجکی یوزندن نرو نتیجه حاصل اولان ضرر لر دخی
 پک بیوک در . بو یوزدن فرانسه نك سنوی اوج میلیار فرانق
 ضرری اولدینی حساب ایدلش و بو کیندیکه ارطمقده ایمش ؛ فقط
 فرانسه ده حکومتک واردتک مهم بر قسمی (سنوی ۳۰۰ میلیون
 فرانق) ایجکی رسمی تشکیل ایتدیکندن ایجکی نك منعندن بحث
 ایدیلنجه در حال بو وارداته و ایجکی تجارتنه علاقه دار اولانلر اعتراض
 ایدیورلر ثبت کری قالیور . جوق شکر که بزده بویله مهم بر مانع بوق ؛
 وطنک اوز اولادلرندن ایجکی ایجه نلر وار فقط الحمد لله راقی و شراب تجارتی
 ایده نلر یوقدر ؛ بناء علیه ایجکی نك تماماً قالدیر لمسی اقتصاداً مهم بر ضرریمزی
 موجب دکدر . باغلاریمزده حاصل اولان اوزوملری اولدینی کبی
 وقور وده رق صرف و اخراج ایده رز . بزده خارجدن ادخال اولونان
 ایجکی لر او قدر جوقدر که ایجکی ایچون صرف ایتدیکمز پاره لرک
 جونی خارجه چیقار . بو اسائنیلرله ثابت بر حقیقت در . و شمعی به
 قدر اولدینی کبی بعدما دخی مملکتیمزده ایجکی اعمال ایدلمه سی پک
 زیاده انی و ایستینیلرک بر حالدر . هر حاله مملکتیمزدن تماماً رفی
 اقتصاداً ضرریمزی دکل کاریمزی موجب در . چونکه بو یوزدن کیرم

(41)

para çıkandan pek azdır. Bâ-husûs diğer türlü mahzûrlar düşünürse iktisâden fâidemiz bile olsa terk edilmesi iktizâ eder idi. Hâlbuki içki yüzünden gerek alınan rüsûm ve gerek edilen ticâret milletin kîsesinden çıkana nisbeten hiçdir. Diğer zararları, fenâlıkları yine başka. Müellifler her hâlde Fransa'nın zararı bu üç milyar frankdan ibâret de değildir. Katller yüzünden hapishânelere, deliler hastalar yüzünden tımarhanelere, hastahânelere edilen masrafları da ilâve etmek lâzım gelir diyorlar.

Hâsılı bugün ukalâ: *"Bu mâlî ve iktisâdî mülâhazâta içkinin mûcib olduğu vefeyât ile neslin bozulmasını, mahvını intâc eden hâlleri ve dâimâ artan mecnûnların, seyyiât ve cerâim ashâbının, ahlâksızların, hastaların, veremlilerin, abdâlların, sakatların, sıskaların hep millet üzerine bâr olduğunu da düşünürsek vatani pek fenâ tahrîb eden bu belyyenin def'ine çalışmak herkes için mukaddes bir borçdur"* diyerek içkilerden kurtulmak yolunu kemâl-i ciddiyetle aramaktadırlar.

İÇKİLER NE SEBEBLERLE İÇİLİR?

İçkiler ya kuvveti, hazmı, iştihâyı tezyîd etmek veya yorgunluğu gidermek, soğuğa karşı mütehammil olmak hattâ fenâ havâlı yerlerde gûyâ havânın muzır te'sîrlerine mâni' olmak gibi bir nef' kasdıyla yâhûd keyif ve neş'e celbi, cân sıkıntısının izâlesi gibi yine bir maksadla, ekseriyâ da arkadaşâ uymak, bir işret meclisinde bulunduğu vakit teklîfi reddetmiş olmamak yani taklît ve cehâlet sâikasıyla içilir.

پاره جیقان دن پک آزدرد. باخصوص دیگر دولو محذورلر دوشونو-
لورسه اقتصاداً فائده مزیدله اولسه ترک ابدلسی اقتضا ایدر ابدی .
حالبوکه ایچکی یوزندن کرک آلتان رسوم و کرک ابدیلن تجارت
ملک کیمه سندن جیقانه نسیه هیچ درد. دیگر ضررلری فالقلری به
بشقه. مؤلفلر حالده فرانسه نك ضرری بواوچ میلیارفرانق دن عبارت ده
دکلدر ، قتلر یوزندن حبس خانلرله ، دلیلر خستلر یوزندن
تجار خانلرله خست خانلرله ابدیلن مصرفلری ده علاوه ایتمک لازم کلیر
دیورلر .

حاصلی ہو کون عقلا: ہو مالی و اقتصادی ملاحظہ ایچکی نک موجب اولدینی و فیات ایله نسلک بوزولمنی، محوئی انتاج ایدن حالری و داغما ارطمان مجنوتلرک، سینات و جرایم اصحابنک، اخلاقسزلرک، خستلرک ورمی لرک، ابداللرک، سقطلرک، صیصقلرک هب ملت او: رینه بار اولدینئی ده دوشونورسهک وطنی پک فنا تخرب ایدن بوبلیه نک دفته چالشمق هر کس ایچون مقدس بر بورج د: دیهرک ایچکی لردن قورطولوق بولنی کمال جدیدتله آرا مقدمه درلر .

ایچکی ر - سپیلر ایچیلیر ؟

ایچکیر یاقوتی ق ۱۹۹۹، هضی، اشنهائی تزیید اتمک و یابور غونلی
کیدرمک، صوغوغا قارشى متحمل اولمق حقی قاهوالی برلرده کویا هوانک
مضر تأثیرلرینه مانع اولمق کبی بر رفع قصدیله یاخود کیف ونش جلی،
جان صیقینی سنک ازاله سی کبی یه بر مقصدله؛ اکثر یاده ارقداشه
اویقم، ر عشرت مجلنده بوللادیق وقت تکلیفی رد ایتمش اولماق
یعنی تقلید و جهالت سائقه سیله ایچیلیر .

(42)

Kuvvete, hazma iştiâya olan te'sîrlerinin ne derece aldaticı ve muzır olduğunu şimdiye kadar gördük. Yorgunluğu gidermesinin de hissi ibtâl etmesinden ve uzviyeti kırbaçlamasından ileri geldiğini ve hakikatde kendi verdiği yorgunluğun vücûdu ayrıca ezdiğini biliyoruz.

Soğuğa karşı fâidesi olmadıktan başka zararı olduğu bi't-tecribe sâbitdir. Vâkı'â hissi ibtâl ettiği cihetle insâna soğuğu duyurmuyor, fakat vücûd daha muzır sûrette müteessir olduğundan ekseriyâ içki içenlerin soğuk sebebiyle gelecek hastalıklara daha kolaylıkla tutuldukları ve bu hastalıkların onlarda daha vahîm olduğu etibbâca muhakkaktır. Dikkatli gemiciler tâifelerini içkilerden en sıcak yerlerde ne kadar men' ederlerse soğuk yerlerde de öylece men' etmek lüzûmuna kâni'dirler.

Fenâ havâlî yerlerde havânın fenâlığını ta'dîl için kullanılmasına hiç akıl ermez. Sıtmalı ve rutûbetli yerlere böyle bir i'tikâdın Yunanlı etibbâ ve emsâli vâsıtasıyla girmesi pek büyük mazarratları mûcib olmuş, milletimizi fenâ sûrette tahrîb etmiştir. Hâlbuki Avrupa'nın en büyük doktorlarının sıtmalı ve rutûbetli memleketlerde yaptıkları âlimâne tedkîkler tamâmıyla aksini göstermiştir. Yani içki kullananların daha ziyâde sıtmalandıkları ve bunların sıtmalarının daha kuvvetli olduğu muhakkaktır. Fakat bunu anlayabilmek için tedkîk ister. Tecrübeyi aynı şerâit dâhilinde yaşayanlar üzerinde yapmalıdır. Meselâ birisi içki içen, fakat aynı zamânda sivrisineklerden, soğuktan, sıcaktan sakınır,

قوتنه ، هضمه اشتباه اولان تاثیرلرینک نه درجه آلدایمچی
ومضر اولدیغنی شمدی به قدر کوردک . بورغونانی کیدرمسنگ ده
حسی ابطال ایتمسندن وعضوتی قیرهاچلامسندن ایلری کلدیکنی
وحقیقته گندی ویردیکی بورغونلغک وجودی آریجه نه زدیکنی
ییلورز .

صوغوغه قارشى فائده سی اولماقدن بشقه ضرری اولدیغی
بالتجربه ثابتدر . واقعا حسی ابطال ایتمدیکی جهته انسانه صوغوغی
طوبورمایور ؛ فقط وجود دهامضر صورتده متأثر اولدیغندن
اکثریا ایچکی ایچلرک صوغوق سیبیه کله جت خست لقلره دهامضر
قولابلقله طوندقلری وبوخت لقلرک اولرده دهاوخیم اولدیغنی اطباچه
محقق در . دقلی کبیجیلر طائفه لرینی ایچکیلردن الک صیجاق یرلرده نه قدر
منع ایدمدرلر صوغوق یرلرده دهاولهجه منع ایتمک لزومه قالمدرلر .
قنا هوالی یرلرده هواتک قنالغنی تعدیل ایچون قوللانلمنه هیچ
عقل ایرمز . صتمه لی ورمطوبتی یرلره بویه بر اعتقادک یونانی اطبا
وامثالی واسطه سیبیه کیرمسی پک بیوک مضرتلری موجب اولمش
ملتمزی قنا صورتده تخریب ایتمسدر . حال بوکه اوروبانک الک بیوک
دوغورلرینک صتمه لی ورمطوبتی مملکتلرده پایدقلری عالمانه تدقیقلر
تمامیه عکسکی گوسترمسدر . یعنی ایچکی قوللانانلرک دهامضر
صتمه لاندقلری و یونلرک صتمه لرینک دهامضر قوتلی اولدیغنی محققدر .
فقط یونی آکلایه بیلیمک ایچون تدقیق ایستر . تجربه یی عینی شرائط
داخلنده یاشایانلر اوزرنده یاممالی در . مثلا بریسی ایچکی ایچیر فقط
عینی زمانده سیوری سینکلردن ، صوغوقدن ، صیجاقدن صاقیر

(43)

vücûduna iyi bakar, ben içki içtiğim hâlde beni sıtma tutmuyor diyebilir. İşte buraları hep düşünülerek binlerle insânlar üzerinde tecrübeler yapılmış ve aynı şerâit içinde yaşayanlardan içki içenlerin daha kolay sıtmaya tutuldukları ve bundan başka içkinin sıtmayı daha te'sîrli yaptığı anlaşılmıştır.

Rutûbetli yerlerde romatizmaların, yel ve kulunçların envâ'ı da içki içenlerde daha fazla bulunmuş ve böyle yerlerde içki kullananların kalblerinin, böbreklerinin daha kolay çürüdüğü görülmüştür.

Keyif ve neş'e celbi veya cân sıkıntısının def'i maksadıyla içilmesi de fâidesizdir. Çünkü hakîkî keyif ve neş'e akıl başda olarak hâsıl olur. Akıl gayr-ı tabî'î bir hâle geldiği zamân yapılan her türlü keyif ve neş'e-lerin değerleri azdır. Bâ-husûs humârları, nedâmetleri her hâlde daha büyüktür.

İçkinin cân sıkıntılarını, kederleri unutturması da muzır ve muvakkatdır. Ekseriyâ keyif olanların keyiflikleri sırasında kederlerinin te'sîrleri şiddetlenerek âh u vâhlarının, ağlamalarının, yırtılmalarının arttığını hep biliriz. Mücerred arkadaşa uyarak veya benzeyerek içmek, bir içki meclisinde meclisin keyfini bozmamak, ahabbın hâtırını kırmış olmamak için içmek ise insânlık iddi'â eden bir kimse için mümkün olamaz. Çünkü insân demek hür ve müstakil fikirli olmak demektir. Fikirlerinde hürriyet ve istiklâl olmayanlar insân nâminin taşımağa lâyık değildir. İnsân arkadaşına iyi

— ۴۳ —

وجودینه اینی باقار ، بن ایچکی ایچدیکم خالده بنی صتمه طوتمایور
دیه بیایر . ایشته بورالری هپ دوشونیلرک بیگلرله انسانلر اوزرندمه
تجربیلر یاپیش وعینی شرائط ایچنده یاشایانلردن ایچکی ایچنلرک دها
قولای صتمه به طوندلقلری وبوندن بشقه ایچکینک صتمه بنی دها
تأثیرلی یادیغنی آکلانلمشدر .

رطوبتی برلرده روماتیزمالرک ، یل وقولونجیلرک انواعی ده ایچکی
ایچنلرده دهافضله بولونمش وبویه برلرده ایچکی قوللانانلرک قیلارینک
بورمه کارینک دهاقولای جورودیککی کورولمشدر .

کیف ونشه جلی ویا جان صیقینینک دفعی مقصدیه ایچلمسی ده
قائده سزدر . چونکه حقیقی کیف ونشه عقل باشده اوله رق حاصل
اولور . عقل غیر طبعی بر حاله کلدیککی زمان یاپیلان هر درلو کیف
ونشه لرک دکرلری آزدور . باخصوص خمارلری ندامتلری ، هر حالده
دها بیوکدر .

ایچکینک جان صیقینیلرینی ، کدرلری اونوتدیرمسی ده مضر
وموقتدر . اکثریا کیف اولانلرک کیفکلکری صرءسندمه کدرلرینک
تأثیرلری شدتله رک آم وواهلرینک آغلامالرینک ، بیرتمالرینک
آرطدیغنی هپ بیلبرز . مجرد ارقداشه او یاراق ویا بکزمه به رک
ایچمک ، بر ایچکی مجلسنده مجلسک کیفنی بوزمامق ، احبابک
خاطرینی قیرمش اولمامق ایچون ایچمک ایسه انسانلق ادعا
ایدن بر کیمسه ایچون ممکن اولاماز ، چونکه انسان دیمک حر
ومستقل فکری اولمق دیمکدر ؛ فکزلرندمه حریت واستقلال
اولیانلر انسان نامنی طاشیمغه لایق دکلردور . انسان ارقداشه اینی

(44)

işlerde uyar veya benzemeye çalışır; kötü işlerde bilakis uymadıkdan, benzedikden başka onu kendisine uydurmağa, benzetmeğe himmet eder. İçki meclislerinde meclisin keyfî bozulması mes'elesi de vârid olamaz. Çünkü bir kere böyle meclislere yanaşmak şerefsizlik olacağından âkil olan öyle yerlerden kaçır, sakınır. Tesâdüfî olarak bulunsa bile iştirâk etmemekle iftihâr eder. Zâten buna iştirâk etmek hırsızlardan utanarak hırsızlığa iştirâk etmek kabîlinden olur.

Bir de yazılacak bir mevzû'u daha parlak yazabilmek maksadıyla zekâyâ muvakkat bir kuvvet vermek için içildiği vardır ki bu da gâyet muzır bir hareketdir. Çünkü pek nâdir mevzû'lar içkinin kırbacı kuvvetiyle parlaklık kesb edebilse de mevzû'ların çoğu için bu hâl gelmez. Ekseriyâ keyif hâlinde yazılan yazıların ertesi günü nedâmeti mûcib olduğu umûmen ma'lûmdur. Bundan başka böyle içki zehrinin kırbaçlaması kuvvetiyle çalışmaya alışmış bir dimâğ dâimâ onu isteyeceğinden az zamân sonra içmedikçe bir şey yazamaz bir hâle gelir. Pek çok erbâb-ı kalem için: *"Ayık hâlinde yazamaz, fakat içince yazar"* denmesi bundandır. İşte o vakit bîcâre adam için artık felâketdir. Zîrâ bir kere içmedikçe yazamıyor, sâniyen bir müddet sonra içtiği hâlde de yazamaz olacaktır ve bu içki içenlerin hemen hepsinde görülen bir hâldir. *"Filân muharrir artık yazamaz olmuş, yazdıkları da bir şeye benzemiyor. Bîcâreyi içki bitirmiş"* dendiği her gün işitilen sözlerdendir.

— ۱۱ —

یشلرده اویار ویا بکزمکه جالیشیر؛ کوتو ایشلرده بالعکس
 اوبعادقدن، بکزمکه مدکدن بشقاونی کندینه اوبدورمه، بکزمکه
 همت ایدر. ایچکی مجلسلرنده مجلسک کینی بوزولسی مثلهسی ده وارد
 اوله ماز. چونکه بر کره اویله مجلسلره یا فاشمق شرفسزک اوله جفتدن
 عاقل اولان اویله یرلردن قاجار، ساقیبر؛ تصادفی اوله رق بولونه
 بیله اشتراک ایتمه مکه افتخار ایدر. ذاتاً بوکا اشتراک ایتمک خرسزلردن
 اوتانه رق خرسزانه اشتراک ایتمک قیلندن اولور.

برده یازیله جق بر موضوعی ده ایا پارلاق یاز بیلیمک مقصدیله ذکایه موقت
 بر قوت و بر مک ایچون ایچیلدیکی واردر که بوده غایت مضر بر حرر کندر؛
 چونکه بک نادر موضوعلر ایچکینک قیرباحی قوتیله پارلاق کب
 ایه بیلسمه موضوعلرک جوغی ایچون بو حال کلز. اکثریا
 کیف حالده یازیلان یازیلرک ایرتسی کونی ندامتی موجب اولدینی
 عموماً معلومدر. بوندن بشقه بویله ایچکی زهرینک قیرباحلامسی
 قوتیله جالیشمه آلیشمش بر دماغ دایما اون ایستیه جکندن آز
 زمان صکره ایچمدیکه بر شی یازاماز بر حاله کلیر؛ بک جوق
 ارباب قلم ایچون «آیق حالده یازاماز فقط ایچنجه یازار» دینسی
 یوندن در. ایسته او وقت بیچاره آدم ایچون ارتق فلاکتدر. زیرا
 بر کره ایچمدیکه یازامبور ثانیاً بر مدت صکره ایچمدیکی حالده ده
 یازاماز اولاجقدر. و بو ایچکی ایچنلرله همان هبند کورولن بر
 حالدر. «فلان بحرر ارتق یازاماز اولمش؛ یازدقلری ده بر شیه بکزمه میور،
 بیچاره بی ایچکی بیتیرمش، دبندیکی هر کون ایشیدیلن سوزلردن در.

(45)

Hakikat, içki kullananların beyinleri ilk defasında gayr-ı tabî'î bir sûretde çalıştığından bir müddet sonra kendi kendilerine sersemlik, ahmaklık, nihâyet delilik târî olur. Şu hâlde içkinin "*zekâyâ muvakkaten kuvvet ver-sin*" diye içilmesi hem eserin hem sâhibinin kemmiyet ve keyfiyeti için muzırdır. Her hâlde muharrir veya şâ'ir olan zât ancak dimâğını tabî'î sûretde çalıştırırsa esâslı ve istikbâli emîn eserler yazmağa muvaffak olabilir. İçki kuvvetiyle yazarların ekseriyâ yazılarının biri diğerine uymaz ve az vakitte menba'-ı irfânları söner. Hilken dimâğları pek feyizli yaratılmış ne kadar kimseler biliriz ki mücerred içki kullanmaları sebebiyle kendilerinden beklenen feyz ve ma'rifetler eksik ve kusûrlu olarak meydâna gelmiştir.

İşte görülüyor ki her ne sebep ve maksadla içilirse içilsin içki lüzûmsuz, menfa'atsiz, gâyet muzır ve mahzûrlu bir şeydir. Hâlbuki bizde içki kullananların ekserîsi ne için içtiğini bilmeyerek içerler. Bu bîçâreler cidden vasîye muhtâc kimseler olduklarından hükûmetin bunlara vesâyet ve pederlik etmesi iktizâ eder. Bu da ancak memleketden içkileri kaldırmakla olur. Bugün Anadolu'da içki kasaba merkezlerinden başka köylere de sirâyet etmiştir ve gittikçe içki isti'mâli artmaktadır ve ne müdhiş sûretde arttığına Antalya'ya son dört sene zarfında giren ve kayd-ı resmî ile sâbit olan muhtelif içkilerin âtîdeki mikdârları delîldir:

— ۴۵ —

حقیقت، ایچکی قوللانا نلرک بیلری ابلک دفعه سنده غیر طبعی بر صورتده جالیشدیغندن برمدت صکره کندیلرینه سر سملک، احمقلق نهایت دلیله طاری اولور. شو حالده ایچکی نك ذکابه موقه قوت و بر سین دییه ایچلمسی هم اترك هم صاحبك کیمت و کیمیتی ایچون مضر در. هر حالده محرر و یا شاعر اولان ذات انجق دماغی طبعی صورتده جالیشدیورسه اساسی واستقبالی امین اثرلر یازمنه موق اولایلیر. ایچکی قونیه یازانلرک اکثریا یازیلرینك بری دیکرینه اویماز و آز وقتده منبع عرفانلری سوز. خلقه دماغلری پک فیضی یارادیش نه قدر کسه لر بیلیرکه مجرد ایچکی قوللانا نلری سیله کندیلرندن بکله نیلن فیض و معرفتله اکسبک و قصورلی ازلره رق میدانه گلشدر.

ایسته کوردولورکه هر نه سبب و مقصدله ایچیلیرسه ایچیلین ایچکی لزومسز، منفعتسز، غایت مضر و محذورلی برشی در. حالبوکه بزده ایچکی قوللانا نلرک اکثریسی نه ایچون ایچدیکنی بیلیمه رک ایچرلر. بویچا درله جدا وصیه محتاج کسه لر اولدقلرندن حکومتک بونلره وصایت و بدولک ایتسی اقتضا ایدره. بوده انجق مملکتدن ایچکی لری قالدیرمقله اولور. بوکون انا طولی ده ایچکی قصبه مرکز لرندن بشقه کوبلر ده سرایت ایتشدر و کیندیکه ایچکی استعمالی ارنمقده در و نه مدهش صورتده ارندیغه انطالیه یه صوک درت سه ظرقده کیرمن و قید رسمی ایله ثابت اولان مختلف ایچکی لرک آتی ده کی مقدارلری دلیل در:

(46)

Sene	Rakı (Kilo)	Şarâb (Kilo)	Konyak (Kilo)	İspirto* (Kilo)	Bira (Şişe)
[1]326 [1910]	37.127	16.092	1.608	13.135	816
[1]327 [1911]	40.515,5	7.378	2.403	12.243	3.496
[1]328 [1912]	40.139	11.335	2.886	14.202	7.679
[1]329 [1913]	64.230	23.998	2.923	12.291	14.520

Bu istatistikden ma'a't-teessüf anlaşılıyor ki içki isti'mâli gittikçe pek fenâ artmaktadır. Üç sene zarfında Antalya'ya giren rakı ile konyak ikişer misline, şarâb bir buçuk misline, bira ise yirmi misline karîb artmıştır.

Dâhilde i'mâl olunan tabî'î ve sînâ'î ispirotlardan yapılan rakılar bunda dâhil değil. Bâ-husûs Antalya'ya Burdur ve Isparta cihetlerinden dahi birçok rakı gelmektedir. Bunlar hep bâlâdaki istatistikden hâricdir ve hem bu istatistikde görülen mikdârlar yalnız Antalya merkezine gelenler olup mülhak iskelelere gelenler yine başkadır. Hulâsa içki Anadolu'da pek fenâ sûretde artmaktadır.

İstanbul'da içkinin mûcib olduğu tahrîbât daha az değildir. İçki yüzünden sönen âileler, gençlikler, mahv olan dirlikler, dirilikler, servetler hadd ü hesâba gelmez. Hele Beyoğlu taraflarındaki kadınlı birahâneler milleti pek ziyâde bitirmektedir. Buralarını görüp düşünmemek sonra

* İspirtonun sanâyi'de ve diğer ihtiyâcât-ı beytiyede ve kolonya ve lavanta gibi tâhir ve mutahhar kokular i'mâlindeki lüzûmu zâhir idüğünden bu gibi ihtiyâcât için ispirto idhâl ve i'mâline ihtiyâc çoktur.

— ۴۶ —

سنة	راقی کیلو	شراب کیلو	قونیاق کیلو	اسپرنو [*] کیلو	بیرا شیت
۳۲۶	۳۷۱۲۷	۱۶۰۹۲	۱۶۰۸	۱۳۱۳۵	۸۱۶
۳۲۷	۴۰۵۱۵,۵	۷۳۷۸	۲۴۰۳	۱۲۲۴۳	۳۴۹۶
۳۲۸	۴۰۱۳۹	۱۱۳۳۵	۲۸۸۶	۱۴۲۰۲	۷۶۷۹
۳۲۹	۶۴۲۳۰	۲۳۹۹۸	۲۹۲۳	۱۲۲۹۱	۱۴۵۲۰

بویاستنیتقدن مع التأسف اکلاسیلیورکه ایچکی استعمالی کتدیجه
بك قنا ارطمقده در . اوچ سنه ظرفده انطالیه کیرمن راقی ایله
قونیاق ایکی شر مثله شراب بر بیقی مثله بیرا ایسه بکرمی مثله
قرب آرطمش در .

داخل ده اعمال اولونان طبیعی وصناعی اسپرنو لردن پاییلان راقی لر
بونده داخل دکل ؛ باخصوص انطالیه یه بوردور واسبارطه جهترندن دخی
بر جوق راقی کلکده در . بونلر هب بالاده کی استالنیتقدن خارج در .
وهم بو استان سببقده کوریلن مقدارلر یالکیز انطالیه مرکزیه
کله نلر اولوب ملحق اسکله لره کله نلرینه بشقه در . خلاصه ایچکی
اناطولی ده بك قنا صورت ده ارطمقده در .

استانبول ده ایچکی نك موجب اولدینی تخریبات دها آز دکل در .
ایچکی بوزندن سونه ناله لر ، کنجکلر ، محو اولان دیرلکلر ، دیری لکلر
نرولر حد و حسابه کلز . هله بك اوغلی طرفلرنده کی قادینلی بیراخانه لر
ملتی بك زیاده بنیرمکده در . بورالری کوروب دوشونمه مک صکره

[*] اسپرنو نك سنایع ده و دیگر احتیاجات پتیه ده دفولونیاولاوانعله کی
ظاهر و ملهر فو قولر اعمالنده کی لزومی ظاهر ایدو کندن بوکی احتیاجات ایچون
اسپرنو ادخال و اعماله احتیاج جوقدر .

(47)

bir takım içki satılan mahallere gidip içki kullanarak milletin gençliğine kötü misâl olmak doğrusu pek büyük cinâyetdir.

Bir de Hristiyanların, ecnebîlerin evlerine gidildiği vakit, içki ikrâm etmek âdetleridir. Bizim Türklerin, Müslümânların böyle yerlerde içkileri içmem diyerek red ile yalnız kahve ve tatlılarla iktifâ etmeleri pek şerefli bir hareket olur iken gûyâ içmemek kabâhat imişçesine sıkılmadan içmelerinin pek büyük hamâkat, gevşeklik, uysallık, mesleksizlik olduğunu bâlâda söyledik. Her hâlde böyle meclislerde bulunduğu vakit kemâl-i iftihâr ile reddetmeli, efendim bu likördür, filândır, içki sayılmaz gibi vâhî ve akıllı ve fenne muhâlif sözlere kulak asmayarak metânet göstermelidir. Esâsen likör filân dedikleri meyveli ve şekerli içkiler de gâyet muzır şeylerdir. Zâten içkinin iyisi olmayıp iyi denilen nev'ın dahi en büyük zehirlerden olduğunu bâlâda gördük. Binâenaleyh bazılarının a'lâ rakı veya şarâb demelerinin pek aldatıcı sözler olduğunu anlamamak artık şu asr-ı fûnûnda büyük gaflet ü hamâkatdır.

İÇKİYE KARŞI MÜCÂDELE (SAVAŞ)

İçkilerin bütün millet üzerine yüklenmiş ne ağır bir fenâlık olduğunu ve nesl-i beşeri ne hâle getirmekte idüğünü gördük. Bunu anlayan milletler içki aleyhinde az çok uğraşmaktadırlar. İçki en ziyâde Fransa'da kullanılır. Orada seksen iki kişiye bir meyhâne düşüyormuş. İngiltere'de 430, Almanya'da 246, İsveç'de 5.000, Norveç'de 9.000

— ۴۷ —

بر طاقم ایچی صاتیلان محللره کیدوب ایچی قوللانه رق ملنك كنجلیكنه
کوتو مثال اولق طوغریسی پك بیوک جنایت در .

برده خرسدیانلرك، اجنبی لرك اولرینه کیدلیدی وقت ، ایچی
اکرام ایچك عادتلی در . بزم ترکلرك ، مسلمانلرك بویله برلرده
ایچی لری ایچم دییه رك ردایله پالکیز قهوه و طانی لرله اکتفا ایتملی
پك شرفلی بر حرکت اولور ایکن کویا ایچمه مك قباحتمش جهسته
صیقلمادن ایچملرینك پك بیوک حماقت ، کوشكلک ، اویساللق ،
مسلكسزلک ، اولدیغنی بالاده سویلدك . هر حالده بویله مجلسلرده
بولدیغنی وقت کمال افتخار ایله رد ایچلی ، اقدام یولیکورددر فلان در
ایچی صابلاز کبی واهی وعقل وقه غفلت سوزلره قولاق آصایه رق
مناات کوسرملی در . اساساً لیکور فلان دیدکلری میوه لی وشکرلی
ایچی لرده غایت مضر شیلردر . ذاتاً ایچی نك ایسی اولمایوب این
دینلن نوعك دخی الك بیوک زهرلردن اولدیغنی بالاده کوردك . بناء علیه
بعضلرینك اعلا راقی ویا شراب دیملرینك پك الدادیچی سوزلر
اولدیغنی اکلامامق ارتق شو عصر قونده بیوک غفلت و حماقت در .

ایچلی قارشی مجادل (صاراس)

ایچی لرك بتون ملت اوزرینه یوکلشمش نه آغیر بر قانلق اولدیغنی
ونسلی بشری نه حاله کتیرمکده ایدوکنی کوردك . بونی کلایان ملنلر
ایچی علیهنده آز جوق اوغراشمقده درلر . ایچی الك زیاده فرانسه ده
قوللانیلیر . اوراده سکان ابکی کتی به بر میخانه دوشیورمش .
انکلتره ده ۴۳۰ المانیاده ۲۴۶ اسوه چده ۵۰۰۰ نوروچده ۹۰۰۰

(48)

kişiyi bir meyhâne düşer imiş. Şimdi bizde de içki millet için büyük bir beliyye teşkîl etmektedir. Her hâlde bu beliyyeden kurtulmak için ehemmiyetle çalışmamız elzemdir.

İçkiye Karşı Savaş Nasıl Yapılmalı?

Avrupa memleketlerinde içkiye karşı savaş yapan zâtlar evvelâ rakı, konyak, apsent gibi kuvvetli içkilerin kat'iyen men'i, şarâb ve bira gibilerinin de yapıldıkları ve satıldıkları yerlerin tahdîdi ve alenen sarhoşlukları görülenlerin kânûnen cezâlandırılması ve bu kânûnun tamâmen tatbîki husûsunun te'mîni, ayyâşların ana ve babalarından kalacak mîrâslardan mahrûm edilmesi ve içki yüzünden hasta ve sakat ve illetli düşenlere edilecek mu'âvenetin azaltılması ve sarhoş ve mücrimler için ayrı hapis-hâneler yapılması gibi kânûnlar, tedbîrler teklîf ediyorlar.

İçki üzerine ağır vergi komak usûlünün ve içki i'mâlinin hükûmet tarafından inhisâra alınmasının kifâyet etmediği anlaşılmıştır.

Sâniyen, amele ve fukarâ sınıfının yatacakları, çalışacakları yerlerin ıslâhı ve ferâhlı bir hâle getirilmesi ve bunlar arasında içkinin tervîc ü teşvîkine mümâna'at olunması, berrî, bahrî askerlerin sıhhate muvâfık ve içkiye rağbetden men' edecek güzel ve eğlenceli sûretde toplanabilmeleri yolunu bulmak ve askerlerin ta'yînlerine tatlılar ilâve etmek gibi tedbîrlere mürâca'at ediliyor.

- ۱۸ -

کسی به بر میخانه دوش را میس . شمدی بزده ده ایچی ملت ایچون
بیوک بر بلیه تشکیل اتمکده در . هر حاله بو بلیه دن قور طلع ایچون
اهمیتله جالیشمانی الزم در .

ایچی به قاشی صادره ناصل یا بلهالی ؟

اوروپا مملکتلرنده ایچی به قاشی صاواتر یاپان ذاتلر اولا راقی
قونیاق، آبه سنت کبی قوتلی ایچی لک قطعاً منی ، شراب ویرا
کبی لرینک ده یابد قلی و صاند قلی بر لک تحدیدی و علناً سر خوش قلی
کورو له نلک قانوناً جزالندیرلسی و بوقانونک تماماً تطبیق خصوصنک
نأمنی ، عیاشلرک انا و باهالرندن قالا جی میراث لردن محروم ایدلسی
و ایچی یوزندن خسته و سقط و عتلی دوشه نلره ایدبله جک ، ماوننک
ازالندلسی و سرخوش و مجرملر ایچون آبری حبس خانه لر یا بللسی کبی
قانونلر تدبیرلر تکلیف ایدیلورلر .

ایچی اوزرینه آغیر ویرکی قومق اصولک و ایچی اعمالک
حکومت طرفندن انحصار آلفماسک کفایت اتمدیکی اکلانلمش در .
ثانیاً . - عمله و فقرا صنفک یا طاجقلی ، چالیشاجقلی بر لک
اصلاحی و فرحلی بر حاله کنیرلسی و بونلر ارانده ایچی نک ترویج
و تشویقه ممانعت اولونمسی ، بری ، بحری عسکرلک صحنه موافق
و ایچی به رغبت دن منع ایدله جک کوزل واکتجه لی صورت ده
طوبلانا بیلملری بولنی بولق و عسکرلک تعینلرینه طابلی لر علاوه
ایتمک کبی تدبیرله مراجعت ایدیلور .

(49)

Avrupa'da efendi sınıfından olan zevât mekteblerde tahsîl görmüş ve hıfz-ı sıhhat okuyarak içkinin mazarratlarını anlamış oldukları cihetle oralarda içkiye düşkünlük esâfil sınıfına mahsûs gibi olduğundan içki aleyhindeki propagandaların en mühim kısmı amele sınıfına tevcîh ediliyor. Bunun için en ziyâde amele kısmının işlerini bitirdikten sonra evlerine dönmelerini ve evlerinde kalmaları için meskenlerin ıslâhı ve sıhhî ve ucuz fukarâhânelerinin çoğaltılması düşünülmüş ve bu bâbda kânûnlar yapılarak pek güzel muvaffak olunmuştur. Keza sıhhî fukarâ lokantaları, fukarâ amele parkları yapmak sûretleriyle meyhânelere devâmın önünü almağa çalışılmaktadır. Fakat bu husûsda en müessir olan bir cihet de kadınların ev kadını olmasını te'mîn etmek olduğundan her yerde kadınlara Amerikalı ve Anglo-Sakson milletine mensûb kadınların hâiz olduğu evsâfı edindirmek tavsiye olunmaktadır. Bu kadınlar kocalarını evde tutmak ve meyhâneye, hârice gitmemesini te'mîn için temizliğe, odanın nizâm u intizâmına, yemeğin gâyet iyi olmasına ve dâimâ güler yüzlü, câzibeli bulunmağa dikkat ü ihtimâm ettiklerinden oralarda âile hayâtı pek güzel teesüs etmiştir. Bizde ma'alesef içki en ziyâde efendiler, me'mûrlar arasında mevcûd olduğundan asıl utanılacak cihet budur. Frenklerin büyük bir kısmı Müslümânları dînleri icâbınca içki içmez bildiklerinden bizleri hiç sıkılmadan içiyor görünce hayretle berâber hâlimizi tahlîl edip mesleksizliğimize, meşrebsizliğimize, ahlâk ve irâdece za'fımıza hükmediyorlar ki hakîkten bu hâl bizim en ziyâde acınmağa, utanmağa şâyân bir hâlimizdir. Azıcık akıllı olan biraz düşünse mes'elenin ehemmiyetini anlar ve anlar da imparator huzûrunda olsa teklîf edilen içkiyi kabûl etmez ve etmediğinden dolayı iftihâr duyar. Bunun cidden şâyân-ı iftihâr olduğunu imparatorlar da teslîm eder. Hele bütün kibâr ve akıllı kadınların perestiş ettikleri bir haslet varsa o da metânet-i ahlâkdir. Onun en büyük delîli kadın erkek her kimin teklîfi ve hâtırı için olursa olsun mesleğini bozmamaktır. Küçük büyük me'mûrlarımızın, milletin mümtâz kısmını teşkîl etmesi lâzım gelen okuryazarlarımızın içki içmesinde ayrıca bir mazarrat daha vardır ki o da milletin akıllı ermeyen kısmına kötü misâl olmalarıdır. İçki

- ۴۹ -

اوروپا ده افندی سنفندن اولان ذوات مکتبلرده تحصیل کورمش
 وحفظ صحت وقویه رقی ایچکی نك مضر تلرخی اسلامش اولدیلری جهنله اورالده
 ایچکی به دوشکونلك اسافل سنفته مخصوص کی اولدیفندن ایچکی علینده کی
 پروپاگاندا لرك اك مهم قسی عمله سنفته توجیه ایدیلور . بونك ایچون اك
 زیاده عمله قسنگ ایشلرخی بیتبرد کدنلکرم اولرینه دونلری واولرنده قالمالریچون
 مسکنلرك اصلاسی وصحی وواجوز فقرا خانه لرینك جوغالدهسی دوشولش
 وبوبایده قانونلر یاپیلررق پك کوزل موفق اولونمشدر . کذا صحی قرا
 لوقمنه لری ، قرا عمله یارق لری یایق سورتلریله میخانه لره دوامك اوکنی آلفه
 چالیشلقددر . فقط بوخصوص ده اك مؤثر اولان بر جهت ده قادینلرك
 اوقادین اولسی تأمین ایتك اولدیفندن هر برده قادینلره امریقال وآغلو
 ساقون ملتته مفسوب قادینلرك حائز اولدینی اوساقی ایدیندیرمك توصیه
 اولونقددر . بو قادینلر قوجه لرخی اوده ملونقی ومیخانه به ، خارجه کیمه منی
 تأمین ایچون تیزلکک ، اوله نك نظام و انتظامه ، یمکک غایت این اولماسته
 ودائما کولر یوزل ، جاذبه لی بولونقه دقت واهتمام ایتدکارندن اورالده عالمه
 حیاتی پك کوزل تأسس ایتشد . بزده مع الاسف ایچکی اك زیاده افندیلر
 ،أمورلر ارانسته موجود اولدیفندن اصل اوطانیلاجق جهت بودر . فرنکلرك
 بیوک برقسسی مسلمانلری دین لری ایمانجه ایچکی ایچمز بیلدکارندن بزلی
 هیچ قیلمادن ایچبور کورونجه حیرتله برابر حالیز ی تحلیل ایدوب سلك .
 سزلكمز ، مشرب سزلكمز ، اخلاق واراده جه ضعیف مز حکم ایدیورلرک حقیقه
 بو حال بزم اك زیاده آجینمه ، اوطانغه شایان بر حالزدر ، آزیچق عقل اولان براز
 دوشونه مشله نك اهمیتی اسکلر . واسکلرده ایمراطور حضورنده اوله
 تکلیف ایدیلن ایچکی بی قبول ایغز و ایتدیکندن تلولای افتخار ملویار ، بونك
 جدأ شایان افتخار اولدیفنی ایمراطورلرده تسلیم ایدر . هله بشون کیار
 وعقلی قادینلرك پرستش ایتدکلری بر خصلت وارسه اوده منات اخلاق در
 اولنك اك بیوک دلیل قادین ارکک هر کیمک تکلیفی وخاطری ایچون اولورسه
 اولون مسلکی بوزماق در . کوچوک بیوک ،أمورلریمزك ملتک عمتاز قسنی
 تشکیل ایغسی لازمکلن اولور بازارلریمزك ایچکی ایچمنده آبرجه بر مضرت
 دها واردرک اوده ملتک عقل ابرمین قسنه کونو مثال اولمالری در . ایچکی

(50)

içenlerden bir kısmı İslâm dînine gûyâ mu'tekid oldukları hâlde Allah'ın ve Peygamber'in emirleri hilâfına hareket etmiş olmalarına hiç ehemmiyet vermeyerek: "*Ben az içirim, azın zararı yokdur*" demeğe kalkışırlar. Bu hâl hiç şübhesiz dîn ve ahlâkça za'fa, lâkaydlığa delâlet etdikden başka kendisini gören bir câhilin: "*İçki fenâ olsa filân efendi içmezdi*" diyerek içkinin ta'mîmini mûcib olacağından vatan ve millet için ayrıca bir mazarrat teşkîl eder. Çünkü: "*Ahlâk sârîdir*" sözü yanlış değildir.

Avrupa'da amele kısmında içkinin önünü almak için ameleyi sıhhi meskenlerde yaşatarak meyhânelere gitmelerini men' maksadıyla köylere giden şimendiferlerin ücretlerini amele için pek ziyâde ucuzlatmışlardır. Amele bu sâyede sabâh akşâm bir tenezzüh yapmak, kır hayâtı yaşamak gibi gâyet nâfi' bir mazhariyete nâil oluyor ve azıcık hesâblı olan amele köylerin ucuz meskenlerinden satın alarak mülk dahi edinebiliyorlar. Diğer taraftan bir takım insâfsız iş sâhiblerinin ameleyi fazla çalıştırmak için içki içirmeleri cinâyetini men' etmek lâzım geliyor. Birçok ecnebî memleketlerinde binlerle balıkçı gemilerinin yüz binlerce amelesini fazla çalıştırmak, bekletmek ve tehlikelere karşı cesâretlendirmek için gemi sâhibleri işçilere türlü içkiler ikrâm ediyorlar. 1905 Hıfz-ı Sıhhat Kongresi bu gemilerden içkilerin kaldırılması ve yerine sıcak yemekler, tatlılar, temiz gıdâlar ikâmesi ve balıkçı tâifesinin meyhânelere çıkmalarının men'i lüzûmuna karâr vermiştir. Böyle işçi kimseleri içki ile kızıştırmak keyfiyetinin bazı çiftlik amelesi için de yapıldığını Macarlı bir zirâ'at mühendisinden işitmiş idim. Hakikat içkinin uzviyeti kırbaçlamasıyla muvakkat bir zamân için amele- nin çok çalışması ve bu sâyede iş sâhiblerinin kazanması vâki' ise de âtî i'tibârıyla bu hâl hem işçilere hem iş sâhiblerinin menfa'atlerine muzır bir hâldir. Çünkü amele bugün içki kuvveti ile çalışabilse de biraz zamân sonra çalışamaz bir hâle gelir. Nitekim Fransa'nın en büyük hıfz-ı sıhhat ulemâsından Proust bu keyfiyeti kitâb-ı mu'teberinde: "*İçkinin mu'tedil sûretde isti'mâli dahi çalışmak için dayanıklılık vermez, bilakis dayanıklılığı azaltır. Dünyânın her yerindeki pehlivanlar, sporcular, beden-*

— ۵۰ —

ایچیه نلردن بر قسچی اسلام دینه کویا منقد اولدقلری حالده الههک و پیغمبرک
امیرلری خلافتنه حرکت ایتمش اولمالرینه هیچ اهمیت و برمیهرک «بن آزاچیرم
آزک ضروری یوقدر» دیمکه قالدیشیرلر. بو حال هیچ شبهه سزدین و اخلاجه نطفه،
لا بد آنکه دلالت ابتدکنیشقه کندیشی کوردهن برجاهلک ایچکی فنا اولسه
فلان افسندی ایچمزدنی دیهرک ایچکی نکه تمیینی موجب اولاجقندن وطن
و ملت ایچون آبریمه بر مشرت تشکیل ایدر، چونکه اخلاق ساری در سوزی
یا کلس دکلدز.

اور و باده عمله قسمده ایچکی نکه اوکنی آلتی ایچون عمله بی صص مسکنلرده
باشا مله ورق میخانه لره کیتلرینی منع مقصدیله کویله کیدهن شمشد و فرلرک
اجرلرینی عمله ایچون پک زباده اوجوز لایمشلردور. عمله بو سایهده صباح
اختام برتزه پایتی، قیرجانی یا شامی کبی ثابت نافع بر مظهرینه نائل اولیور.
و آزیچتی حسابلی اولان عمله کویله اوجوز مسکنلرندن صابن آلزقی
ملک دخی ابدینه بیلیورلر. دیگر طرفدن بر طاقم انصافز این صاحب لری نکه
عمله بی فضله چالیشدیرمق ایچون ایچکی ایچیرملری جنانینی منع ایتمک لازم کیلر.
برجوق اجنبی عملکنلرنده بیکارله بالقی کیلرینک یوز بیکارجه عمله سی فضله
چالیشدیرمق، بکله نکه و تهلکله قارشى جدار نلندیرمک ایچون کی صاحب لری
ایشی لره درلو ایچکی لر اکرام ایدیورلر؛ ۱۹۰۵ حفظ صحت قونفرمسی
بوکر لردن ایچکی لره قالدیرلسی و برینه صیجاق بکلر، طاقیلر نیمز غدار
اقامه سی و بالقی طاقه سنک میخانه لره جیقمالری نکه منی لزومه قرار و برمشدور.
بو یله ایشی کله لری ایچکی ایله قیزیشدیرمق کیفیت نکه بعضی جیفنلک عمله سیچون ده
یایله یغنی مجاری برزراعت مهندسندن ایشیتمش ایدم؛ حقیقت ایچکی نکه عضوبی
قیر یا جلامیله موقت بر زمان ایچون عمله نکه جوقی چالیشی و بو سایهده
ایش صاحب لری نکه قازانمسی واقع ایهده آتی اعتباریله بو حال هم ایشی لره
هم ایش صاحب لری نکه منفعتلرینه ضرر بر حالدر. چونکه عمله بوکون ایچکی
قوشیله چالیشاییله ده بر آرز زمان سکره چالیشاماز بر حاله کلیر؛ ننه کیم
قرانه نکه اک بیوک حفظ صحت علماسندن پروست بو کیفیت کتاب معتبرنده:
«ایچکی نکه سمندل سودتله استعمالی دخی چالیشق ایچون ملا باققلق و برمن
بالعکس ملا باققلق آزالیر» دنیانک هر برنده کی پهلوانلر، اسپورچی لره بدنا

(51)

muhtelif sûretlerle çalışanlar bu hakîkate vâkîf olmuşlardır. Her yerde hiç içki kullanmayanların daha ziyâde devâmlı ve muvaffakiyetli sûretde çalışabildikleri ma'lûm olmuştur. Karadeniz'de, İstanbul'da şiddetli güneş altında pek zahmetli olan vapurlara kömür vermek işinde Türkler on bir ilâ 14 sâ'at kadar çalışabildikleri hâlde Bulgarlar, Romanyalılar, Ulahlar, Slavlar memleketlerinde bu işde ancak 3-4 sâ'atden ziyâde çalışmıyorlar. Bunun da sebebi Türklere dînleri iktizâsından olarak içki memnû' olduğundan dayanıklılıkları gitmemiştir. Hâlbuki diğerleri içki ile az çok zehirlenmiş olduklarından tahammülleri azalmıştır" diyerek mes'eleyi îzâh ediyor.

Bizde meselâ Adana ovasında ekin biçen, demiryollarında, şoselerde vesâir mahallerde yol yapan, çalışan işçilerin bu yolda içkiye alıştırdığı vardır. Bîçâre câhil: *"Buranın havâsı ağırılmış, insân içki içmezse hasta olurmuş, ölürmüş, içerse sıtma tutmazmış, soğukda mutlakâ rakı ve konyak gibi şeyler içilmeli imiş"* diye sevmediği, alışmadığı zehri içmeğe başlar. Hâlbuki bunların hiçbirisinin aslı yoktur. Bilakis içki, sıtmanın ve diğer hastalıkların kolay gelmesine yardım eder. Fenâ havâlı yerler dedikleri bataklık ve sıtmalı veya rutûbetli yerlerdir. Öyle yerlerde başlıca yapılacak şey her gün dörder beşer buğday kinin (sulfato) almaktır*. Hükûmet tarafından sıtma mücâdelesine me'mûr kimselerin bâ-husûs bütün tabâbet mensûblarının en mühim bir vazîfesi de havâsı ağır yerlerde veya herhangi bir sûretle içki içmenin fâideli olduğu hakkındaki bâtil i'tikâdı kaldırmaya çalışmaktır. Hele doktorlar içkiden kat'iyen sakınmalı ve hiçbir vakit rakı, konyak, şarâb, bira velhâsıl herhangisi olursa olsun içkilerden hiçbirisini velev bir kadeh dahi olsa aslâ içmemelidir. Çünkü bugünkü tabâbet bunların hepsinin az mikdârlarının dahi muzır olduğunu isbât etmiştir. Artık bunun üzerine biz yine içecek olursak doğrusu pek ayıp olur. Âdetâ mensûb

* *Sıtma ve Sıtmalı Yerlerde Çâre* nâm risâlemize veya Sıhhiye Müdüriyet-i Umûmiyesi'nin ahîren neşrettiği *Sıtma* risâlesine mürâca'at buyurula.

مختلف سورتلرله چالیشانلر بوحقیقه وائف اولشلر . هربرده هیچ ایچکی قواذیمیارلرک دها زیاده ذوامل و موفقیتلی صورتده چالیشاییله کلری معلوم اولمشدر . قره دکزده ، استانبولده شدتلی کوفش آلتنده پک زحمتلی اولان واپورلره کور و برمک ایستنده تورکلر اون بر ال اون دوت ساعت قدر چالیشاییله کلری حالده بولغارلر ، رومانیالیلر ، اولاهلر ، اسلاولر عملکنلرنده بوایشده انجق اوچ دوت ساعتدن زیاده چالیشامبورلر . بونکده سبی تورکلره دینلری اقتضاسندن اولارق ایچکی ممنوع اولدیفندن طایانقلی قلری کتبه سدر ، حالبوکه دیکرلری ایچکی ایله آرز جوقی زهرله نیش اولدیلرندن تحمللری آزالمشدر ، دیهرک مثله بی ایضاح ابدیور .

بزده مثلا امله اوواستنده اکین یغن ، دمر بوللرنده ، شوسه لرده و سائر محللرده بول یان ، چالیشان ایچیلرک بوبولده ایچکی به آلیشدیرلرله بی وارددر . بیچاره جاهل بورانک هواسی آغرمش ، انسان ایچکی ایچمزسه خسته اولورمش ، اولورمش سونوزش ، ایچرسه منمه طوتمامش ، سوغوق ده مطلقا راق و یا قونیاق کبی شیلر ایچملی ایمن دیه سوه دیکی ، آلیشانلری زهری ایچمکه باشلار . حالبوکه بونلرک هیچ بر بونک اصل بوقدر ؛ بالعکس ایچکی ، منمه تک و دیکر خسته لئلرک قولای کلنه یاردم ایدر . فدا هوالی برلر دیدکلری بطلانلق و منمه لی و یا رطوبتلی برلردر . اوپله برلرده باشلیجه یاپیلاجق شی هرکون درددر بشر بئندای کئین (سولفاتو) آلتی در . [*] حکومت طرفندن منمه مجادله منمه مأمور کسلرک باخصر ص بتون طبابت منسوبلرینک اک مهم بر وظیفه سی ده هواسی آغرم برلرده و یا هر هانکی بر سورنله ایچکی ایچمه تک فائده لی اولدینی حقیقه کی باطل اعتسادی قالدیرمایه چالیشیق در . هله دو قنورلر ایچکی دن قطعاً صافنالی و هیچ بروقت راق ، قونیاق ، شراب بیرا و الحاصل هر هانکیسی اولورسه اولسون ایچکی لردن هیچ بریسی ولو بر قدح دخی اوله اصلا ایچمه مل در . چونکه بوکونکی طبابت بونلرک هپسک آرز مقدارلرینه ، دخی مضر اولدیفنی اثبات ایتمشدر . ارتق بونک اوزرینه بزینه ایچمه چک اولورسه ق طوغمیسی پک عیب اولور . عادتاً منسوب [*] (منمه و منمه لی برلرده چاره) نام رساله منزه و یا صحبه مدیریت عمومی سنک اختیاراً نشر ایتمدیکی منمه رساله منمه مراجعت بیورولا . .

(52)

olduğumuz fenni tahkîr ve inkâr etmiş oluruz. Bugün dîn duygusuyla bir hocaefendinin içmesi ne kadar ayıp ve mezmûm ise tabâbet cihetiyle de bir doktorun içki içmesi o derecede merdûd ve mûcib-i ârdır. Bâ-husûs milletin tabîb olmayan kısmına kötü misâl olmak hatâ-yı azîmi doktorlar için pek ziyâde vardır. Dünyânın her yerinde içki aleyhindeki cem‘iyetleri teşkîl ve hüsn-i idâre eden ve birçok memleketlerde mücerred bu sâye-de milletleri arasında verem hastalığını azaltan doktorlar olduğu ve bizde de hamden lillah şimdiye kadar en büyük ve en mukaddes teşebbüsler tabâbet mensûblarından doğduğu cihetle içkinin kaldırılması husûsunda dahi doktorlarımızın azm-i kat‘î ile çalışacakları ve herkesden evvel kendileri hüsn-i misâl olmak için kat‘î bir îcâb-ı tıbbî olmadıkça bir damlasını dahi içmemeğe himmet edecekleri şübhesizdir. Zîrâ aksi hareket millete adâvet, vatana hıyânet, tabâbeti tahkîr, dîni inkâr ve akıl ve mantığı tezyîf olur. El-ıyâzü billah.

Üçüncüsü ve en mühimi mürebbîlere âid olan kısımdır. İçki yüzünden gelen fenâlıkları herkese öğretmek ve bunun için mekteblerde, kışlalarda halkın, amelenin toplu bulunduğu yerlerde va‘zlar, konferanslar tertîb etmek mekteb müdürlerine, mu‘allimlere ve doktorlara, mütefekkilere, milletini seven her iktidâr sâhibine âid mukaddes vazîfedir. Çocuklar daha zihinleri zehirlenmemiş ve her türlü telkînâtı kabûl eder bir yaşda iken mekteb tadrîs ü ta‘lîm hey’etlerince münâsib sûretle terbiye edilirlerse milletin istikbâli bu müdhiş beliyyeden emîn olabilir. Fakat her hâlde bu mürebbîlere, mu‘allimlere, doktorlara, mütefekkilere terettüb eden en mühim cihet yalnız söz ile, nasîhat ile değil aynı zamânda kendileri içkilerin hiçbirisini aslâ içmemek sûretiyle hüsn-i misâl olarak bu mukaddes vazîfeyi itmâmıdır.

Ecnebî memleketlerinde yapılan tecrübeler nazaran mühim ve müessir tedbîrlerden

— ۵۲ —

اولدیمز فی تحفیر و انکار ایتمش اولورز . بو کون دین دوینوسیه بر
خواجه اندینک ایچمی نه قدر عیب و مذموم ایسه طبابت جهتیله ده بر
دوقنورک ایچکی ایچمی اودرجه مردود و موجب عاردر . باخصوص ملنک
طیب اولیان قسمنه کوتو مثال اولق خطای غلطی دوقنورلر ایچون پک
زیاده واردر . دنیامک هر برنده ایچکی عیبندکی جمیعتری تشکیل و حسن
اداره ایدن و بر جوق مملکتلرده مجرد یو سابه ده ملنلری آراسنده ورم
خسته لانی آزالان، دوقنورلر اولدینی و زده ده جداله شمدی به قدر اک بیوک
و اک مقدس تشیئر طبابت منسوبلردن طوغدینی جهته ایچکی ملنک قالدیرلسی
خصوصنده دخی دوقنورلر بزمک عزم قطنی ایله چالیشاجقلری و هر کس دن
اول کندیلری حسن مثال اولق ایچون قطنی بر ایجاب طلی اولادجقه بر
داهلانی دخی ایچمه مک همت ایدمچکاری شبهه سزدر . زبراً عکس حرکت
ملنه عداوت ، وطنه خیانت ، طیبانی تحفیر ، دینی انکار و غفل و منطقی
تزییف اولور (العباد بالله) .

اوجنجیبی — واک مهمی مربی لره عائد اولان قسمدر . ایچکی
یوزندن کلن قائلقلری هر که اوکرتمک و بونک ایچون مکتبلرده ،
قتله لرده خائفک ، عمله نک طوبلی بولندینی برلرده و عظلم ، قونقرانلر
ترتیب ایتمک مکتب مدیرلرینه ، ملر و دوقنورلر متفکرلرله ، اخی ، و دمن
هر اقدار صاحب عائد مقدس وظیفه در . جوجقلرده اذهنلری زهرله نمه مش
و هر درلو تلقیناتی قبول ایدم بریاشده ایکن مکتب تدریس و تعلیم
هیئرلرنجه مناسب صورته تربیه ایدیلرلرله ملنک استقبالی بومدهش
بله دن امین اولاییلر . فقط هر حالده بو مربی لره ، معلملرله ، دوقنورلرله ،
متفکرلرله ترتیب ایدن اک مهم جهت یالکیز سوز ایله ، نصیحت ایله
دکل عینی زمان ده کندیلری ایچکی لریک هیچ بریسنی اصلاً ایچمه مک
صورتیله حسن مثال اوله رق بومقدس وظیفه بی تمامدر .
اجنبی مملکتلرنده یاییلان تجربه لره نظرراً مهم و مؤثر تدبیرلردن

(53)

biri de aslâ içki kullanmayanlardan mürekkeb içkiler aleyhinde cem‘iyetler yapmaktır. Bu cem‘iyetlere şehri on para verebilen dahi a‘zâ kabûl ediliyor ve böyle ulvî bir emele hizmet eden cem‘iyetin a‘zâlığı büyük bir şeref olduğundan bu büyük şerefe delâlet eder alâmetler kabûl edilmiş ve cem‘iyetin şu‘belerini çoğaltıp şu‘be merkezlerinde içkinin fenâlığını gösterir risâleler, resimler bulunduruluyor ve gâyet müessir konferanslar veriliyor. Hakikat, bu sûretle çalışmaktan pek çok istifâdeler te‘mîn edildiği muhakkaktır. Meselâ Norveç‘de yapılan mesâ‘î pek ziyâde semere vermiştir. Orada 1850 senesinde nüfûs başına senevî on litre yüz derecelik küûl içilirken şimdi bu âkilâne savaşlar sâyesinde bir litre üç yüz grama inmiş ve aslâ içmeyenler çoğalmıştır.

İşte şimdiye kadar Avrupa ulemâ ve ukalâsı tarafından yazılmış kitâblardan naklen yazdığımız mesrûdâtdan anlaşılan bir hakikat var ki o da beşeriyetin felâh u selâmeti için içkilerden kat‘iyen ictinâb lâzım geleceğinin tahkikidir. Bu ümniyenin husûlü için ukalâ ve ulemânın hemen kâffesi içkilerin hangi nev‘i olursa olsun tamâmen ortadan kalkmalıdır tarafdâridirler. Yalnız şarâb ile biranın istisnâsını münâsib görenler vardır. Bu da görülecek müşkilâtı nazar-ı i‘tibâra aldıklarındandır. Çünkü meselâ Fransa‘da şarâba, Almanya‘da biraya o derece alışılmışdır ki bunların orarlardan ref‘i bizde hemen suyun ref‘ine karîb ehemmiyeti hâizdir. Bir de bunlar yüzünden hükûmet de dâhil olduğu hâlde vâridât te‘mîn edenlerin mühim bir kuvvet teşkîl etmesi içki aleyhindeki mütefekkirlerin

— ۵۳ —

بری ده اصلا ایجکی قولانیسانلردن مرکب ایجکی لر علیهنده جمعیتلر
یایمق در. بوجمیتلره شهری اون یازم ویرمه ییلدن دخی اعضا قبول ایدیلور.
وبویه علوی برامله خدمت ایدن جمیتک اعضا قی بیوک بر شرف
اولدیغندن بویوک شرفه دلالت ایدم علامتلر قبول ایدلش و جمیتک
شعبه لرینی چوغالدوب شعبه مرکزلرنده ایجکی نک قسالتی کوستر
رساله لر، رسملر بولوندریلور و غایت مؤثر قونفرانسلر و بریلور.
حقیقت، بوصورتله جالیشمق دن بک چوق استفادهلر تأمین ایدلدیکی
محقق در. مثلاً نوروجه ده پاییلان مساعی بک زیاده نمره ویرمیش در.
اوراده ۱۸۵۰ سنه سنده نفوس باشه نوی اون لئیره یوز درجه لک
کنول ایجیلرکن شمدی بو عاقلانه صاواشلر سایه سنده برلئره اوج
یوزغرامه ایتمی و اصلا ایجمیه نلر چوغالیش در.

ایشته شمدی به قدر اور و پاعلما و عقلایی طرفدن یازلش کتابلردن
نقلاً یازدیغمز مسرودات دن آکلاشیلان بر حقیقت وار که اوده بشریتک
فلاح و سلامتی ایچون ایجکی لردن قطعاً اجتناب لازم که چکنک
تحقیق در. بوامیه نک حسیولچون عقلا و علمیانک همان کافه سی
ایجکی لریک هانکی نوعی اولورسه اولسون تماماً اورطه دن قالقمالی در
طرفداری درلر. یالکز شراب ایله بیرانک استئاسنی مناسب کوره نلر
وارد در. بوده کوروله جک مشکلاتی نظر اعتباره آلدقلرندن در،
چونکه مثلاً فرانسه ده شرابه، آلمانیا ده بیرابه اودرجه آلیشلش در که
بونلرک اورالردن رفقی بزده همان صویک رفقه قریب بر اهمیتی حازدر.
برده بونلر یوزندن حکومت ده داخل اولدینی حالده واردات تأمین
ایدن لریک مهم بر قوت تشکیل ایتمی ایجکی علیهنده کی متفکرلرک

(54)

azîmlerine karşı koyuyor. Bugün dünyânın her tarafında şarâbın da, biranın da şedîden aleyhinde bulunan büyük mu'allimler çokdur. Fransız mu'allimlerinden Mösyö Debreu'nün şarâb hakkındaki mütâla'âtı arz edilmiş idi. Mösyö Debreu'nün Fransız hey'et-i tibbiyesi meyânında yalnız olmadığı Sadria'zam Paşa hazretlerinin hikâye buyurdıkları vak'adan da kemâl-i ehemmiyetle anlaşılmaktadır. Bira'nın kat'iyen içilmemesi tarafdârı olan büyük mu'allimlerin çok olduğunu Almanya'da tahsîl eden doktorlarımız bilirler. Ez-cümle Hesse Dükalığı Dârülfünûnun Tıb Şu'besi Reîs-i muhteremi Mu'allim Gisene bu zümrenin ser-firâzlarından (Doktor Saim).

İçki aleyhindeki insâniyatkâr cem'iyetlerin muhterem a'zâsının bira ve şarâblar ve her türlü likörler dahi dâhil olduğu hâlde içkilerin katresini bile içmedikleri ve içmemek tavsiye etdikleri matbû' eserleri ve kendi cân-lı numûneleriyle ma'lûmdur. Hâsılı dünyânın her yerinde içkileri içmemek ve içirmemek için uğraşılıyor. Bu bâbda mürâca'at edilen usûllerin bir kısmı nasîhat ve terbiye bir kısmı da men' u zecre âiddir. Bizde va'zlarla, konferanslarla, mekteblerde nazarî, amelî hıfz-ı sıhhat tedrîsâtına ehemmiyet vermekle, yeni yetişecekler arasında içki kullanmak hem dince hem ilim ve fence fenâdır, rezîletdir. Az olsun, çok olsun her kim kullanırsa ah-lâka ve menâfi'-i vataniyeye muhâlefet etmiş ve mûcib-i hacâlet ve sefîl-lere lâayık bir iş işlemiş olur i'tikâdına sâhib etmekle, içkinin fenâlıklarını gösterir risâleler, resimler neşr u ta'lîkıyla bâ-husûs etıbbâ ve mürebbîlerle ve efendi takımlarımızın içkilerin cümlesinden ictinâb ederek iyi misâller

عزم لرینه قدرنی قویور . بوکون دنیانک هر طرفده شرابک ده ،
 بیرانک ده شدیداً علینده بولان بیوک معلملر جو قدر . فرانسهز معلملرندن
 موسیو دو برونک شراب حقه کی مطالعاتی عرض ایدلش ایدی .
 موسیو دو برونک فرانسهز هیئت طیبیه می میسانده یالکیز اولدیغنی
 صدراعظم پاشا حضرتلرینک حکایه بیوردقلری وقعه دن ده کمال اهمیتله
 آکلاشلماقده در . بیرانک قطعاً ایچلمه می طرفدار ی اولان بیوک
 معلملرک جوق اولدیغنی آلمانیا ده تحصیل ایدن دو قودورلریمز بیایرلر .
 از جمله هس دو قه لئی دارالفنون ماب شعبه می رئیس محترمی معلم
 کیزن بوزمره نك . سرفرازلرندن در (دو قودور صائم) .

ایچکی علینده کی انسانیتکار جمعیتلرک محترم اعضاسنک بیراوشرا بیلر
 و هر درلویک و لر دخی داخل اولدیغنی حلاله ایچکی لرك قطره سنی بیله ایچمه
 دکری و ایچمه مک توبه ابتدکاری مطبوع اثرلری و کندی جانلی نمونلریله
 معلومدر . حاصلی دنیانک هر برنده ایچکی لری ایچمه مک و ایچیرمه مک ایچون
 اوغراشیلبور . بویابده مراجعت ایدیلن اصوللرک بر قسمی نصیحت و تربیه
 بر قسمی ده منع و زجره عائددر . بزده و عظاملرله ، قونفرانس لرله ،
 مکتبلرله نظری ، عملی حفظ صحت تدریساتنه اهمیت و بر مکتله ، یکی
 یتیمه جکله آراسنده ایچکی قوللانمق هم دینجه هم علم و فتنه قادردر ،
 رفیلت در ، آزا اولسون جوق اولسون هر کیم قوللانیرسه اخلاقه
 و منافع و طنبیه مخالفیت ایتش و موجب خجالت و سفیل لره لایق بر
 ایش ایشله مش اولور اعتقادینه صاحب ایتمکله ، ایچکی نك فالقلریغنی
 کوستر رساله لر ، رسملر نشر و تعلیق له باخصوص اطبا و مربی لرله
 واقدی طاقلریمزک ایچکی لرك جمله سندن اجتناب ایده رک ایی مشالار

(55)

olmak sûret-i müessiresiyle birinci kısmı yapalım. Tabî'î bu kısım en ziyâde milletin ilim ve fen bilen dîni, hamiyeti olan münevver kısma âiddir. Fakat ikinci kısmını da hükûmetimize yaptıralım. Bu ikinci kısım te'sîri âcîl olmak i'tibârıyla bugün bizim için en mühimdir ki o da hükûmetin yalnız sarhoşluğu değil aynı zamânda içkilerin i'mâl ve idhâl ve bey' u şîrâ ve isti'mâlini de men' ve bu bâbda ağır cezâlar vaz' etmesidir. Bu cihet Avrupalılarca icrâsı güç bir mes'eledir. Ma'amâfih birçok yerlerde buna pek iyi çalışıyorlar ve her nev' müşkilâta rağmen içkinin tamâmen kalkması için hükûmetlerini tazyîk ediyorlar. Son günlerde hayli muvaffak da olmuşlardır. Bizde ise öyle ciddi müşkilât olmadıktan başka muvaffakiyet için gâyet kavî kolaylık ve sevâik vardır.

Binâenaleyh Devlet-i Aliyye memleketlerinde meyhâneleri tamâmen kapamalı ve diğer mahallerde de içkilerin satılmasına müsâ'ade etmemeliyiz. Hulâsa, *"memleketlerimizde içki yok"* deyip çıkmalıyız. Zâten memleketimizde rakıdan gayrı envâ'ın revâcî az olduğundan ve rakıya başka sûretle ihtiyâc olmadığından ibtidâ rakı i'mâl ve idhâli resmen men' edilirse diğerleri de pek kolaylaşır. Konyağın isti'mâli memleketimizde nisbeten azdır ve her hâlde onun da zehirliliği derecesi rakı gibi fazladır. Ma'amâfih ilâc için de tabâbetde kullanıldığı vardır. Şarâbın da bugün tabâbetde isti'mâli gittikçe azalmaktadır. Fakat biz yine tabâbetde kullanılanların devâ olarak eczâhânelerde bulunmalarını kabûl etmeliyiz. Yalnız hiçbir vakit gerek açık ve gerek kapalı şişeler içinde hâlis olarak satılmalarına müsâ'ade etmemeliyiz. Bunların ancak

— • • —

اولق صورت مؤثره سيله برنجی قسمی یابالم . طبعی بوقسم اك زیاده
ملتك علم وفن بیلن دنجی، حتی اولان منور قسمه عاندر . فقط
ایکنجی قسمی ده حکومتزه یابدیرالم . بوایکنجی قسم تأثیری عاجل
اولق اعتباریله بوکون بزم ایچون اك مهی درکه اوده حکومتك
یالکتر سر خوشانی دکل عینی زمانده ایچکی لرك اعمال وادخال و بیع و شرا
و استعمالی ده منع و بو بایده آخر جزالر وضع ایتمی در . بوجهت
اورو پالیلرجه اجرایی کوچ بر مسئله در . مع مافیه بر جوق یرلرده
بوکا بك اپی جالبشورلر و هر نوع مشکلاته رغماً ایچکی نك تماماً
قالقما-یچون حکومتلرنی تضیق ایدیورلر . صوك كونلرده خیلی
موفقه اولملر در . یزده ایسه اویله جدی مشکلات اولمادقن بشقه
موفقت ایچون غایت قوی قولایلق و سوانق وارد در .

بناءً علیه دولت علیه مملکتلرنده میخانه لری تماماً قپامالی و دیگر
محللرده ده ایچکی لرك صائمانه مساعدته ایتمه ملی یز؛ خلاصه، مملکتلرن یزده
ایچکی یوق دیسوب چیقمالی یز . ذاتاً مملکت یزده راقی دن غیرتی انواعك
رواجی آز اولدیفندن و راقی به بشقه صورته - تیاج اولدیفندن ابتدا راقی
اعمال وادخالی رسماً منع ایدیلیسه دیگرلری ده بك قولایلاشیر .
قونیاغك استعمالی مملکت یزده نسبتاً آزدرو هر حالده اونك ده زهر لیلیکی
درجه سی راقی کی فضلدر . مع مافیه علاج ایچنده طبایسته قوللانیلیدی
وارد در . شرا بك ده بوکون طبایسته استعمالی کیندکجه آزالق ده در .
فقط یزینه طبایسته قوللانیلانلر ك دوا اوله راقی اجزاخانه لرده بولونمالرنی
قبول ایتمی یز ، یالکتر هیچ بروقت كرك آجیق و كرك قابالی شیشه لر
ایچنده خالص اوله راقی صائمانلرینه مساعدته ایتمه ملی یز . بونلر ك آنجق

(56)

reçete ile ilâclar içinde isti‘mâllerine mesâğ olabilir ve bunun sûisti‘mâl edilmemesi için ciddî tedbîrler ittihâz edileceği gibi esâsen böyle etibbâ tavsiyesiyle devâ olarak sarfiyâtı mahdûd olacağından gümrüklerde eczâcılar nâmına gelen şarâb ve konyakların mikdârı her memleketin sıhhiye me’mûrlarınca tahmîn edilen mikdârı geçmemesi için ayrıca i‘tinâ olunur.

Şimdi kalıyor bira: Doğrusu bunun i‘mâl ve idhâl ve isti‘mâlini de diğerleri gibi men‘ etmelidir. Vâkı‘â iyi biranın zararca ehven olduğunu gördük. Fakat onun da esâsen îcâbsız ve ekser-i ahvâlde muzır olduğunu anladık. Lâkin buna karşı: *"Cânım memnû‘iyetin bu derecesi fazla; rakıyı, şarâbı, konyağı men‘ etsek de birayı etmeyelim. Çünkü bira Almanya'da herkes tarafından fazla mikdârda kullanıldığı hâlde Alman milleti sıhhatçe ve her türlü terakkiyât-ı medeniyece en ileri gitmiş bir kavimdir. Bira içmekden hiç zarar gördükleri yok"* diyenler olabilir. Vâkı‘â bu hâtıra gelecek bir şeydir. Lâkin iş öyle değil. Bir kere gerek Alman ve gerek diğer müterakkî milletler elifbâlarının müsâ‘id olması hasebiyle hele tıbbâatın îcâdından beri ma‘ârifî bâ-husûs tahsîl-i ibtidâîyi pek ileri götürmüşler ve bunun netîcesi olarak nazarî ve amelî hıfz-ı sıhhat umûmunca bilinmiş ve tatbîk edilmekde bulunmuş olduğundan onların her cihetleri mükemmel. Yalnız bira veya diğer bir içkiden mutazarrır olmaları var. Eğer o da kalksa tabî‘î daha iyi olacaktı. Nitekim son zamânlarda biranın dahi aleyhindeki hareketlerinden çok fâide gördükleri istatistiklerle sâbit. Fakat biz bîçâre Müslümânlar, Türkler elifbâmızın eksikliği,

— ۵۶ —

رچه ایله علاجلر ایچنده استعماللرینه مساغ اولایلیر و بونک سوء
 استعمال ایلمه سیچون جدی تدبیرلر انخاذا ایدیله چکی کبی اساساً
 بویه اطبا توصیه سیله دوا اوله رق صرفاتی محدود اولاجندن کمرکلرده
 اجزایلر نامنه کلنه شراب و قونیقلرک مقداری هرملکتک صحیه
 مأمورلرنجه تخمین ایدیلن مقداری کجه سیچون آریجه اعتنا اولونور .
 شمدی قالوریرا : طوغریسی بونک اعمال و ادخال و استعمالنی ده
 دیکرلری کبی منع ایتمی در . واقعاتی بیرانک ضررجه اهون اولدیغنی
 کورداد . فقط اونک ده اساساً ایجابسیز را کتر احوالده مضر اولدیغنی ده
 آتلا دیق . لکن بوکا قارشسی : « جانم ممنوعیتک بودرجه سی فضله ؛
 راقی بی ، شرابی ، قونیغنی منع ایتمه کده بیرانی ایتیم ، چونکه
 بیرا آلمانیا ده هرکس طرفندن فضله مقدارده قوللانلدیغنی حالده آلمان
 ملتی صحنجه و هر درلو ترقیات مدنییه جه الک ایلمی کیتمش بر قومدر
 بیرا ایچمکدن هیچ ضرر کوردکلری یوق ، دیسه نلر اولایلیر .
 واقعا بو خاطرله کله چک بر شی در . لکن ایش او یله دکل ، بر کره
 کرک آلمان و کرک . بیکر مترقی ملتلر الفبالرینک مساعد اولسی حسیله
 هله طباعتک ایجادندهری معارفی با خصوص تحصیل ابتدائی بی یک
 ایلمی کوتور مشلر و بونک نتیجه سی اوله رق نظری و عملی حفظ صحت
 عمومجه بیلمش و تطبیق ایدلمکده بولونمش اولدیغندن اونلرک هرجه تلمی
 مکمل . یالکز بیرا و یا دکر بر ایچکی دن متضرر اولمالری وار .
 اکر اوده قانسه طبیعی دهالیز اولاجلردی . نته کیم صوک زمانلرده
 بیرانک دشمن علیهنده کی حرکتلرندن چوق فائده کوردکلری استقا .
 قسقلرله ثابت . فقط بز یچاره مسلمانلر ، ترکلر الفبامزکا کبکلیکی

(57)

yüzünden ma‘ârifçe hele ibtidâî tahsîlin umûmîleşmesi noktasından o kadar geriyiz ki dünyânın en iyi ırklarından olduğumuz hâlde sıhhatsızlıkten, en feyizli yerler elimizde bulunduğu hâlde servetsizlikten pek muztaribiz. Bugün medenî milletlerde çok senelerden beri hiç görülmez olan hastalıklar bizde hâlâ milletimizi kırıp geçirmektedir. Meselâ sıtma, çiçek, kolera, tifüs, vebâ, lohusa hummâsı gibi nice hastalıklar artık medenî memleketlerde yok olmuş, hattâ bazen girse bile derhâl söndürülüyor. Bizde ise bunlar hâlâ hân mânlar söndürüyor. Verem, frengi, sû-i tegaddî gibileri yine başka. Tütün ibtilâsı dersin önü alınamayacak derecede müte‘ammim, köylü ve şehirli hemen her hânede mevcûd. Bunların üzerine bir de bira belyyesi binerse artık tamâm; rakıdan kaçarken bir başkasına daha tutulmak lâzım geliyor.

Bizde hamden lillah rûh-ı millet meyhânelerden, birahânelerden hoşnûd değil. Hâzır böyle iken o murdâr cinâyet yuvaları, fuhuş bucakları olan cehennemî meyhânelerden, birahânelerden kurtulalım. Yerlerine temiz, müferrah, nezîh süthâneler, kırâathâneler, çayhâneler, muhallebici, şekerlemeci, dondurmacı dükkânları gibi içlerinde tayyibât-ı rızk satılan mahalleri çoğaltalım. İnşâallah yakında ma‘ârifin anahtarı olan elifbâmızı da fennîleştiririz. Bizden dahi bâlâda saydığımız maddî emrâz ve ma‘nevî a‘râz u a‘grâz mündefi‘ olur. Âleme dînimizin ulviyetiyle mütenâsib içkisiz, nezîh, kavî, metîn, mekîn, ulvî, âlî bir âlem-i feyz ve medeniyet gösteririz. Zîrâ dünyâda hukemânın aradığı mefkûrevî

— ۵۷ —

یوزدن ممارجه هله ابتدائی تحصیلک عمومی اشمی نقطه سندن او قدر
کری بزرگه دنیانک الک ابی عرقلردن اولدیغمز حالده صحتلرلقدن
اک فیضی برلر المزده بولندیفی حالده تروتمزلکدن بک مضطربز .
بوکون مدنی ملنلرده جوق سنلردن بری هیچ کورولمز اولان
خسته لقلر بزده حالا ملنلری قیروب یکیرمکده در . مثلاً صتمه ،
چیچن ، قولرا ، تیغوس ، ویا ، لوغوسه ، حامی کبی نیجه خسته اتق لر ارتق
مدنی مملکتلرده بوق اولمش ، حتی بعضاً کیرسه بیله در حال سوندیریلیور .
بزده ایسه بونلر حالا خانمانلر سوندیریور . ورم ، فرنکی ، سوه
تقدی کبی لری ینه بشقه . توتون ابتلاسی دیرسه ک اوکی التامیه جق
درجه ده منعم ؛ کویلی و شهرلی همان هر خانه ده موجود ، بونلرک اوزرینه
برده پیرا بلیه می بینرسه آرتق تمام ؛ راتی دن قاچارکن بر بشقه سه دها
ملو تلق لازم کلپور .

بزده حمداً لله روح ملت میخانه لردن ، بیراخانه لردن خوشنود
دکل . حاضر بویه ایکن او مردار جنایت یووالری ، غش
بو جاقلری اولان جهنمی میخانه لردن ، بیراخانه لردن قور طولالم .
برلرینه تمیز ، مفرح ، تزیه سوتخانه لر ، قرائتخانه لر ، چاپخانه لر ،
محلیچی ، شکرله جی ، ملوندورماجی دکانلری کبی ایچیلرند طیات رزق
صاتیلان محللری چو غالدالم . انشاء الله یقین ده معارفک اناختاری اولان
القباضی ده فنی لشدر بررز . بزدن دخی الادیه سایدیغمز مادی امراض
ومعنوی امراض و اغراض مندفع اولور . عالمه دیخزک علویله متناسب
ایچکی سز ، تزیه ، قوی ، متین ، مکین ، علوی ، عالی بر عالم فیض
ومدنیّت کوستر بررز ، زیرا دنیاده حکمتانک ارادیفی مفکوروی

(58)

hayâtı ancak içkiye rics ve ümmü'l-habâis diyen din-i İslâm gösterecektir. Feyz-i İslâm'ın daha lüzûmu gibi görünmediği şübhesizdir. Mâdem ki *Kur'ân* nâzil olmuşdur, mutlak bir gün gelip de onun ahkâmıyla âmil, mümtâz ve müstesnâ bir ümmet-i necîbenin bütün füyûzâtıyla şeref-bahş-ı âlem-i insânî olması zarûrîdir.

Lev nâsebet kadrahû âyâtuhû izamen

Ahye'smuhû hîne yûd'â dârise'r-rimemi³

Müslim olmayan milletlerle ecnebîler de memleketimizde bu şart ile yaşamağa râzı olmalılardır. Zâten onların ukalâsının da bu tedbîrden pek ziyâde memnûn kalacaklarına şübhe yoktur. Şâyed sefâretlerce fevkalâde olarak bazı mertebe meşrûbât getirmek mecbûriyeti olursa mikdârını sene ibtidâsında hükûmete bildirirler. Hükûmet o mikdârın ancak sefâretler nâmına dühûlüne müsâ'ade edebilir. Fakat elimizden gelir de onu da yaptır-mayabilirsek daha a'lâ olur. Çünkü bazılarının müsâ'adeyi sûisti'mâl ile muzır olacaklarında şübhe yoktur.

Hulâsa, biz bugün Avrupa'nın iyiliklerinden ziyâde içki gibi, kumar gibi fenâ şeylerini almakdan ve tevâlî eden muhârebelerden, daha birçok sebeblerden nâşi za'îf düşmüş olan milletimizi, ırkımızı Allah'ın inâyetiyle cânlandırmak, kuvvetlendirmek istiyoruz. Hiçbir sebeble bu azmimizden vazgeçemeyiz.

İçkinin tamâmen kalkmasına içimizden de bazı râzı olmayanlar olacaktır. Azme karşı tabî'î bunların da ehemmiyeti yok ve bunlar başlıca iki sınıftır: Bir sınıfı, içkinin tiryâkîsi olduklarından kalkmasından cidden müteessir olurlar. Ma'amâfih bu da ehemmiyet verildiği kadar değildir. Çünkü bu bedbahtların yani

3 "Eğer alâmetleri, onun kadrine muvafık derecede azamet ve makbuliyetini gösterseydiler, değil yeni ölmüşler, belki onun ismiyle çürümüş kemikler de ihya edilebilirdi". (Kaside-i Bürde'den)

حیاتی آنجق ایچکی به رچس و ام الحیث دینه دین اسلام کو ستره جکدر .
فیض اسلامک دها لزومی کبی کورو نمدیکی شبه سزدر . مادام که قرآن
نازل اولش در ، مطلق برکون کلوبده اونک احکامیه عامل ممتاز
و مستأبر امت نجیه تک بتون فیوضاتیه شرفبخش عالم انسانی اولسی
ضروری در . (لونا سبت قدره ایاته عظماً احبب اسمہ حین بدعی
دارس الریم .)

مسلم اولیان ملترله اجنبی لرده مملکت مزده بو شرط ایله یاشامنه راضی
اولمالی لردر . ذاتاً اونلرک عقلاسنک ده بو تدبیردن یک زیاده ممنون
قالا جقلرینه شبه یوقدر . شاید سفارتلرجه فوق العاده اوله رق بعض
مرتبه مشروبات کتیرمک مجبوری اولورسه مقدارخی سه ابتداسده
حکومه بیلدیرلر ، حکومت او مقدارک آنجق سفارتلر نامنه دخولنه
مساعده ایدم بیلیر . فقط الجزدن کایرده اونی ده یایدیرمایه بیایرسه ک
دها اعلا اولور . چونکه بعضیلرینک مساعده بی سوه استعمال ایله مضر
اولا جقلرینده شبه یوقدر .

خلاصه : بز بو کون اوروپانک ایسکارندن زیاده ایچکی کبی ، قارکبی
قناشیلرینی آلمقدن وتوالی ایدن محاربه لردن ، دها بر جوق سیلردن ناشی
ضعیف دوشمن اولان ملتمزی ، عرقزی اللهک عنایتله جانلاندیرمق ،
قوتلندیرمک ایستوروز . هیچ بر سیله بو عزیمزدن واز کچه میز .
ایچکی نک تماماً قالماسنه ایچمزدن ده بعض راضی اولیانلر اولاجق در .
عزیمه قارشى طبیی بونلرک ده اهمیتی یوق و بونلر باشلیجه ایکی صنف در :
برصنی ، ایچکی نک تر یا کیسی اولدقلرندن قالماسدن جداً متأثر اولورلر .
مع مافیه بوده اهمیت ویرلدیکی قدر دکل در . چونکه بو بد بختلرک یعنی

(59)

içkiyi bırakınca çok muztarib olacakların adedi pek büyük yekûn tutmaz. Zîrâ bizde içkililerin ekserîsi Ramazân-ı şerîfde bir ay içmezler ve mutazarrır olmazlar. Zâten bu mes'ele tabâbetde muhtelefun fihdir. Doktorların bazıları ayyâşların içkiyi birdenbire terklerinde be's görmezler. Belki de afyon tiryâkîliğinin hilâfına olarak içkiyi birdenbire kesmek tavsiye ederler. Yalnız bir kısmı tadrîc ile kesilmesine tarafdâr olurlar. Benim anladığıma nazaran pek ileri derecede mübtelâ olmayanlarda birdenbire kesmekde ekseriyâ be's yokdur ve içkiyi bıraktırmak için pek çok ihtiyât ve tedâbîre lüzûm gösteren ahvâl azdır ve esâsen bu mes'ele tedâvî mes'elesidir. Çünkü içkiyi bıraksa da bırakmasa da artık illetlenmiş bîçârelere âid bir iş olduğundan onlar dâimâ etıbbâ vesâyetiyle yaşayacaklardır ve garîbî şu ki ben içkinin memleketlerimizden tamâmıyla ref'i teklîf ve teşebbüsünde bulunacağımı söylediğimde içki mübtelâlarının dahi memnûn olduklarını gördüm. Hele bir tânesinin öyle bir: *"Allah senden râzı olsun, inşallah muvaffak olursun. Biz mahvolduk, bâri evlâdlarımız kurtulsun"* deyişi vardı ki adamcağızın ümîd ü temennîsi ta samîm-i kalbinden çıkıyor idi.

Önümüze çıkmak isteyen ikinci sınıf da mücerred fenâ i'tiyâd netîcesi olarak ve yaptıklarını bilmeyerek içenlerdir. Bunlar tiryâkî ve tıbben pek ziyâde mesmûm denilecek dereceye gelmiş değillerdir. Fakat içki kullanmanın velev az mikdârda olsun ne derece büyük bir rezîlet olduğundan ol kadar gâfildirler ki bu fi'illeriyle iftihâr edenleri bile bulunur. Böylelerine biraz düşünmek, tefekkür tavsiye etmeliyiz. İçlerinden dîne mu'tekîd olanlara

ایچکی بی براقچه جوق مضطرب اولاجقلرک عددی پک بیوک یکون طوماز
 زبرا بزده ایچکی لیلرک اکثریسی رمضان شریفده برآی ایچمز
 ومتضرر اولمازلر . ذاتاً بومسئله طبابتده مختلفه در . دوقورلرک
 بعضاری عیاشلرک ایچکی بی بردنبره ترکلرنده بآس کورمز لر ؛ بلکهده
 افیون تریاکیلیکنک خلافتنه اوله رق ایچکی بی بردنبره کسمک توصیه
 ایدم لر . یالکز بر قسی تدریج ایله کیلمسئه طرفدار اولور لر بئم
 آکلادیغمه نظر آ پک ایلری درجهده مبتلا اولیانلرده بردنبره کسمکده
 اکثریا بآس بوقدر وایچکی بی براقدیرمق ایچون پک جوق احتیاط
 وتدابیره لزوم کوسترمن احوال آزدور . واسیاً بومسئله تداوی
 مسئله سیدر ، چونکه ایچکی بی براقهده ، براقهده آرتق علتله نمش
 ییچاره لره عائد بر ایش اولدیغندن اولردائما اطباء وصاییه یاشالاجقلردور .
 وغریبی شوکه بن ایچکی نک مملکتلر یزدن تمامیه رفعی تکلیف وتثبتده
 بولساجنمی سوبلیدیکم ده ایچکی متبالرینک دخی نمون اولدقلرخی
 کوردیم . هله بردانه سنک اویله بره الله سندن راضی اولسون ؛ انشاءالله
 موفق اولورسیک ؛ بزحمو اولدق باری اولدلریمز قور اولسون ، دییشی
 واردی که ادیجغزک امید وتمنیسی ناصیم قلبندن جیقور ایدی .

اوکمز جیقیق ایستیهن ایکنجی صنفده مجرد فنا اعتیادتیه سی
 اوله رق ویایدقلرخی بیلمه رک ایچنلردور . بونلر ترپاکی وطباً پک زیاده
 مسموم دینیه جک درجه به کلش دکالردور . فقط ایچکی قوللانمانک ولو
 آز مقدارده اولسون نه درجه بیوک برزذیات اولدیغندن اولقدر
 غافلدرلرکه بوفعل لریه افتخار ایدم نلری بیله بولور . بویله لرینه براز
 دوشونمک ، تفکر توصیه ایتملی بز . ایچلرندن دینه معتقد اولالمره

(60)

sorarız: *"Efendi sen Müslümânım diyorsun, sonra Allah'ın harâm ettiği içkiyi müftehiren ve sıkılmadan içiyorsun; hattâ adam ne zararı var, içelim diye başkalarını teşvîk ettiğin de oluyor. Bunun ne kadar günâh olduğunu hiç düşünmüyor musun?"* deriz. Biraz fikri ve düşünmek hâssası varsa derhâl ayılır. Yok, dîndâr ve mu'tekid değil ise demek kendisinde dîni inkâr edecek kadar bir benlik(!) görüyor. O hâlde ona da kendi vücûdun, beynin, sinirlerin için bir zehir, hey'et-i ictimâ'îye için bir beliyye olan bu rûh-ı habîse niçin aldanıyorsun? Bir Fransız tabîbinin dediği gibi *"zindânların, hapishânelerin, dârülacezelerin, hastahânelerin, tımârhânelerin, mezârların dellâlı, müte'ahhidi olan mel'ûn peri"*ye niçin iltifât ediyorsun? Bugün ilim, akıl, mantık bunun muzır, ayıb ve abes olduğunda müttefik değil midir? deriz*. İlâhi, bu insânların ne bayağı hâlleri vardır! Bugün milletin güzîde ve mümtâz sınıfından geçinen ne kadar kimseler biliriz ki meselâ bir cem'iyetde içki içmeyi, poker, mavz sâire gibi kumar oyunlarını kibârlık ve şeref ve medeniyet îcâbı bilirler de içmemek, oynamamak fazîlet ve metânetini istihfâf ve istiskâle revâ görürler. Bunlar hep fazîlet ve rezîleti tefrîkden âciz olmakdan ve medenî milletlerin ahlâkı ve terbiye kitâblarını, fezâil-i hakîkiye misâllerini görmeyip fenâ hâllerini taklîd etmekden, daha muhtasarı eksik terbiyelerin, kötü göreneklerin

* "İçkide nizâ'-ı ilim ve dîn yok. Birisi günâh, diğeri muzır" diyor. (C. Şehabeddin) İşte bu ittifâktır ki içkilerin ref'i hakkındaki teklîfleri pek ma'kûl ve kâbil-i icrâ bir hâle getirmiştir.

— ٦٠ —

صورار بر؟ « افندی سن مسلمانم دییورسیک صکره اللهک حرام ابتدکی ایجکی بی مفتخرأ و صقلمانن ایجیورسیک؛ حتی آدم نه ضرری وار ایجه لم دییه بشقلر بی تشویق ابتدکیک ده اولیور؛ بونک نه قدر کناه اولدیغنی هیچ دوشونمورمیسک؟» دیرز. بر از فکری و دوشونمک خاصه سی وارسه در حال آیلیر؛ بوق، دیندار و معتقد دکل ایسه دیمک کندیسند. دینی انکار ایدم حک قدر برین لیک! کوریور؛ او حالده اوکاده کندی وجودک، ینک، سیکر لیک ایچون بر زهر، هیئت اجتماعیه ایچون بر بلیه اولان بوروح خیتنه نه ایچون الدانیورسیک؛ بر فرانسز طیبینک دیدیکی کبی (زندانیلرک، حبسخانه لیک دارال معجزه لیک، خسته خانه لیک، تیارخانه لیک، مزار لیک دلالی، متهدی اولان ملعون بری) به نه ایچون النفات ایدیورسیک؛ بوکون علم، عقل، منطق بونک مضر، عیب و عیب اولدیغند. متفق دگی در؛ دیرز [*] الهی بو انسانلرک نه بیاغی حاللری واردو! بوکون ملنک کزیده و ممتاز صفتدن کچننه نه قدر کمالر بیلیرز که متلا برجهت ده ایجکی ایچمه نی، بوکدر، ماوز و سائر کبی قومار او یونلر بی کبارلق و شرف و مدنیت ایجابی بیلیرلر ده ایچمه مک اوینا ماق فضیلت و مناقی استخفاف و استغفاله روا کورورلر. بونلر هب فضیلت و رذیلتی تفریق دن عاجز اولمق دن ومدنی ملنلرک اخلاق و تربیه کتابلر بی، فضائل حقیقه مناللر بی کورمبوب فنا حاللر بی تقلید ایتمک دن، ده مخصری اکیک تربیه لیک، کونو کورده نکلرک

[*] ایجکی ده نزاع علم و دین بوق، برینی کناه دیکری مضر دییور.

ج. شهاب الدین

ایسته بو انقادر که ایجکی لیک رفی عقده کی نکالغلی پک مقول و قابل اجرا بر حاله کتیر مشور.

(61)

yerleştirdiği vahîm gafletlerden neş'et ediyor. Her hâlde vakt ü zamânıyla davranıp çocuklarımıza ciddî bir terbiye vererek hakîkî fazîletleri öğretmeli ve bâ-husûs metîn etvâr u ahlâk ile kendilerine iyi örnek olmağa çalışmalıyız. Sonra ma'âzallah istikbâlimiz de şimdiki hâlimizden iyi olmaz.

Nihâyet avâm ve câhil gürûhunun içkisi vardır ki bunlar gerek İstanbul'da ve gerek mülhakâtda husûsan Anadolu'nun bazı şehir ve kasabalarında pek ziyâde içerler. Akşam olunca meyhânelerin bir takım Türklerle dolduğunu gördüğüm memleketler az değildir. Bu adamlar ne yaptıklarını bilmeyecek kadar fikrî terbiyeden mahrûm olduklarından bunları uyandırmak için ciddî himmetler ister. Ma'amâfih bizim bunlardan o kadar zorumuz olmaz. Hükûmetimiz rakıyı kaldırıverse onlardan hiçbir şikâyet ve mûmâna'at çıkmaz. Bilakis memnûn olurlar. Çünkü ekseriyet-i azîmesi sâf, hâlis niyetli, hükûmete vergisini verir, askere gider, mâlıyla, bedeniy-le çalışır, fedâkâr, kıymetdâr adamlardır. Asıl işin fenâ ciheti me'murîn sınıfının bir kısmıdır. Tabî'î ahlâk ve fazîlet sâhibi me'mûrlara sözümüz yok. Bunlar milletin medâr-ı iftihâdırlar. Sözümüz ancak muzır bir kısma âiddir. Bu kısım ekseriyâ câhil belki de echel olduğu hâlde biraz okuyup yazmak bilmesi biraz me'mûriyetlerde mu'âmele öğrenmiş olması sebebiyle kendilerini cühelâ muhâtinde âdetâ mülkûn kumandanları, büyükleri, rüesâsı sayıyorlar. Devletin nizâmlarının icrâsına me'mûr oldukları hâlde kendilerine şâmil olmadığını zannediyorlar. İşte

— ٦١ —

برلشدردیکی وخیم غفلتلردن نشأت ایدیور. هر حالده وقت وزمانیه
طاوارنوب چوققلریمز جدی برتربیه وبرهرك حقیقی فضیلتلری
اوکره ملی وباخصوص متین اطوارواخلاق ایله کندیلرینه ای اورنك
اولمغه چالشمالی یز. صکره معاذالله استقبالمزده شمدیکی حالیمزدن ای
اولماز .

نهایت عوام و جاهل کروهنك ایچکیسی وارددکه بونلر كرك
استانبولده و كرك ملحقیات ده خصوصاً اناطولیك بعض شهر
وقصبه لرنده بك زیاده ایچرلر . اخشام اولونجه میخانه لرك برطاقم
تركارله طولدیغنی کوردیکم مملکتلر آزدکل در . بو آدملر نه بایدقلری
بیلمیه جك قدر فکری تربیه دن محروم اولدقلرندن بونلری اویاندقم
ایچون جدی همتلر ایستر ، مع مافیه بزم بونلردن او قدر زورمن اولماز .
حکومتلر راقی قالدیریورسه اونلردن هیچ بر شکایت و ممانعت
چیقماز ؛ بالعکس نمون اولورلر . چونکه اکثریت عظیمه سی صاف ،
خالص نیلی ، حکومت و برکیسی ویرر ، صکره کیده ر ، مالیه ،
بدنیله چالیشیر ، فداکار ، قیمدار آدملردر . اصل ایشك فنا جهتی
مأمورین صنفك بر قسمی در . (طیبی اخلاق و فضیلت صاحبی مأمورلره
سوزیمز یوق بونلر ملتك مدار افتخاری درلر . سوزیمز انجق مضر بر
قسمه عاندر .) بو قسم اکثریا جاهل بلکه ده اجهل اولدیغنی حالده
بر آز او قویوب یازمق بیلمسی بر آز مأمورینلرده معامله اوکره نمش
اولسی سیله کندیلرینی جهلا محیطنده عادتا ملکك قوماندانلری
بیوکلری ، رؤسای صایورلر . دولتك نظاملرینك اجرا سنه مأمور
اولدقلری حالده کندیلرینه شامل اولدیغنی ظن ایدیورلر . ایسته

(62)

bu sınıftır ki biraz bizi meşgûl edecektir. Alenen içki ve sarhoşluk mem-nû' olduğu hâlde her akşam hiç sıkılmadan rakı içenlerin, kumar oynayan-ların büyük bir kısmı me'mûrlardır. Tabî'î bunları gören ahâlî de şevk u cesâret bularak alabildiğine hareket eder. Bereket versin ki dîn-i İslâm'ın ulvî feyzi, içkinin daha ziyâde ta'ammümüne mâni' oluyor. Hakikat bu rüesâ ve me'mûrîn sınıfının içmesinin daha muzır olduğu derkârdır. Hele inzibâta hizmet edecek olan zâbıta ve polis me'mûrları kendileri içerlerse başkalarını nasıl men' edebilirler? Her hâlde buraları düşünöldükçe mille-ti içki beliyyesinden kurtarmak istersek memleketimizden vücûdunu kal-dırmak lâzım geleceğı, yalnız yasak etmenin kifâyet etmeyeceğı anlaşılır. Nitekim Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nin askerlerin içmesini men' etmesi kifâyet etmedi.

Ben içkinin men'indeki büyüklükten gâfil bazı mekteb görmüş câ-hillerin gazinolarda jurnal olmak korkusuyla rakıyı kahve fincânı ile içtik-lerini gördüm. O cihetle maksada vusûl ancak ümmü'l-habâisin vücûdunun memleketimizden ref'i ile olacaktır fikrindeyim ve bu Allah'ın inâyeti, azimkâr, hürriyet-perver ve kânûnların muhâfazasında şedîd, uhûd-ı atî-kanın ref'iyle bizi ecnebî esâretinden kurtaran sâhib-i kuvvetin himme-tiyle pek mümkündür. Meşrûti hükûmetimiz bir kere azmetsin. Kendisine umûm milletin zahîr u müteşekkir olacağında şübhe yokdur ve bundan yalnız kendi memleketimizdeki değil hâricde bulunan üç yüz milyon Müs-lümânlar dahi fahr u sürûrlara gark olurlar. Hattâ âlem-i İslâm'dan başka Avrupa, Amerika, Japonya ve daha

بوصف در که بر آرزوی مشغول ایدم جکدر. علناً ایچکی و سرخوشلق
 ممنوع اولدینی حالده هراقشام هیچ صیلقمادن راقی ایچینلرک، قار
 اویناپانلرک بیوک بر قسیمی مأمورلردر. طیبی بونلری کورن اهایده
 شوق و جسامت بولهرق آلابیلدیکنه حرکت ایدم. برکت و برسین که
 دین اسلامک علوی فیضی، ایچکی نک دها زیاده تعمینه مانع اولیور.
 حقیقت بورؤسا و مأمورین صنفک ایچمسنک دها مضر اولدینی
 درکاردر. هله انضباطه خدمت ایدم جک اولان ضابطه و پولیس
 مأمورلری کندیلری ایچرلرسه بشقه لرینی ناصیل منع ایدم بیلرلر.
 هر حالده بورلری دوشونلرکجه ملتی ایچکی بله سندن قورطارمق
 ایسترسه ک مملکت مزدن وجودینی قالدیرمق لازمکه چکی بالکزی ساغ
 ایتمک کفایت ایچمچکی آکلاشایر. نته کیم حرییه نظارت جلبه سنک
 عسکرلرک ایچمسنی منع ایتمی کفایت ایچدی.

بن ایچکی نک منعمه کی بیوککلکدن غافل بعض مکتب کورمش
 جاهل لرک غازیولرده زورتال اولمق قورقوسيله راقی قهوه قنجانی
 ایله ایچدکلرینی کوردم. اوجهته مقصده وصول آنجق ام الحباشک
 وجودینک، لکتمزدن رفی ایله اولاجق در فکر ندمیم. و بواللهک عنایتی،
 عزیمکار حریپرور و قانونلرک محافظه سنده شدید، عهد وعقیقه نک رفعیله
 بزنی اجنبی اسارتندن قورطاران صاحب قوتک همیله بک نمکندر.
 مشروطی حکومتز بر کره عزیم ایتمین. کندیتنه عموم ملنک ظهیر
 و منشکر اولاجقنده شبه یوقدر. و بوندن بالکز کندی مملکت مزده کی
 دکل خارجه ده ولتان اوج یوز میلیون مسلمانلردن فیخر و سرورلر غرق
 اولورلر. حتی عالم اسلامدن بشقه اوروپا، آسریقا ژاپونیا و دها

(63)

ne kadar kıt'a varsa kâffesinde bulunan fen ve ilim ve akıl erbâbı kâmilten tahsîn ü takdîr ederler. Hakîkat, hükûmet-i meşrûtamız için bu pek büyük muzafferiyet olur. Artık içimizde bulunan birkaç akılsızın akşâm olunca birkaç tâne atıp hezeyân etmek istemesinden dolayı hoşnûd olmamasını düşünemeyiz. Mâdemki milletin kurtulmasına azmettik, Devlet-i Aliyye memleketlerinde içkilerin i'mâl ve idhâlinin ve bey' u şîrâ ve isti'mâlinin memnû'iyetine ve hilâf-ı memnû'iyet hareket edenlerin mücâzâtına dâir icâb eden kânûnu hemen neşretmeliyiz. Bir müddet icrââtına şiddet-i lâzime ile devâm ediverirsek bâ-husûs birkaç me'mûrun da bu yüzden cânları yakılıverirse bi-avnullahi te'âla birkaç sene zarfında memleketin hâli değişir. Gerek sıhhat ve gerek iş, güç ve servet noktalarından büyük muhassenât görülür ve bu yapılmaz bir şey değildir*. Dedğimiz gibi, yalnız re's-i kârımızda bulunan zevâtın azim ve himmetine bakar. Bâ-husûs buna bizim Mâliye nâzırımızın i'tirâz etmesi de vârid değildir. Zîrâ bu yüzden aldığımız vâridâtın diğer devletlerde olduğu gibi mühim olmadığı ma'lûmdur.

Hattâ Çivril Kazâsı Kaymakâmı Hâfız Mehmed Kâmil Efendi bunu kendi kazâsına tatbîk etmiş, büyük muhassenâtı görülmüşdür.

* Bunu olmayacak, yapılamayacak bir şey zannedenler ya mes'elenin ehemmiyetini anlamayacak kadar lâkayd ve gâfil yâhûd hükûmetimizin programının tamâmen İslâmî olduğuna daha kanâ'at getirememiş insânlardır. Ben necât u necâhımızın Müslümânlığa sarılmakda olduğunun evliyâ-yı umûr hazerâtınca müsellemler olduğuna ve kapitülasyonların ref'ine himmet buyuran bir hükûmete göre içkiyi ref'in pek küçük bir iş olduğuna mu'tekidim.

— ۶۳ —

نه قدر قلمه وارسه كاهه سنده بولنان فن وعلم وعقل اربابی كاملاً
 تحسین و تقدیر ایده لر. حقیقت، حکومت مشروطه منر ایچون بیوک
 بیوک مظفریت اولور. آرتق ایچیمزده بولنان برقاج عقلسزك اقسام
 اولونجه برقچ دانه آطوب هذیان ایتك ایسته مسندن طولانی خوشنود
 اولماسنی دوشونه میز. مادام که ملتك قورطلماسنه عزم ایتك،
 دولت علیه مملکتلرنده ایچکی لرك اعمال وادخالك و بیع و شرا
 واستعمالك ممنوعیته وخلاف ممنوعیت حرکت ایده نلرك مجازاته
 دائر ایجاب ایدن قاتونی همان نشر ایتمی بز. برمدت اجرا آتته شدت
 لازمه ایله دوام اید بویررسهك باخصوص برقاج مأموركده بو یوزدن
 جانلری یاقیلویررسه بعمون الله تعالی برقاج سنه طر قنده مملکتك حالی
 ده کثیر. كرك سحت و كرك ایش، کوچ و ثروت، نقطه لرندن بیوک
 محنت کورولور. و بویا یلساز برشی دکلدر. [*] دیدیکمز کبی یالکز
 رآس کارمزده بولنان ذواتك عزم و همت یاقار. (باخصوص بوکا بزم
 مالییه ناظریمزك اعتراض ایتمی ده وارد دکلدر. زیرا بو یوزدن
 آلدیمز وارداتك دیگر دولتلرده اولدینی کبی مهم اولدینی معلوم در.)
 حتی جیوریل قضاسی قائم مقامی حافظ محمد کامل اقدی بونی
 کندی قضاسنه تطبیق ایتمش بیوک محنتانی کورولمشدر.

[*] بونی اولمایه جق، یاپیله مایه جق برشی طن ایده نلر یامشله نك اهمیتنی
 اسلامایه جق قدر لابد و قائل یاخود حکومتسزك پروگرامك تماماً اسلامی
 اولدینه ده قناعت کتیره مەمنی السانلر در. بن نجات ونجما حزك مسلمانغه
 سارلنده اولدینك اولای امور حضراتجه مسلم اولدینی و قاپچولاسپونلرك
 وقت همت بیوران بر حکومت کوره ایچکی بی رفك پك کوچوک بر ایش
 اولدینه مستندم.

(64)

Ben o kazâya gittim, halkı pek memnûn ve müteşekkîr buldum. Herkes kaymakâmın bu icrââtını medh ediyor idi. Yalnız o kazâda yerli Hristiyan bulunmadığından mes'e ele kolay idi. Ondan sonra Antalya'ya geldim. Her yerde yaptığım gibi orada da içki beliyyesinin dehşetini ve içkilerin azında, çoğunda, iyisinde, kötüsünde pek çok mazarratlar olduğunu îzâh etdim. Bâ-husûs ecnebîlerin, diğer Hristiyanların eyyâm-ı mahsûsalarında mutasarrıf dahi dâhil olduğu hâlde me'mûrlardan ve zâbitlerden bazılarıyla birlikte ziyâretlere gidildi. Ber-mu'tâd içki teklîf etdiler. Kendim kabûl etmediğim gibi diğerlerini de men'e çalışdım. Hattâ ecnebîlere dahi tabâbet sıfatımın verdiği salâhiyet dâiresinde her nev' içkilerin mazarratlarından bahis ile siz de içmeseniz daha iyi olur dedim. Evvelâ biraz gayr-ı tabî'î gibi görülen bu hâlim, mübâhase ilmî bir şekil aldıkça içlerinden mütâla'alı olan zevât tarafından takdîr edilmeğe başladı. Hele madamlar benim bu hareketimi bir metânet eseri olarak telâkkîde ve cidden takdîrde gecikmediler. İşte bu vechile ve diğer sûretlerle çalışmaklığım livânın gayûr mutasarrıfı Sabur Beyefendi üzerinde dahi hüsn-i te'sîr icrâ ettiğinden taleb ve mülâhazalarımı kabûl ile bütün livâ dâhilindeki meyhânelerin resmen seddini emrettiler ve keyfiyetin dînî ve fennî ehemmiyetini nâtık ve hilâf-ı tenbîh hareket edenlerin mücâzât olunacağını mu'lin beyânnâmeler neşr u tevzî' buyurdular.

Pek güzel te'sîri görüldü. Umûm Müslümân ahâlî sürûr u şükranlara müstağrak oldular. Cenâb-ı Hakk'a çok şükür birçok kimselerin içkiyi bırakmalarına sebep olduk. Hristiyanların da

— ٦٤ —

بن او قضايه كيندم خاقي بك ممنون و متشكر بولدم هر كس
 قائم مقامك بو اجرا آتتي مدح ايدييور ايدي . يالكز او قضايه يرلي
 خرسنيان بولنمديندن مسئله قولاي ايدي . اوندن صكره انطاليه به
 كلدم . هر برده يابديغم كهي اوراده ده ايچكي بلي سئك دهشتني وايچكي لرك
 آزنده جو غنده ايسنده كوتوسنده يك جوق مضرتلر اولديغني ايضاح
 ايتدم . باخصوص اجني لرك، ديكر خرسنيانلرك ايام مخصوصه نرنده متصرف
 دخی داخل اولديغني حالده مأمورلردن وضابطلردن بهضربله برلكده
 زیارتلره كيدلدي . برمه ناد ايچكي تكليف ايتديلر كندم قبول ايتديكم
 كهي ديكر لر بنی ده منعه چالیشدم ، حتی اجني لره دخی طبابت صفتكم
 و برديكي صلاحيت دائره سنده هر نوع ايچكي لرك مضرتلردن بحث ايله
 سرزده ايچمه نزد ها اي اولورديدم . اولاً بر آ زغير طبعي كهي كورولهن
 بو حالم ، مباحثه عالمي بر شكل آلدقجه ايجلرندن مطالعه لي اولان
 ذوات طرفندن تقدير ايدلمكه باشلادی . هله ماداملر بنم بو حركتمی
 برماتن انري اوله رقتاقي ده وجدأ تقديرده كچيكمه ديلر . ايسته بو وجه
 ايله و ديكر صورتلرله چالیشمقاغم لوانك غيور متصرفي صبور بك افندي
 اوزرنده دخی حسن تأثير اجرا ايتديكندن طلب و ملاحظه لریمي
 قبول ايله بتون لوا داخلده كي ميخانه لرك رسماً سديني امر ايتديلر
 و كيفيتك ديني و فني اهميتني ناطق و خلاف تنبيه حركت ايدملرك مجازات
 اولونا جفني معان بياننامه لر نشر و توزيع بيورديلر .

بك كوزل تأثيري كورولدي . عموم مسلمان اهالي سرور
 و شكرانلره مستغرق اولديلر . جناب حقه جوق شكر بر جوق
 كيمه لرك ايچكي ني بر اقبالينه سبب اولدق . خرسنيانلرك ده

(65)

meyhâ necilerinden mâ'adâsı müteşekkîr bulunuyor idi. Hele muhad-derâtın, erkeklerin sarhoşluğundan cânları yanmış olan bîçâre kadınların ne derece memnûn ve du'âhân oldukları ta'rîfe sığmaz. Hakikat, rûh-ı mil-lete ve muktezâ-yı fenn ü ma'rifete muvâfık hareket etmek istersek içkile-rin bütün memleketlerimizden ref'ini derhâl icrâ etmeliyiz.

Şimdi: *"Antalya'da yâhûd diğer bir yerde men' edildi de içki ara-yanlar bulamıyorlar mı?"* diyenler olacaktır. Bizde halkın bazıları acîbdır. Âşikâr şeyi de sorar. Evet, şimdi civâr vilâyetlerde memnû'iyet olmadığından ve hâricden idhâli devletçe men' edilmediğinden bâ-husûs mevcûdlar mühürlü olmakla berâber kaçırma içki kalmış olacağından aranırsa gizlice bulunuyor. Lâkin güç bulunuyor. İşte bu güç bulunması sâyesinde eskiden yüz içilirse şimdi on içilmiyor. Hele çok köylüler ve delikanlılar bulup içe-miyorlar. Kendim tahkîk etdim, burası muhakkak. Eğer devlet umûmiyet üzere men'ini kabûl etse o vakit daha ziyâde fark eder. İngilizler Mısır'da esrârı, Çin Hükûmeti afyonu men' etdi. Lüzûmu kadar iyi tutulmadığı hâl-de yine bu memnû'iyetden büyük menfa'at hâsıl olmuşdur. Küûl muzır-lıkda bunlardan aşağı mıdır? Biz ihtimâm edersek içkinin kaçak ve gizli sûretde i'mâl ve idhâli tamâmen men' edilemese bile yüzde doksandan ziyâdesi men' edilir. Pek a'lâ bu az muvaffakiyet mi olur? Hemen olsun, büyük teşekkürler ederiz.

Hulasa: İçki beliyyesinden kurtulmak için en müessir tedbîr

— ۶۵ —

میخانه جیلرندن ماعداسی متشکر بولنیور ایدی . هله مخدراتک ارککلرک سرخوشلغندن جانلری یامش اولان ییچاره قادینلرک نه درجه نمون و دماخوان اولدقلری تعریفه صیغماز . حقیقت ، روح ملته و مقتضای فن و معرفته موافق حرکت ایتمک ایسترسهک ایچکی لرک بتون مملکتلریمزدن رفعتی در حال اجرا ایتملی یز .

شمعی انطالیده یا خود دیگر بریده منع ایدلدی ده ایچکی آریانلر بولامبورلرمی؟ دییه نلر اولاجق در . بزده خلقک بعضیسی عجیب در . آشکار شینی ده صورار . نه وعت شمدی جوار ولایتلرده ممنوعیت اولمدیغندن و خارجدن ادخالی دولتجه منع ایدلدیکندن با خصوص موجودلر مهرلی اولقله برابر قاجیرمه ایچکی قالمش اولاجغندن آرانیرسه کیزلیجه بولونیور . لکن کوچ بولونیور . ایسته بو کوچ بولونمی سایه سنده اسکدن یوز ایچیلیرسه شمدی اون ایچیلیمور . هله جوق کویلولر و دلیقسانلر بولوب ایجه مبورلر . کندم تحقیق ایندم بوراسی محقق . اکر دولت عمومیت اوزره منع قبول ایسه او وقت دها زیاده فرق ایدم . انکلیرلر مصرده اسراری چین حکومتی آفیونی منع ایتدی . لزومی قدر اینی طوطلدینی حالده ینه بو ممنوعیتدن بیوک منفعت حاصل اولمشدر . کثول مضرلقده بونلردن اشافی می در ! بز اهتمام ایدم رسهک ایچکی تک قاجاق و کیزی صورتده اعمال و ادخالی تماماً منع ایدیلهمسه بیله یوزده طقساندن زیاده سی منع ایدیلیر . بک اعلا بو آرز موفقیت می اولور ؟ همان اولسون بیوک تشکرلر ایدموز .

خلاصه . — ایچکی بله سندن قور طلمق ایچون اک مؤثر تدبیر

(66)

içkinin vücûdunun ref'idir ve bu tedbîr rakı gibi kuvvetli içkiler için Amerika'nın bazı memleketlerinde, İsveç, Norveç'de ve İsviçre'de resmen tatbîk edilmiş ve Rusya dahi dâhil olduğu hâlde diğer hükûmetlerde de bu bâbda ciddî mesâ'î başlamıştır. Hele sıhhiyûnun kâffesi milletlerine, hükûmetlerine bu teklîfi yapmakda müttefiktirler. Şimdi insâf edelim; dînlerinde içki memnû' olmayan memleketlerde böyle teşebbüs ve icrâât olur da bizim gibi dîn-i resmîsi içkiyi kat'iyen men' eden bir hükûmet buna nasıl himmet etmez? İşte ben de hıfz-ı sıhhat meşgûllerinden ve necât u necâhımızı dîn-i mübînimize tevfik-i hareketde bulanlardan bulunduğumdan içkinin memleketlerimizden ref'ini teklîf ediyorum ve içki aleyhinde çalışmayı her akli başında olan insân için borç görüyorum ve bunu yalnız ben söylemiyorum. Bütün hıfz-ı sıhhat ulemâsı bunda müttefikdirler. Ez-cümle Müellif Pako âtîdeki kelâm-ı hikmet-merâmı kitâb-ı mu'teberinin büyük hurûf ile yazarak el-hak ilm ü ma'rifetin son karârına ve dîn-i mübîn-i İslâm'a muvâfık beyânâtında bulunmuşdur. Bu âlî kelâmı terceme ve derc ile kesb-i şeref eyleriz:

"İçki beliiyesi mes'elesine lâkayd kalmak hakkına kimse mâlik değildir. Herkes mutlakâ bütün kuvveti ve bütün vesâit ve kudreti ile onun aleyhinde uğraşmağa borçlu ve vazîfedârdır".

Şu hâlde velev ki bir kadeh olsun içki içeni görürsek kendisini vatan için muzır bulacağız. Münker gördüğümüz vakit hadîs-i şerîf ile me'mûr olduğumuz vechile münkeri men' ve ma'rûfa tahvîli için elimizle, dilimizle ve kalbimizle uğraşacağız. Ve minallahi't-tevfik.

- ۶۶ -

ایچکی نك وجودینك رفعی در و بوتدییر راقی کبی قوتلی ایچکی لرابیچون
امریقانك بعض مملکتلرنده ، اسوچ ، نوروچده واسویچردهده رسنا
تطیق ایدلش و روسیه دخی داخل اولدینی حالده دیکر حکومتلردهده بوبابده
جدی مساعی باشلامشدر . هله هیونك کافه سی ملتیرنه ، حکومتلرینه
بو تکلیفی یایمقدده متفق درلر . شمعی انصاف ایدلم ، دینلرنده ایچکی
ممنوع اولیان مملکتلرده بویله نسبت و اجراآت اولورده بزم کبی
دین رسمیس ایچکی نی قطعاً منع ایدن بر حکومت بوکا ناصل همت
ایتمز ؛ ایسته بنده حفظ همت مشغوللرندن و نجات و نجاخیزی دین
مینمزه توفیق حرکتده بولانلردن بولندیغمدن ایچکی نك مملکتلریمزدن
رفعی تکلیف ایدیورم و ایچکی علینده چالشیانی هر عقلی باشنده
اولان انسان ایچون بورچ کوریورم و بونی یالکزی بن سویله میورم .
بتون حفظ همت علماسی بونده متفق درلر . ازجمله مؤلف یاقو
آنیده کی کلام حکمت مراعی کساب معتبرنده بیوک حروف ایله
یازده رق الحق علم و معرفتک صوک قرارینه و دین مین اسلامه موافق
بیانانده بولونمشدر . بو عالی کلامی ترجمه و درج ایله کسب شرف ایلرز :
« ایچکی بیدسی مسندنه زاقیر قالمو هفت کیمه مالک دکلره .
هرکس مطلقاً بتونه قرنی ر بتونه رسائط و قدرنی ایلر اولنك علیهنده
اوغراشمه بورجهی و وظیفه داردر » .

شو حالده ولوکه برقدح اولسون ایچکی ایچنی کورورسه ک
کندیسی وطن ایچون مضربولاچقز . منکر کوردیکمز وقت حدیث
شریف ایله مأمور اولدیقمز وجه ایله منکر منع و معروفه تحویلی
ایچون الیمزله ، دینلرله و قلبیمزله اوغراشاجقز . ومن الله التوفیق

..

(67)

Antalya'da meyhânelerin hükûmet-i mahalliye tarafından kapattırıldığı hakkında *Sebilürreşâd*'da münderic mektûb ve beyânname üzerine Yusuf Akçura Bey'in *Türk Yurdu* mecmû'asına yazmış oldukları makâlelerinden bazı aksâmı buraya nakletmeği münâsib buluruz. Makâlede içkinin askerlerde kâbiliyet-i harbiyeyi tenkîs etdiği Avrupalıların bi't-tecribe kâni' oldukları hakâyık ile isbât edildiğinden ve bütün muhârib devletlerde içkilerin askere men' ve Rusya'da bu men'in ahâlîye de teşmîl edildiği ve çok te'siri görüldüğü bildirildikten sonra âtîdeki pek doğru sözler yazılmışdır ki işte naklediyoruz:

«Doktor Milaslı İsmail Hakkı Bey'in himmetiyle yalnız Antalya'da müskirâtın men'i kifâyet etmez. Gâyet iyi, sâde, mukni' yazılmış beyân-nâmelerle de iş bitmez. Vâkı'â bunların te'sîrleri yok değildir. Avrupa'da küûl aleyhinde kurulan cem'iyetler hayli iş görmüşler; İskandinavya, Finlandiya gibi ahâlîsi hisden ziyâde akılla hareket eden memleketlerde birçok meyhânelerin kapanmasına dâü'l-küûlün mahsûs bir derecede eksilmesine muvaffak olmuşlardır. Fakat sarhoşluğa dadanmış bir adamı kötü huyundan iknâ' ve irşâdla geçirmek çok zordur. Men' ve zecr ister. Bunu da ancak hükûmet yapabilir. Vatandaşları arasında bir resûl kadar i'tibâr kazanan Tolstoy yirmi-otuz senelik irşâdıyla iki yüz kişiyi içmekden vazgeçirdi ise, Rus Hükûmeti'nin yasağı yirmi-otuz gün içinde iki yüz milyona karîb adamı içmekden men' edebildi.

انطالیه ده میخانه لرك حكومت محلیه طرفندن قاپاندیرلینی حقده
(سید الرشاد) ده مندرج مکتوب و بیاننامه اوزرینه یوسف انجورا
بکک (نورک بوردی) مجموعه سنه یازمش اولدقلری مقاله لرندن بعض
اقسامی بورابه نقل ایتکی مناسب بولورز . مقاله ده ایچکی نك
عسکرلرده قابلیت حربیه بی تنقیص ایتدیکی اوروپا لرك بالتجربه
قائم اولدقلری حقایق ایله اثبات ایدلگدن و بتون محارب دولتلرده
ایچکی لرك عسکره منع وروسیده بومنك اهالی یه ده تشیل ایدلدیکی
وجوق تأثیری کورولدیکی بیلدیرلگدن صکره آتی ده کی بک طوغری
سوزلر یازلشدرکه اشته نقل ایدیورز :

«دوقنور میلاسلی اسماعیل حق بکک همبسه یالکز انطالیه ده
مکراتک منی کفایت ایتمز . غایت ای، ساده، مقنع یازیلش بیاننامه لرله ده
ایش یتمز . واقعا بونلرك تأثیرلری یوق دکلدر . اوروپاده کتول
علینده قورولان جمعیتلر خبلی ایش کورمشلر؛ اسقنا، بناوایا، قنلاندیا
کبی اهالیسی حسدن زیاده عقلله حرکت ایدن عملکترلرده بر جوق
میخانه لرك قبانمسه دامالکثولک محسوس بر درجه ده اکیلمه سنه
موفق اولمشلردر . فقط سرخوشلغه دادانمش بر آدمی کوتوخویندن
اقناع وارشادله کیرمک جوق زوردر؛ منع و زجر ایستر؛ بونی ده
آنجق حکومت باپاییلیر . وطنداشلری آره سنده بر رسول قدر اعتبار
قراتان طولستوی بکرمی اونوز سنلک ارشادیه ایکیوز کشی بی
ایچمکدن واز کیردی ایسه، روس حکومتک یاساخی بکرمی اونوز
کون ایچنده ایکیوز میلیونه قریب آدمی ایچمکدن منع ایده بیلدی ..

(68)

Osmanlı Hükûmeti'nin müskirâtı yasak etmesine mümâna'at edecek hiçbir ciddi mülâhaza olmasa gerekdir. Müskirâtdan aldığı rûsûm pek cüz'îdir. Şarâb, rakı, konyak, bira yaparak, satarak para kazanan bir Türk ve Müslümân teba'a, bir Türk ve Müslümân Osmanlı bilmiyoruz. Diğer teba'aya gelince, onlar için de binlerce diğer san'at ve ticâret yolları hep açık duruyor...

Bu hâlde, mukaddes cihâd hürmetine, halkı seven Osmanlı Hükûmeti'nden bu musîb tedbîrin tatbîkini ricâ etmekde zannederiz ki haklıyız.

"Yazdıktan Sonra". Bu makâlemiz dizildikten sonra 9 Haziran târîhli gazetelerde İstanbul Merkez Kumandanlığı'nın men'-i müskirâta dâir ve İstanbul'a mahsus emrini okuduk ve pek muvâfık bulduk. Fakat biz bunun yalnız İstanbul'a ve yalnız çok içenlere inhisâr etmemesini temennî ederiz. Yukarıda yazdığımız gibi umûmiyetle Memâlik-i Osmaniye'nin her tarafında bu zehirli mâddenin büsbütün içilmesi ve yapıpıp satılması men' olunabilir zannındayız».

Y[usuf] A[kçura]

Şimdi anladık ki içki muzır, günâh, bütün fenâlıkların menba'ı, vâli-desi fakat insânlar içkileri ekseriyâ eğlenceye muhtâc olduklarından içenler. O da kalkarsa eğlencesiz olamayan bir kısım halk için çok müşkil olur. Buna karşı ne yapacağız suâlinin cevâbına ve yapacağımız şeylerin beyânına gelelim: Hakîkaten bu, mes'elenin gâyet mühim bir cihetidir. Evet, insânlar eğlencelere pek muhtâcdırlar ve ekseriyâ içki memleketimizde eğlencelerin

— ۶۸ —

عثمانلی حکومتک مسکراتی یاساق ایتمهسه ممانعت ایدمه جک هیچ
بر جدی ملاحظه اولماسه کرکدر: مسکراتدن آلدینی رسوم یک
جز ویدر. شراب، راقی، قونیاق، بیره، یاپارق، ساتارق پار. قازانان
برتورک و مسلمان تبعه - برتورک و مسلمان عثمانلی بیلمیوروز.. دیگر
تبعه به کلنجه، اونلر ایچونده بیکلرجه دیگر صنعت و تجارت یوللری
هپ آجیق طورییور...

بو حالده، مقدس جهاد حرمتیه، خلقی سوهن عثمانلی حکومتدن
بو مصیب تدبیرک تعلیقنی رجا ایتمکده ظن ایدرله حقی بز.

« یازدیرمه صکره — بو مقاله مز دیزیلدکن صکره ۹ حزران
تاریخی غزیه لرده استانبول مرکز قوماندانلغک منع مسکراته دائر
واسانوله مخصوص امرینی اوفودق و یک، وفاق بولدق. فقط بز
یونک یالکز استانبوله و یالکز جوق ایچنلره انحصار ایتمهسی تمنی
ایدرز. یوقاریده یازدیغمز کی عمومیتله ممالک عثمانیه نک هر طرفده
بو زهرلی ماده نک بسبتون ایچلمهسی و یاییلوب ساتیلمهسی منع
اوله بیلیر فلتده بز. »

* *

شمدی آکلادق که ایچکی مضر، کناه، بتون فالقلرک منبی،
والدهسی فقط انسانلر ایچکی لری اکثریا اکلنجهیه محتاج اولدقلرندن
ایچرلر؛ اوده قالفارسه اکلنجهسز اولامیان بر قسم خلق ایچون جوق
مشکل اولور. بو کافارشی نه یایه جفر سؤالک جوابنه و یایا جغمز شیلرک
بیانه کلهلم: حقیقه بو، مسئله نک غایت مهم برجعتی در. نه و مت انسانلر
اکلنجه لره یک محتاج درلر و اکثریا ایچکی مملکتیزده اکلنجه لرک

(69)

olmamasından ve hoş meşgûliyetlerin bulunmamasından içiliyor. Bunu ve bu bâbda pek ehemmiyetli hâzırlanmak ve teşkîlât yapmak lâzım geleceğini kabûl ile burada onları beyân edelim:

1-Memleketimizde riyâzât-ı bedeniye temrînlerine hiç ehemmiyet verilmiyor gibidir. Hâlbuki her memleketin akşâm üstleri gezip havâ almak için hiç olmazsa bir bânçesi, bir tenezzüh câddesi olsun olmalı; sonra pehlivan güleştirmek, insân koşuları, top oyunları, gülle atışmak, halat çekişmek ve daha küçük büyük herkesin sinnine, hâline göre futbol, tenis gibi yeni oyunları ve diğer bir takım milli oyunlar nev'inden erbâbınca ma'lûm spor yarışları, eğlenceleri te'sîs edilmelidir. Vâkı'â sporun şedîd derecesi hıfz-ı sıhhatçe muzırdır. Fakat bu şedîd derecesine zâten milletin ancak pek tüvânâ ve müsâbakada kazanabilmek ümîdi olan kısmı varabilir. Diğer büyük kısmı mu'tedil derecesinde kalır. Binâenaleyh mazarratı umûmî değildir ve sıhhi İsveç usûlünde jimnastikler milletin umûmunca kabûl edilmelidir. Sonra bu bânçenin bir cihetinde nişân ta'lîmgâhı bulundurulur ki bu da milletin sevdiği bir şeydir. Fakat her hâlde kadınlar için de mevki'ler ayırıp onların dahi seyr u temâşâ edebilmelerini ve ayrıca genç kızlara ve kadınlara mahsûs riyâziyât-ı bedeniye tadrîsâtını te'mîn etmeyi unutmamalıdır.

2-Her memleketde kütübhâne ve konferans dâiresi yapılmalıdır ki burada her gün herkes istediği kadar kitâb mütâla'a edebilmeli ve lâ-ekal haftada bir kere konferanslar verilmelidir. Konferanslar en ziyâde

— ۶۹ —

اولمامسندن خوش مشغولیتلرک بولونمامسندن ایچیلور . بونی وبوبابده
 یک اهمیتلی حاضر لایق و تشکیلات یایق لازم کله جکینی قبول ایله بوراده
 اونلری بیان ایدلم :

۱ . — مملکت مزده ریاضیات بدنیه تمرینلرینه هیچ اهمیت
 ویرلیور کی در . حالبوکه هر مملکتک اشام اوسلری کزوب هوا
 آلق ایچون هیچ اولمازسه برهانجه سی برتزه جاده سی اولسون اولمالی
 صکره پهلوان کولشدیرمک ، انسان قوشولری ، طوب اویونلری ،
 کولله آلمشقی ، حالات چکیشمک ودها کوچوک بیوک هرکسسته ،
 حاله کوره فوت بول ، نه نیس کی یکی اویونلری و دیگر برطاق ملی اویونلر
 نوعندن اربانجه معلوم اسپور یاریشلری اکلنجه لری تأسیس ایدلمی در .
 واقعا اسپورک شدید درجه سی حفظ محتجه مضر در فقط بوشدید
 درجه نه ذاتاً ملنک آنجی یک توانا و سابقه ده قازانا بیلیمک امید
 اولان قسمی و اراییلیر . دیگر بیوک قسمی معتدل درجه سنده قالیر
 بناء علیه مضرتی عمومی دکادر . وھی اسومج اصولنده زیماسیکلر ملنک
 عمومجه قبول ایدلمی در . صکره بوبانجه نک برجهتده نشان تعلیمکاهی
 بولوندورولورکه بوده ملنک سودیکی برشی در . فقط هر حاله قادیلر
 ایچونده موقعلر آیروب اونلرک دخی سیر و تماشنا ایدم بیلیملری و آیریجه
 کنج قزلره و قادیلره مخصوص ریاضیات بدنیه تدریساتی تأمین ایتیه
 اونونمامالی در .

۲ . — هر مملکتده کنبخانه و قونفرانس دائرهمی یاغمالی درکه
 بوراده هرکون هرکس ایسته دیکی قدر کتساب مطالعه ایدم بیلیملی
 و لا اقل هفته ده برکره قونفرانسلر ویرلمی در . قونفرانسلر اک زیاده

(70)

mu'allimlerle doktorlar ve diğer erbâb-ı iktidâr taraflarından verilir ki, sene başından bir senelik verilecek konferansların programı tanzîm ve erbâbı arasında taksîm edilerek intizâma konur. Konferans programlarının umûmî olarak Ma'ârif Nezâreti'nden tertîb edilmesi daha münâsib olursa da mahallince tevsî' u tenvî' de iktizâ eder. Bir de esnâf ve çıraklar ve ameleler için gece dersleri açmalıdır ki bunların da programları müretteb ve muntazam olmalıdır. Gece dersleri muktedir bir hey'et tarafından idâre olunur ve en ziyâde memleketin câhil kalmış ve işsiz güçsüz gezen gençlerini toplayıp kendilerine ilmihâl, ma'lûmât-ı ahlâkiye ve medeniye bâ-husûs rakam, hesâb gibi şeyler öğretilir ve hâllerine muvâfık çıraklıklar vesâir işler bulunur* ve yeni yazı kabûl edilirse okuyup yazmak öğretmek de kolay ve mümkün olur. Her hâlde milletin böyle toplanan fukarâ ve metrûk kısımlarına her derse geldiklerinde birer parça ekmek ve çay, peynir gibi yiyecek vermek ve diğer münâsib sûretlerle mu'âvenet etmek teşvîk u tergîblerini mûcib olduğundan unutulmamalıdır.

3-Müzeler, sergiler tertîbidir ki hakikat her memleketde bir kere Evkâf-ı İslâmiye Sergisi'nin bir şu'besi yapıp âsâr ve ma'mûlât-ı atıkamız cem' edilmeli. Bundan başka bazı vilâyâtda tatbîk edilen hayvânât, masnû'ât, mensucût ve mahsûlât sergilerinin küçük

* Yeni Yazı Öğretme Derneği tarafından neşredilen *İşçi ve Çiftçi Ordusu Teşkilâtı* nâm risâlemizde milletimize işlerin nasıl öğretilceği yazılıdır.

— ۷۰ —

معلملره دو قنورلر و دیگر ارباب اقتدار طرفلرندن وریلیرکه، سنه
باشنده برسنهك وریلهك قونفرانسلك پروغرامی تنظیم و اربابی
آرمسندہ تقیم ایدیلیرك انتظامه قونور. قونفرانس پروغراملرینك
عمومی اوله رق معارف نظرلرندن ترتیب ایدلمسی ده مناسب
اولورسده محلجه توسیع و تنويع ده اقتضا ایدهر. برده اصناف
و چراقلر و عمللر ایچون کیجه درسلری آجالی درکه بونلرکه ده
پروغراملری مرتب و منتظم اولملی در. کیجه درسلری مقتدر بر
هیئت طرفندن اداره اولونور. واک زیاده مملکتك جاهل قالمش
وايش سز کوچ سز کزهن کنجلیرنی طوبالایوب کندیلرینه علم حال،
معلومات اخلاقیه و مدنیه باخصوص رقم، حساب کچی شیلر اوکره.
دیلیلر و حاللرینه موافق چراقلق لر و سائر ایشلر بولنور [*] و یکی
پازی قبول ایدیلیرسه او قویوب یازمق اوکره تمک ده قولای و ممکن اولور.
هر حالده ملنك بویله طوبالانان فقرا و متروك قسملرینه هر درسه
کلدکلرنده برر پارچه اتمک و جای، بینیرکچی ییهك ویرمک و دیگر
مناسب صورتلره معاونت ایتک تشویق و ترغیلرینی موجب اولدیغندن
اونودولما مالی در.

۳. — موزهلر، سرکی لر، ترتیبی درکه حقیقت هر مملکتده
برکره اوقاف اسلامیه سرکیسك برشمه سی یاییلوب آثار و معمولات
عتیقه مز جمع ایدلمی. بوندن بشقه بعض ولایات ده تطبیق ایدیلهن
حیوانات، مصنوعات، منسوجات و محصولات سرکی لرینك کوچوک

[*] «یکی پازی اوکره تمه ده رنه کی» طرفندن نشر ایدیلهن «ایشمی و جفتچی
اوردوسی تشکیلاتی» نام رساله مرده ملتزمه ایشلرک ناسل اوکره دیله جکی یازیل در.

(71)

mikyâsları her kasabada olmalıdır. Herkes burada yetiştirdiği hubûbâtı, mensûcâtı, masnû'âtı, hayvânâtı (tavuğa, yumurtaya hattâ kediye varıncaya kadar), meyveleri, çiçekleri getirip gösterebilmeli ve bunlara kıymetler, mükâfâtlar takdîr ve i'tâsıyla zirâ'at, sanâyi' ve hüsn-i tabî'at teşvîk edilmelidir. Demek ki Lâle Devri'ne varıncaya kadar ihyâ edilmeli, fakat içkisiz ve nezîh olmalı; insan eğlenceyi de aklı başında olarak ve istifâdeli sûrette yapmalıdır.

4-At koşuları, merkeb koşuları, deve güleşleri vesâire gibi eğlenceler ve bunlara mahsûs mahaller bulunmalı. Bunlar hem iyi hayvânât yetiştirmeğe hem hayvân yetiştirmek hevesiyle birçoklarının meşgûl olmasına ve umûmun eğlencesine hizmet etmek sûretleriyle insânı içki aramaktan men' eder.

5-Her memleketde âcilen sinematograf te'sîs etmelidir. İyi intihâb edilmiş sinemaların ahlâka ve ma'lûmâtın artmasına hâdim pek iyi eğlence olduğu ma'lûmdur.

6-Mûsikîdir ki fennî mûsikînin tehzîb-i ahlâk ve tenzîh-i nefse hizmeti büyüktür. Fakat bizde bu gıdâ-yı rûh kadar kötülükde isti'mâl edilmiş bir vâsıta yokdur. Binâenaleyh hakîkî mûsikînin ne demek olduğunu anlatmak her yerde mûsikî tadrîsâtı te'sîs etmek mühim ihtiyâclarımızdan biridir.

7-Nihâyet dînî teşkîlâtın ıslâhı mes'elesidir ki bu hepsinden mühimdir. Bugün dîne ri'âyet edilmedikçe felâh olmadığı Avrupa ulemâsınca da

— ۷۱ —

مقیاسلری هر قصبه اولمالی در. هر کس بوراده یئشدر دیکجی حیوانی ، منسوجاتی ، مصنوعاتی ، حیواناتی (طاووغه ، مورطه به حتی کدی به وارنجه به قدر) میوه لری ، چیچکلری کنیروب کوسته بیللمی و بونلره قیمنلر مکافاتلر تقدیر واعطاسیله زراعت ، صنایع و حسن طبیعت تشویق ایدلملی در . دیمک که لاله دورینه وارنجه به قدر اجبا ایدلملی فقط ایچکی سز و نریه اولمالی ؛ انسان اکلنجه بی ده عقلی باشنده اوله رق واستفاده لی صورت ده یاممالی در .

۴ . — آت قوشولری ، مرکب قوشولری ، دوه کولشلیری و سائره کی اکلنجه لر و بونلره مخصوص محللر بولونمالی . بونلر هم ای حیوانات یئشدریمکه ، هم حیوان یئشدریمکه هوسیه برچوقلرینک مشغول اولماسه و عمومک اکلنجه سینه خدمت ایتمک سورتلریله انسانی ایچکی آرامق دن منع ایدره .

۵ . — هر مملکت ده عاجلاً سینه ماو غراف تأسیس ایتملی در . ای انتخاب ایدلش سینه مالک اخلاقه و معلوماتک ارطمانه خادم یک ای اکلنجه اولدینی معلوم در .

۶ . — موسیقی در که فنی موسیقی نک تهذیب اخلاق و تنزیه نقشه خدمتی بیولدر . فقط بزده بوغدای روح قدر کوتولک ده استعمال ایدلش برواسطه بو قدر ؛ بناء علیه حقیقی موسیقی نک نه دیمک اولدینی آکلانمق هر یرده موسیقی تدریسانی تأسیس ایتمک مهم احتیاجلریمزدن بری در .

۷ . — نهایت دینی تشکیلاتک اصلاحی مسئله سیدر که بو هیئندن مهم در . بو کون دینه رعایت ایدلمکجه فلاح اولدینی اورو باعلمانجه ده

(72)

anlaşılmış hakâyıkdandır. Ahâlîmizin içki belyyesinden kurtulmasına hizmet edecek en büyük husûs umûr-ı dîniyemize i'tinâdır. Bu husûs ehemmi te'mîn için olan câmi'-i şerîfleri her sınıf ahâlî için câzibeli bir hâle getirmeliyiz. Bu bâbda yapılacak pek çok şeyler vardır. Evvelâ imâmları, hatîbleri, müezzinleri en iyilerinden intihâb etmelidir. Bâ-husûs hatîblerin, vâ'izlerin ehemmiyetleri büyüktür. Bir kere hutbelerin Türkçe ile karışık olması elzemdir. Rusya'daki bazı kardeşlerimizin hutbelerini Türkçe ile karışık okuduklarını işitiyoruz. İstanbul'da da bir câmi'-de bu yolda okuyan var idi. Bizim Milas bu husûsda diğer memleketlerden evvel intibâh göstermiştir. Geçen sene sılaya gitmiş idim. Cuma namâzında hutbeyi müderrislerden bir zât okuyor idi. Bir hadîs-i şerîf okuduktan sonra Türkçesini anlatmağa başladı. Pek ziyâde memnûn oldum. Hem hadîs-i şerîfi ne güzel intihâb etmiş idi. İcâbında hayâtı fedâ ve mevti istihkâr edemeyen milletlerin yaşayamayacaklarını mübeyyin idi. Sonra anladım ki Milas'da birkaç müderris bir müddetden beri ara sıra bu yolda hutbeler okumakda imişler. Bunun lüzûmunu milletimiz çabuk anlıyor. Bu defa Antalya'da ulemâdan Rasih Efendi'ye böyle Türkçeli bir hutbe okumalarını ricâ etdim. Birkaç kere okudular. Ahâlî memnûn oldu. İşte hutbe, bu büyük âdet-i İslâmiye dinleyenlerin anlayacağı sûrette olmalıdır. Aksi takdîrde ma'âzallah lağv olur diyenler bile vardır. Vâkı'â mücmel bir te'sîrden hâlî olmayacağından lağv olur denemezse de her hâlde hutbeyi muhâtâbların anlaması şartdır. Mutlakâ Arabca olması elzem mahalleri Arabca okuduktan sonra doğrudan

آکلاشلش حقایق دن در . اهانمیزك ایچکی بلیه سندن قورطلماسنه خدمت ایدم جك الكیوك خصوص امور دینه مزه اعتاد در . بو خصوص اهمی تأمین ایچون اولامی جامع شریفلری هر صنف اهالی ایچون جاذبه لی برحاله کتیر ملی بز . بو بایده یاییله جق یک جوق شی لر واردر؛ اولاماملری خطیلری مؤذنلری الکابی لرندن انتخاب ایتلی در . باخصوص خطیلرک واعظلرک اهمیلری بیوک در . بر کره خطیلرک ترکجه ایله قاریشیق اولسی الزم در . روسیه ده کی بعض قارده شلریمیزك خطیلرینی ترکجه ایله قاریشیق او قودقلرینی ایشیدییورز . استانبول ده برجامع ده بو بولده او قویان وار ایدی . بزم میلاس بو خصوصده دیگر مملکتلردن اول انتباه کوسترمشدر . لیکن سنه صلیه کتمش ایدم . جمعه نمازنده خطیبه یی مدرسلردن بر ذات او قور ایدی . بر حدیث شریف او قودقندن صکره ترکجه سنی آکلاغمه باشلادی . یک زیاده نمون اولدم . هم حدیث شریفی نه کوزل انتخاب ایتش ایدی؛ ایجابنده حیاتی فدا و موتی استحقار ایدم مین ملتیرک یاشایامایه جقلرینی مین ایدی . صکره آکلادم که میلاس ده برقاج مدرس برمدندن بری اده صره بو بولده خطیبه لر او قوموق ده ایمشار . بونک لزومنی ملتیز جابوق آکلا بورد . بودقمه انطالیه ده علمادن راسخ اقدی به بویه ترکجه لی بر خطیبه او قومالری رجای ایتدم برقاج کره او قودی لر اهالی نمون اولدی . ایشته خطیبه ، بو بیوک عادت اسلامیه دیکلیه نلرک آکلایه جنی صورتده اولمالی در . عکس تقدیرده معاذ الله لغو اولور دییه نلرییه واردر؛ واقعا بمجل بر تائیردن خالی اولمایه جفندن لغو اولور دینه مزسه ده هر حالده خطیبه یی مخاطبلرک آکلامسی شرطدر . مطلقا عربجه اولسی الزم محللری عربجه او قودقندن صکره طوغریدن

(73)

doğruya dinleyenlere hitâb ve nasihat olan kısımları olsun Türkçe olarak anlatmalıdır. Bunun için bir kere Bâb-ı Meşihat veya Evkâf Nezâreti her sene okunacak hutbeleri sene ibtidâsından evvel bastırmalı, her yer onu okumalı. Şâyed bazı haftalar icâbât-ı cedide iktizâsınca yeni hutbeler okunması lâzım gelirse telgrafla bütün mülhakâta bildirilmelidir. Hatîb dirâyetli olur da mevzû'ları tevsî' veya hâle münâsib şeyler ilâve edebilirse tabî'î mûmâna'at edilmez. Fakat bizim şimdiki hâlde hatîblerimizin ekseriyet-i azîmesi her hâlde basmakalıp hutbelere muhtâcdırlar. Bu hutbelerde ileride muktedir, fasîh ve belîğ ve her sûretle ihâtalı hatîbler yetiştirilinceye kadar Bâb-ı Meşihat veya Evkâf Nezâretince bir ehil hey'ete yaptırılıp dağıtılmalıdır ve ara sıra telgrafla ilâveler de yapılmalıdır ki acâbâ hatîb bu hafta neler söyleyecek diye câmi'-i şerîfe gitmek için cemâ'ate şevk gelsin.

Sonra vâ'izler mes'elesi de çok mühimdir. Her câmi'de mutlakâ en az haftada bir kere va'z olmalıdır. Fakat bu va'z hikmet-i dîniye esâsına müstenid ahlâk öğretir, ahlâksızlıklardan nefret etdirir bir tarzda yapılmalıdır. İyi yapılan va'zların insânlar üzerine pek büyük te'sîri vardır. Şimdi bunu en ziyâde anlayanlar Amerikalılardır. Hattâ bizim memleketlerimizde bile Protestan papasları vardır ki vâ'izliği bu işe mahsûs Amerika mekteblerinde tahsîl etmiş ve uzun mûmâreselerle meleke kesb eylemiş olduklarından âdetâ cemâ'ati kendilerine meftûn ederler ve çok Protestanlar tanırım ki bir hafta va'za gidemeseler va'zda neler söylendi diyerek gidenlerden müştâkâne sorarlar.

طوغری به دیکله نلره خطاب و نصیحت اولان قسملری اولسون ترکیه اوله رق آکلانمالی در . بونک ایچون بر کره باب مشیخت ویا اوقاف نظارتی هر سه اوقوناجق خطبه لری سه ابتدا سدن اول باصدیر مالی هریر اونی اوقومالی . شاید بعض هفته لر ایجابات جدیده اقتضاسیجه یکی خطبه لر اوقونمسی لازمکیر - تلفرافله بتون ملحقانه بیلدیر ملی در . خطیب درایتلی اولورده موضوع لری توسیع ویا حاله مناسب شیلر علاوه ایده بیلیرسه طبعی ممانعت ایدلر . فقط بزم شمدیکی حالده خطیلر یزک اکثریت عظیمه سی هر حالده با صمه قالب خطبه لره محتاج در لر . بو خطبه لرده ایلری ده مقتدر ، فصیح و بلیغ و هر صورته احاطه لی خطیلر یقشدیر بلنجه به قدر باب مشیخت ویا اوقاف نظارتجه بر اهل حفته بایدیر بلوب طاعیدمالی در . واره صره تلفرافله علاوه لرده یا ئمالی در که عجا خطیب بو هفته نلر سویله جک دیه جامع شریفه کیمک ایچون جماعته شوق کلین .

صکره واعظلر مسئله سی ده جوق مهم در . هر جامع ده مطلقا ک آز هفته ده بر کره وعظ اولمالی در . فقط بو وعظ حکمت دینه اساسه مستقد اخلاق او کرده در ، اخلاق سزقلردن نفرت ایدیر بر بر طرزده یا ئمالی در . انی یا ییلان وعظلرک انسانلر اوزرینه بک بیوک تأثیری واردر . شمدی بونی ال زیاده آکلایانلر امریقا لردر . حتی بزم مملکتلر یزده بیلر بروستان یا پاسلری واردر که واعظلیکی بوایشه مخصوص امریقا مکتبلرنده تحصیل ایتمش واوزون عمارسه لرله ملکه کسب ایلدمش اولدقلردن عاداتا جماعتی کندیلرینه مقتون ایدر لر . وجوق بروستانلر طائیرم که بر هفته وعظه کیده مه لر وعظده نلر سویلندی دیه رک کیده نلردن مشتاقانه صورادر لر .

(74)

Bizde de iyi vâ'izler hiç yok değildir. Bâ-husûs taşralarda Ramazân-ı şerîflerde kadın erkek bütün ahâlîyi meclisine celb eden vâ'izler geldiği olur idi. Benim küçüklüğümde Milas'a gelen Aksekili bir Hacı Hüseyin Efendi var idi ki mücerred onun va'zı sebebiyle câmi'-i şerîf hıncahınc dolar ve bu sûretle içki ve diğer menâhîden kurtulanlar pek çok olur idi. Rahmetullahi aleyh.

Meşrûtiyet'e kadar va'z husûsunda en geri kalan memleket İstanbul idi. Ramazânlardaki vâ'izlerin hâli hepimizce ma'lûmdur. Tabî'î bundan sonra böyleleri kalmayacak vâ'izler hep mekteb-i mahsûsundan şehâdet-nâme almış, felsefe ve ilâhiyât tahsîl etmiş, her türlü ulûm-ı asriyeden kendisine lâzım olan derecesini bilir zevât olacaklardır. Ez-cümle vâ'iz içkinin harâm olduğunu anlatırken mâddî ve ma'nevî mazarratlarını fennî ve âlimâne bir sûretde sayabilmelidir. Kezâlik şer'an köpeklerden sakınmak lüzûmunu söylerken şimdiye kadar mechûl olup ancak fennin son terakkiyâtıyla anlaşılan ekinokok denilen kurtlardan hâsıl olan hastalığın (hidatik kistlerin) yalnız köpeklerden olduğunu ve insânlara köpeklerden sakınmamak yüzünden geldiğini ve bu sûretle bin üç yüz sene sonra bir mu'cize-i Muhammediye'nin daha zâhir olmuş idüğünü şerh u îzâh edebilmelidir*.

Diğer cihetden meselâ emrâz-ı ma'neviyeden kibir gibi, hased gibi hâllerin

* *Dîn-i İslâm ve Ulûm u Fünûn*'da "Kelbe Mûte'allik Ahkâm-ı Dîniye ve Sıhhiye" bah-sine mürâca'at buyrula.

- ۷۴ -

زده ده این واعظلر هیچ یوق دکلدرد. باخصوص مشرعه لرده رمضان شریفلرده قادین ارکک بتون اهالی بی مجلسه جلب ایدمن واعظلر کلدیکی اولور ایدی. بئم کوچوکلکیمده مبالسه کلهن آفسکی لی بر حاجی حسین اقدی وار ایدی که مجرد اونک وعظی سببیه جامع شریف خنجا خنج طولار و بو صورتله ایچکی و دیگر مناهی دن قور طولانلر پک جوق اولور ایدی. (رحمة الله علیه)

مشروطیه قدر وعظ خصوصنده الک کری قالان مملکت استانبول ایدی. رمضانلرده کی واعظلرک حالی همزجه معلومدر. طیبی بوندن صکره بویهلری قالمایه جق واعظلر هب مکتب مخصوصندن شهادتنامه آلمش، فلسفه والهیات تحصیل ایتمش، هر درلو علوم عصریه دن کندیسه لازم اولان درجه سی بیلر ذوات اولاجق لردرد. ازجمله واعظ ایچکی نک حرام اولدیغنی آکلاتیرکن مادی و معنوی مضرتلری فنی و عالمانه بر صورتده صابایلیملی در. کذلک شرعاً کویکلردن صاقمق لزومی سویله درکن شمدی یه قدر مجهول اولوب آنجق قنک صوک ترقباتیه آکلاشیلان نه کینوقوق دینیلن قوردرلدن حاصل اولان خسته لک (ایتدایدی کیسیرک) یالکز کویکلردن اولدیغنی وانسانلر کویکلردن صاقمق یوزندن کلدیکی بو صورتله بیک اوچیوز سه صوکره بر معجزه محمدیه نک دها ظاهر اولمش ایدوکنی شرح و ایضاح ایده بیلیملی در. [*]

دیگر جهندن مثلا امراض معنویه دن کبر کی حد کی حاللرک

[*] دین اسلام و علوم و فنونده کلبه متعلق احکام دینی و صحبه بخته مراجعت

بیورولا.

(75)

en müessir sûretde izâlesi, tedâvîsi husûsunda hukemâ-yı İslâmiye ve gayr-ı İslâmiye'nin tavsiye ettiği çâreleri, tedbîrleri iyice bilmek, bildirmek ve tevessül ile tevekkül ve nefse i'timâd ile Allah'a i'timâd aralarında tebâyün olmadığını fehm ü tefhîm etmek vâ'izin vazîfe-i esâsiyesidir. Kezâ ve kezâ.

Hâsılı, dînimizi dünyevî, uhrevî bütün mehâsini ve menâfi'î ile tanıtarak milletimizin sâf ve nezîh olduğu kadar fa'âl ve muktedir olmasına himmet eylemelilerdir. İşte böyle vâ'izlerimiz olursa hiç kimse içki arama ya tenezzül etmez. Hele kadınlarımızın câmi'-i şerîflere sık sık gelebilmelelerini ve çocuklarını da berâber getirmelerini te'mîn için ne lâzımsa yapmalıyız. Zîrâ dîne, millete muhabbet ancak çocuklukda yerleşir. Câmi'-i şerîflerde arz ettiğimiz gibi iyi hâfızların, imâmların, hatîblerin, vâ'izlerin bulunması bu ümniyelerin husûlüne pek güzel hizmet edecektir. Câmi'lerde kadınlar için yerler ayrılması; taşrada, İstanbul'da, her yerde elzemdir ve mekteblerde, kışlalarda, bütün devâirde ve her yerde latîf câmi'lerin, hoş edâ ve muktedir müezzîn ve imâmların bulunması da hakîkaten pek mühimdir. Câmi'-i şerîflere bir de gâyet temiz elbiselerle ve güzel kokular sürünerek gelmek emr-i celîlindeki gaflet ve tasavvurlarımız da pek teessüf edilecek hâllerimizdendir.

Gelelim tarîkatlara: Esâs i'tibârıyla tarîkatların teşkîlinde gâyet büyük ictimâ'î fikirler vardır. Hakikat her memleketin münâsib yerlerinde sohbeti ile, nasîhati ile, her türlü harekât ve irşâdâtıyla müdâvimlerini müstefid ve müstekîz edecek kâmil bir zâtın yed-i iktidârına verilmiş tek-yeler bulunması ne kadar fâidelidir! Doğrusu, târîhî, ahlâkî ve ilmî

— ۷۵ —

اك مؤثر صورت ده ازاله سی، تداو سی خصوصند حکمای اسلامی و غیر
اسلامیه نك نوصه ابتدیی جاری، تدبیر نری ایجه بیلمك، بیله بر مك
وتوسل ایله توكل ونفسه اعتماد ایله الله اعتماد ارا رنده تباین اولدیغنی
فهم و تفهیم ایتك واعظك وظیفه اساسیه سی در . كذا و كذا .

حاصلی، دیجری دنیوی، اخروی بتون محاسنی و منافعی ایله طایفه رق
ملتزك صاف و تزیه اولدیغنی قدر فعال و مقتدر اولماسنه همت
ایلی لردر . ایسته بویه واعظلریمز اولورسه هیچ كه ایچكی ارامایه
نزل ایتمز . هله قادینلریمزك جامع شریفلره صیق صیق كله بیلملری
و جوجقلریده برابر کتیرملری تأمین ایچون نه لازمه پایمالی یز ،
زیرا دینه ، ملتیه محبت انجق جوجقلقده برلشیر . جامع شریفلرده
هرض ابتدیکمز کبی اینی حافظلرك ، اماملرك ، خطیلملرك ، واعظلرك
بولونمسی بوا میه لرك حصه وله بك کوزل خدمت ایدم چك در .
جامع لرده قادین لر ایچون برلر آیرماسی طشرده استانبول ده، هر برده
الزم در . و مکتبلرده ، قشله لرده بتون دواژده و هر برده لطیف
جامع لرك ، خوش ادا و مقتدر مؤذن و اماملرك بولونمسی ده حقیقه
بك مهم در . جامع شریفلره برده غایت تمیز البه لره و کوزل قوقولر
سورمه نه كلك امر جلیلنده کی غفلت و تصورلریمزده بك نأسف
ایدیله چك حاللریمزدن در .

كله لم طریقت لره : — اساس اعتباریله طریقتلرك تشكیلنده غایت
بیوك اجتماعی فکر لر وارد در . حقیقت هر مملكتك مناسب برلونده
صحبتی ایله ، نصیحتی ایله هر درلو حرکات و ارشاداتیه مداوملری
مستفید و مستفیض ایدم چك کامل بر ذللك ید اقتدارینه و برلش تکبیر
بولونمسی نه قدر قائده لی در ! طوع و غریبی ، نارنجی ، اخلاقی و علمی

(76)

musâhabelere, büyük zâtların menkabelerine, zikr u tesbîhlere devâm ile mâddî, ma‘nevî kudsî ve rûhânî irtibât ve hukûklar, muhabbet ve münâsebetler husûle getirmek, işsizlere iş bulmak, yoldan çıkmışları daha uzamadan yola getirmek, dargınlıklara, şikâk u nifâklara meydân vermemek ve'l-hâsıl her nev‘ doğru yollara sevk u irşâd etmek ve yolsuz hareketlerin vakt ü zamânıyla önünü almak gibi birçok mühim ictimâ‘î vazîfelerle mükellef bir muktedir zâtın terbiyesi altında rûhâniyet ü kudsiyet ve safvet ü nezâhet kesb etmek millete pek ziyâde hayât-bahş bir ihtiyâcdır. Buraları her hâlde tarîkat müessislerince de düşünülmüş, şimdi bütün mütemeddin milletlerin isti‘mâl ettiği kulüp teşkilâtı böyle sâf ve nezîh ve dünyevî, uhrevî fikirleri, zikirleri câmi‘ sûretde yapılmak istenmiştir.

Bâ-husûs her mizâca muvâfık tarîklerin bulunması da ayrıca muhassenâtı bir şeydir. Hakîkat, sâkitâne, sâkinâne tesbîh ile meşgûl olmak isteyenler için olduğu gibi aşk te’sîriyle denizler gibi cûş u hurûşa gelerek feyezân etmek veya mûsikînin kâh rikkat kâh vecd ü hayret getiren nağmelerıyla mest-i aşk-ı ilâhî ecrâm-ı semaviye âsâ dâir olmak isteyenlere de münâsib ve muvâfık tarîkatlar, âyînler vardır. İş bunları her asrın icâbına göre hüsn-i idâre edebilmekdir. Yalnız şimdi hepsinden evvel her tarîkın esâsını, âdâb u erkânını bildirir etrâflı yazılmış risâlelere ihtiyâc var. Çünkü dîn-i İslâm’da gizli bir şey yoktur. Hâlbuki bazı tarîkler gizlenmekde bâ-husûs açık cihetlerinde meselâ içkiyi mübâh göstermek veya hiç olmazsa kullanılmasına ilişkin

— ۷۶ —

مصاحبه لره، بيوك ذاتلرك منقبه لرينه، ذكر وتسييح لره دوام ايله مادي،
معنوي قدسي وروحاني ارتباط وحقوقلر؛ محبت ومانايتلر حصوله
كتيرمك، ايش سز لره ايش بولمق، بولدن چيغمشلىرى دهيا
اوزامادن بوله كتيرمك، طارغىقلره، شفاق وشفاق لره ميدان
ويرمهك والحاصل هر نوع طوعى بوللره سوق وارشاد ايتك
ويولسز حر كئلك وقت و زمانيله اوكنى آلمق كى بر جوق مهم
اجتماعى وظيفه لره مكاف بولمقدردا ك تربيه سى النده روحانيت و قدسيت
و صفوت و نزاهت كسب ايتك ملكه يك زياده حيا بخش بر احتياج در.
بورالرى هر حالده طريقت مؤسسلر نجه دوشونمئش، شمدي بتون متمدن
ملتلك استعمال ايتديكى قلوب تشكيلا تى بويله صاف و تزيه و دنيوي
اخروي فكلرلى، ذكر لرى جمع صورت ده بايلىق ايسته نمشدر.

باخصوص هر مزاجه موافق طريقتلر بولونمى ده آير نجه محسانلى
برشى در. حقيقت، ساكناه، ساكناه تسييح ايله مشغول اولمق
ايتيه نلر ايچون اولدينى كى عشق تاثيريله دكزلر كى جوش
و خروشه كلهرك فيضان ايتك و يا موسيقى كه رقت، كام وجد
و حيرت كتيرمن نغمه لريله مست عشق الهى اجرام سماويه آسا دائر
اولمق ايتيه نلره ده مناسب و موافق طريقتلر، آيتلر وارد در. ايش
بونلرى هر عصر كى ايجابته كوره حسن اداره ايدم بيلمكدر. يالكز شمدي
هيچندن اول هر طريقت اساسى، آداب و اركا تى بيلديرر اطرافلى
يازمش رساله لره احتياج وار. چونكه دين اسلام ده كيزلى برشى
يوقدر. حالو كه بعض طريقتلر كيزله نمكده باخصوص آجيق جهتلرنده
مثلا ايچكى مباح كوسترمك و يا هيچ اونا زسه قوللانماسه ايلديشك

(77)

etmemek gibi ahvâl görölmekdedir ki eğer hakîkaten bir tarîkde böyle ibâhe veya mesâğ var ise onun küfürden başka bir şey olmayacağı şübhesizdir. Zîrâ içkinin az mikdârı da *Kur'ân* ve ehâdîs-i şerîfe ile harâm edilmiştir. Fakat zannetmeyiz ki esâsında böyle hatâ bulunan bir tarîkat olsun. Binâenaleyh hepsinden evvel bir tarîka müsâ'ade olunmak veya dâhil olmak için ne olduğunu anlatacak risâleler, kitâblar yazılması ve bunları görüp okuyabilmek lüzûmu zarûrîdir. Tabî'îdir ki nizâmnâmesi mazbût ve sarîh olmayan bir cem'iyete girmek âkil için mümkün değildir.

İşte böyle dînî ve ictimâ'î menâfî'î ma'lûm ve idâresi postunu, im-tihân ve istihkâk ile ihrâz etmiş kâmil bir şeyhin yed-i feyzinde olan bir tekyenin bir mahalde bulunması o civâr ahâlîsinin içki aramasına, mey-hânelere ve daha başka fenâ yerlere gitmesine ne güzel mâni' teşkîl eder!

Şimdi şurada Paris Hastahâneleri Cem'iyet-i Tıbbiyesi'nin bir karârını aynen -bir kelime ziyâde veya noksân edilmeksizin- terceme ve nakil ile risâleye hitâm verelim. Bu karâr her yerde i'lân edilmeğe şâyân olup dikkatle okunması ricâ olunur:

"Hastahânelerde görülen hastalıkların çoğu içkiler sebebiyle hâsıl olmuş veya şiddetlenmiştir. İçkilerin hepsi tehlikelidir. Fakat en zararlıları içlerinde rûh bulunanlar (rakı, konyak ilh.) ve iştihâ açıcı zannolunan amerler, apsentlerdir. Bunlardan hiç

- ۷۷ -

ایتمه‌ت کبی احوال کور و لمکده در که اکر حقیقه بر طریق ده بویه
 اباحه و یامساغ و ارایه اونک کفر دیشقه برشی اولمایه جنی شبهه سزدر .
 زیرا ایچیک نك آز مقداری ده قران و احادیث شریفه ایله حرام ایدلمشدر .
 فقط ظن ایتمه‌ت که اساسده بویه خطا بولسان بر طریقت اولسون .
 بناء علیه هیندن اول بر طریقه مساعد اولونمق و یا داخل اولمق
 ایچون نه اولدیفقی آکلاته جن رساله لر ، کنابلری ازمسی و بونلری کوروب
 اوقویا بیلمک لزومی ضروری در . طبعی در که نظامنامه سی مضبوط
 و صریح اولبان بر جمعه کیرمک عاقل ایچون ممکن دکلددر .

ایشته بویه دینی و اجتماعی منافعی معلوم و اداره سی پوستنی ،
 امتحان و استحقاق ایله احراز ایتمش کامل بر شیخک بد فیضده
 اولان بر تکیه نك بر محله ده بولونمسی او جوار اهالیسنک ایچیک
 اراماسه ، میخانه لر ودها بشقه فنا برلره کیتسه نه کوزل بر مانع
 تشکیل ایددر !

..

شمعی شوراده یارس خسته خاهلری جمیع طبعسنک بر قرار نی عیناً
 (برکله زیاده و یا نقصان ایدلمکسزین) ترجمه و نقل ایله رساله یه ختام
 و بره لم . بوقرار هر برده اعلان ایدلمک شایان اولوب دقتله اوقونمسی
 رجا اولنور :

و خسته خانه لردم کور و لهن خسته لقلرک جوغی ایچیک لر سیله
 حاصل اولمش و یا شدتله نمشدر . ایچیک لرک هبسی تهلمکلی در . فقط
 اک ضروری لری ایچیلرنده روح بولونانلر (راقی ، قوبساق الخ ..)
 واشتا آجیجی ظن اولونان آملر ، آپه نت لرددر . بونلردن هیچ

(78)

İtalya'da bir içki mübtelâsının encâmı

İki değneğinden başka bir de berâberindeki adam ile tese'ülî ederken

انطالیه ده بر ایچی مبتلا سنک انجاسی
ایکی ده کنکندن بنقه برده برابرنده کی آدم ابله تسلی ایدرکن

(79)

Avrupa'da bir sarhoşun ve âilesinin hâli

اوروپادہ بر سرخونک و عالمہ سنک حالی

(80)

bir iyilik gelmez. Bunlar zehirlerin en zararlısıdır. Eğer içkiler sabâhleyin aç karnına veya iki yemek arasında alınırsa daha tehlikelidir.

Rakı, konyak veya amer gibi şeylerden iştihâ açıcı olmak üzere az mikdâr her gün içmekle ve şarâbın dahi her gün kullanılması sebebiyle hiç sarhoş olmaksızın içkinin mûcib olduğu hastalıklar gelebilir. Zâten şarâbın kuvvet verdiği hakkındaki söz kat'iyen yanlıştır.

Küûl bir zehirdir ki onu kullanmak er geç fakat mutlakâ hayât için en elzem a'zâyı, mi'deyi, karaciğeri, böbrekleri, kalbi, dimâğı tahrîb eyler. Küûl insânı balgamlı eder, elleri titretir. Korkulu rüyâlar, kâbûslar getirir ve ekseriyâ deli eder.

Küûl tehyîc eder, fakat kuvvet vermez. Yemek yerine geçmez. Yemeğin tadını kaçıırır. İçki içenlerde hastalıklar kolay gelir ve ağır olur ve içki kullananların yaraları kolay iyileşmez ve ekseriyâ mühlik hezeyânlarla ihtilât eder.

Küûl ekseriyâ akciğerleri zayıflatarak veremi mûcib olur. Biz her sene ne kadar içki kullananların verem olduklarını görmekteyiz. İçki içenlerin çocukları cılız yâhûd abdâl olur veya ihtilâclardan ölür".

İşte Avrupa'nın en büyük hukemâsından mürekkeb bir hey'etin karârları olan bu sözleri okumalı da ibret almalı.

Tevekkelnâ alallahi'l-muvaffak.

— ۸۰ —

برایبک کلز . یونلر زهرلرک الک ضررلی سیدر . اگر ایچکی لر صاحلین
آج قازنه ویا ایکی بک ارانده آلینیرسه دها تهلکه لی در .

راقی ، قونیاق ویا آمه رکی شیلردن اشتها آجیجی اولوق اوزره
از مقدار هر کون ایچمکه و شرابک دخی هر کون قوللانسی سبیل
هیچ سرخوش اولقسزین ایچکی نک موجب اولدینی خسته لقلر
کله بیلیر . ذاتاً شرابک قوت ویردیکی حقه ده کی سوز قطعاً یا کلس در .
کنول بر زهردر که اونی قوللانمق ابرکچ فقط مطلقاً حیات
ایچون الک اثرم اعضایی ، معدی ، قمر جگری ، بوبره کلری ، قایی ،
دماغی تخریب ایلر . کنول انسانی بالفاملی ایدر ؛ اللری نتره در .
قورقولی رؤیالر ، کابوس لر کنیرد و اکثراً دلی ایدر .

کنول نهیج ایدر فقط قوت ویرمز . بک برینه کجمز ؛ بکک
طادینی قاجیرر . ایچکی ایجه نلرده خسته لقلر قولای کلیر . و آغیر
اولور . و ایچکی قوللانلرک یاره لری قولای اییشمز و اکثراً مهلک
هذیانلرله اختلاط ایدر .

کنول اکثراً آق جگرلری ضعیفلاته رق ورمی موجب اولور .
بز هر سنه نه قدر ایچکی قوللانلرک ورم اولدقلرینی کورمکده یز .
ایچکی ایجه نلرک جوجقلری جیلز یا خود آبدال اولور . ویا اختلاج لردن
اولور .

ایشته اوروپانک الک بیوک حکمتاسدن مرکب بر هیئتک قرارلری
اولان بو سوزلری اوقومالی ده عزت آلمالی .

توکلنا علی الله الموفق

KAYNAKÇA

- BESİM ÖMER, *Nevsâl-i Âfiyet*, Haz: Ahmet Zeki İzgöer, c. I-IV, SBÜ Tıp Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayını: 2, İstanbul 2020.
- DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 33. Baskı, Ankara 2017.
- GAZİ AHMED MUHTAR PAŞA, *Takvimü's-Sinîn*, Cerîde-i Havâdis Matbaası, İstanbul 1331.
- İSMAİL HAKKI, *İçki Belyyesi ve Kurtulmanın Çareleri*, Hilâl Matbaası, Dersaadet 1333.
- Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli*, Haz. Ali Özek, Hayreddin Karaman, Ali Turgut, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadreddin Gümüş, Medine 1992.
- Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*, Haz: Ekrem Kadri Unat, Ekmeleddin İhsanoğlu, Suat Vural, TTK, Ankara 2004.
- ÖZÖN Mustafa Nihat, *Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1962.
- REDHOUSE James V., *Turkish and English Lexicon*, 2. Edisyon, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kâmûs-ı Türkî*, Dersaadet 1317.

İNDEKS

A

abdâl 72, 82, 160

Adana ovası 102

afyon 6, 20, 130

–tiryâkîliği 118

ağrı 60

ahlâk 76, 98, 100, 108, 120, 122, 140,
142, 146, 150

akciğer 60, 160

–çıbanları 62

–gangrenleri 62

–hastalıkları 62

Aksekili 148

aksülümen 20

albümin 46

alçıcılık 64

aldehid asetik 34

Alman 112

–milleti 112

Almanya 24, 66, 94, 106, 108, 112

amer 30, 154, 160

Amerika 124, 132

–mektepleri 146

Amerikalı 38, 42, 98

Amerikalılar 146

amilin;

–ispirto 34

–küûlü 12

Anadolu 90, 92, 122

Anglo-Sakson milleti 98

Antalya 90, 92, 128, 130, 134

aperitif 32

apsent 96, 154

Arabca 144

Arablar 6, 8

armud şarâbı 14

arpa 24, 26, 28

Arthus 44

a‘sâb 60

asabî 26

–insânlar 24

aseton 34

at koşuları 142

Avrupa 20, 24, 26, 66, 84, 96, 98, 100,
116, 124, 134, 158, 160

–etıbbâsı 20

–meşâhîr-i etıbbâsı 16

–muktedirîn-i etıbbâsı 16

–ukalâsı 106

–ulemâsı 106, 142

Avrupalılar 8, 110, 134
ayrık kökü 30
ayyâş 118
a‘zâ-yı dâhiliye hastalıkları 20

B

bağırsak 56, 60, 70
balgam 14, 56, 78, 160
balıkçı;
 –gemileri 100
 –tâifesi 100
bataklık 102
Belçika 68
belsogukluđu 76
benediktin 30
beyin 58, 60, 90, 120
 –zârı 70
 –zârı iltihâbı 70
 –zârı ufuneti 58
Beyođu (İstanbul) 92
Beyrut 16, 18
 –Amerikan Mekteb-i Tıbbîsi 16
 –Belediye sertabîbi 18
 –Fransız Mekteb-i Tıbbîsi 16
1905 Hıfz-ı Sıhhat Kongresi 100
bira 14, 22, 24, 26, 28, 48, 54, 92, 96,
 102, 106, 108, 112, 114, 136
birahâne 92, 114
boza 28
böbrek 86, 160
 –hastalığı 26
Braune, Dr. (Fransız Mekteb-i Tıbbîsi
 Mu‘allimi) 18
Bruardel, Dr. 66

Buciyon, Dr. 36
Bulgarlar 102
Burdur 92
butil küülü 12
butilen ispiro 34

C

C[enab] Şehabeddin 120
ciğer 20, 62, 64
cihâd 136
cinâyet 76
cinnet 56
Constant, Dr. 64
cünha 76

Ç

çay 140
çayhâne 114
çıban 62
çiçek 114
Çin Hükûmeti 130
Çivril kazâsı kaymakâmı 126

D

Daniel, Dr. 68, 70
dârülaceze 120
dâü'l-küül (sarhoşluk) 32, 48, 52, 68,
 70, 72, 134
dâü'r-raks 72
Debreu, Mösyö (Fransız mu‘allim)
 108
değirmencilik 64
deli 82, 160
delilik 66, 90

dem (kan) 20
 Dem, Dr. 72
 devâ 16, 24, 110, 112
 —i mukavvî 16
 deve;
 —güleşleri 142
 —kuşu 40
 deverân 48
 Devlet-i Aliyye 110, 126
 dimâğ 48, 50, 88, 160
Dîn-i İslâm ve Ulûm u Fünûn (Milaslı
 İsmail Hakkı) 16, 20, 24, 56,
 62, 148
 doktor 22, 64, 70, 76, 84, 102, 104,
 108, 118
 dondurmacı dükkânları 114
 Dubois, Dr. 10
 Duclaux, Dr. 10
Dürerü'l-Hükkam (Monlâ Hüsrev) 28

E
 eczâcî 112
 eczâhâne 110
 edebiyât 8
 ekinokok 148
 elma 6
 —şarâbı 14
 emlâh 14
 emrâz 114
 —ı ma'neviye 148
 —ı vahîme-i ri'eviye 64
 esrâr 6, 130
 etîbbâ 16, 18, 20, 22, 28, 84, 108, 112,
 118

etil;
 —ispirto 32
 —küûl 10, 12
 etilen;
 —ispirto 34
 —küûl 36
 Evkâf;
 —Nezâreti 146
 —ı İslâmiye Sergisi 140

F
 fabrika 74
 Faisant, Dr. 10
 felc 56, 60, 62, 64
 felsefe 148
 Finlandiya 134
 fizyoloji 16, 32, 36
 forforol 34
 Fort vilâyeti (Fransa) 70
 fosfor emlâhı 14
 Fransa 66, 68, 70, 74, 80, 82, 94, 100,
 106
 Fransız 70
 —hey'et-i tibbiyesi 108
 —Mekteb-i Tıbbîsi mu'allimleri
 18
 —mu'allimleri 108
 —tabîbi 120
 frengi 76, 114
Frengi İlleti Hakkında Herkese Elzem
Ma'lûmât (Milaslı İsmail Hak-
 kî) 76
 Frenkler 98
 fuhuş 114

fukarâ;

–amele parklar 98

–lokantaları 98

futbol 138

G

gangren 62

gazino 124

Gisene, Mu'allim (Hesse Dükaliğı
Dârülfünûnun Tıb Şu'besi
Reîsi) 108

Gurerü'l-Ahkâm 28

gülle atışmak 138

gümrük 112

H

hadd-i şer'î 28

halat çekişmek 138

Halil Efendi (Beyrut Belediye Serta-
bîbi) 18

hapishâne 82, 96, 120

Harbiye Nezâret-i Celîlesi 124

hasta 16, 18, 82, 96, 102

hastahâne 66, 82, 120, 154

hastalık 8, 16, 18, 20, 26, 54, 56, 60,
62, 64, 66, 68, 70, 76, 84, 102,
114, 148, 154, 160

havâle 70

havuç 30

Hayem, Dr. 66

hazım 26, 32, 42, 46, 48, 54, 82, 84
–yolları 14

hekîm 8, 10

Hesse Dükaliğı Dârülfünûnun Tıb
Şu'besi reîsi 108

hezeyân 66, 160

–ı mürte'îş 66

hıfz-ı sıhhat 56, 98, 108, 112, 132,
138

–âlimleri 42

–kavâ'idi 26

–Kongresi (1905) 100

–ulemâsı 100, 132

Hıfz-ı Sıhhat (Dr. Pillig) 24, 62, 64

Hıfzıssıhha (Dr. Pillig), bkz. *Hıfz-ı
Sıhhat* (Dr. Pillig)

Hristiyan 94, 128

–etıbbâ 18

hidatik kistler 148

Hindli dervişler 20

Hos, Manyos (İsveçli tabîb) 10

hubûbât 30

hukemâ 16, 20, 28, 114, 160

–yı gayr-ı İslâmiye 150

Hulefâ-yı Râşidîn 8

humma 114

hurma 6

hutbe 144, 146

Hüseyin Efendi, Aksekili Hacı (Mi-
las'da va'z eden) 148

Hüsrev, Monlâ 28

I

Isparta 92

ıtır 30, 32, 34, 36, 46, 54

ıtırılı ruhlar 34

İ

iğtidâ 48
 ihtilâc 54, 160
 ilâc 8, 28, 110
 ilâhiyât 148
 ilm-i tıb 16
 iltihâb 70
 imbik 6, 30
 influenza 16, 20
 İngiliz amelesı 74
 İngiliz 62, 130
 İngiltere 26, 68, 94
 intihâr 66
 İran şâ'irleri 8
 İranlılar 8
 İskandinavya 134
 İslâm 20, 26, 116, 124, 126, 132, 144, 152
 –dîni 100
 İsmail Hakkı, Milaslı, Dr. 134
 ispirto 10, 24, 26, 30, 32, 34, 40, 52, 92
 ispirtolu meşrûbât 16, 18, 64
 İstanbul 92, 102, 122, 136, 144, 148, 150
 –Merkez Kumandanlığı 136
 İsveç 94, 132
 –usûlü 138
 İsviçre 68, 132
 İşçi ve Çiftçi Ordusu Teşkilâtı (Yeni Yazı Öğretme Derneği) 140
 işret 18, 20, 54, 64, 76
 iştihâ 32, 56
 –açıcı 54, 154, 160

İtalya 156

J

Jacquet, Dr. 10, 64
 Japonya 124
 Jimnastik 138

K

kahve 94
 –fincanı 124
 kalb 14, 20, 56, 58, 60, 86, 160
 kan 20, 52, 56, 60
 kapitülasyon 126
 karaciğer 14, 56, 58, 60, 160
 –hastalığı 26
 Karadeniz 102
 karıncalanma 60
 kay 52
 kedi 142
 kelb 148
 kırâathâne 114
 kışla 104, 150
 kızamık 70
 kimyâhâne 10
 kimyâ-yı tahlîlî 16
 kinin (sulfato) 102
 kolera 114
 kolonya 92
 konyak 30, 48, 92, 96, 102, 110, 112, 136, 154, 160
 korku 60
 kömür 38, 102
 kömürcülük 64

köpek 34, 40, 148
köpüklü şarâb 14
kulunç 86
kumar 116, 124
 –oyunları 120
Kur’ân 6, 116, 154
kuş eti 18
kümmelîn-i tıb 20
küraso 32
kütüb-i İslâmiye 28
küül 8, 10, 12, 14, 20, 24, 30, 32, 34,
 36, 38, 40, 42, 44, 48, 50, 52,
 54, 56, 60, 68, 106, 130, 160

L

Lâle Devri 142
Lancero, Dr. 10, 64
Landouzy, Dr. 10, 66
lavanta 92
Laveran 70
Lavrag, Dr. 72
Legrand, Dr. 10, 70, 72
likör 54, 94, 108
lohusa hummâsı 114

M

Ma’ârif Nezâreti 140
Macarlı 100
mahbûshâne 68
mahlûl 44
mâlihulyâ 8, 52
Mâliye nâzırı 126
Maniak, Dr. 10
maya 12

mecnûn 66, 72, 82
medeniyet 114, 120
mevlûc 64
Mehmed b. Feramuz, bkz. Hüsrev,
 Monlâ
Mehmed Kâmil Efendi, Hâfız (Çivril
 Kazâsı Kaymakâmı) 126
Memâlik-i Osmaniye 136
men‘-i müskirât 136
menkabe 152
merkeb koşuları 142
mesâne 26
Meşihat 146
meşrûbât-ı küûliye 16
Meşrûtî hükûmet 124
Meşrûtiyet 148
metil küülü 12
metilen ispiro 34
Metîn, bk. *Gurerü'l-Ahkâm*
mevâdd-ı semmiye 26
meyhâne 66, 94, 96, 98, 100, 110,
 114, 122, 128, 134, 154
meyhânegiler 130
meyve 12, 28, 30, 32, 142
meyveli içki 94
Mısır 130
mi‘de 26, 46, 56, 60, 70, 160
mikrob 12, 56, 60, 62, 80
Milas (Muğla) 144, 148
Millî Tekâ‘üd Sandığı 76
mizâc 24, 48, 152
mu‘âyene 22
mu‘cize 148
muhallebici dükkânları 114

Muhammed, Hz. 6, 22, 100
 mukavvî 28
 Musevî dostlar 18
 mûsikî 142, 152
 münebbih 24, 42
 mürebbi 104, 108
 müsekkin 24
 müskirât 136
 Müslümânlık 126
 müvellidü'l-humûza 38
 müvellidü'l-mâ' 38
 müze 140
 müzmin;
 –sarhoşluk 54
 –zehirlenme 54

N

nebâtî rûhlar 30
 nefes boruları 60, 62, 70
 nezle 60
 nıkrîsli 26
 nişân ta'limgâhı 138
 nişasta 38
 Normandiya (Fransa'da) 68
 Norveç 94, 106, 132
 nüzûl 60

O

Obu, Dr. 70
 Odéon, Dr. 10
 odun;
 –küûlü 12
 –talaşları 30

Osmanlı 136
 –Hükûmeti 136

Ö

öksürük 16

P

Pako, Dr. (Müellif) 40, 54, 70, 132
 pancar 30
 Paris 22
 –etıbbâsı 22
 –Hastahâneleri Cem'iyet-i Tıbbi-
 yesi 154
 patates 30
 pehlivan 100, 138
 peynir 140
 Pfister, Dr. 68
 pıhtı 60
 pıhtılaştırmak 46
 Pillig, Dr. (Meşâhîr-i sıhhiyûndan) 24,
 26, 56, 64
 poker 120
 potas emlâhı 14
 propil küûlü 12
 propilen ispiroto 34
 Protestan papasları 146
 Proust (Fransa'nın hıfz-ı sıhhat ulemâ-
 sından) 100

R

rakı 10, 30, 36, 46, 48, 54, 92, 94, 96,
 102, 110, 112, 114, 122, 124,
 132, 136, 154, 160
 –ticâreti 80

Rasih Efendi (Antalya'da ulemâdan)
144

revâyih 14

riyâzât-ı bedeniye 138

rom 30, 36

Romanyalılar 102

romatizma 86

Rönon, Dr. 10

Rubiovich, Dr. 36

rûh 30, 32, 34, 54, 154

rûhlu içkiler 34

Rus Hükûmeti 134

Rusya 132, 134, 144

rutûbet 84, 86, 102

rüsûm 82

S

Sabur Beyefendi (Antalya Mutasarrıfı) 128

Sadâret 20

Safed (İsrail'de) 18

Said Halim Paşa (Sadria'zam) 20

Saim, Dr. 108

Saine (Fransa'da) 70

san'at 136

sanatoryum 66

sanâyi' 142

sar'a 72

Sebilürreşâd 134

sefâhet hastalıkları 76

seğirme 60

sekte 60

semâne 26

semli mâtde 20

sergi 140

sıhhî fukarâ lokantaları 98

Sıhhiye;

–me'mûrları 112

–Müdüriyet-i Umûmiyesi 102

–müfettişi 16

sıhhiyûn 132

Sıtma (Sıhhiye Müdüriyet-i Umûmiyesi) 102

sıtma 84, 86, 102, 114

–mücâdelesi 102

Sıtma ve Sıtmalı Yerlerde Çâre (Milaslı İsmail Hakkı) 102

sinema 142

sinematograf 142

sinir 14, 24, 60, 70, 120

sivrisinek 84

Slavlar 102

spor 38

–yarışları 138

sporcu 100

süt 18

süthâne 114

Ş

şampanya 14

şarâb 6, 14, 16, 18, 22, 24, 46, 48, 54, 92, 94, 96, 102, 106, 108, 110, 112, 136, 160

–ticâreti 80

şartröz 30

şeker 12, 30, 40

–illeti 26

şekerlemeci dükkânları 114

şekerli;
 –içki 94
 –su 14, 28
 şerbetçi otu 24
 Şerî‘at-ı Mukaddese-i Ahmediye 20
 şibh-i zülâl mahlûlü 44
 şibh-i zülâlî 44
 şifâ 66
 şişman 26

T

tabâbet 48, 104, 110, 118, 128
 –mensûbları 102, 104
 tabîb 10, 16, 22, 28, 66, 104, 120
 —i hâzık 16, 26
 tahammür 12, 28, 32
 —i küûlî 12
 tahmîr 12, 14
 taktîr 30
 tanen emlâhı 14
 tarîkat 150, 152, 154
 tasallüb 44
 tatlı 94, 100
 tavuk 142
 tekye 150, 154
 teneffüs 48
 tenis 138
 ter 26
 teressüb 44
 terkîb 14, 24, 32
 –usûlü 10
 —i kimyevî 38
 tesemmümât 26

tıbâ‘at 112
 tımârhâne 66, 82, 120
 tîfûs 114
 tiryâkî 20, 32, 36, 116, 118
 tîz-âb 44
 Tolstoy 134
 top oyunları 138
 Türk 8, 94, 102, 112, 136
Türk Yurdu 134
 Türkçe 144, 146
 tütün ibtilâsı 114

U

Ulahlar 102
 ulûm-ı esâsiye 16
 uykusuzluk 24

Ü

üzüm 6, 12, 14, 80
 –rakısı 36
 –şarâbı 14

V

vebâ 114
 verem 62, 64, 66, 70, 72, 114, 160
 –hastahâneleri 66
 –hastalığı 104
 –illeti 78
 –mikrobu 80
 –tohumları 62
 veremli 26, 66, 82
 vergi 96, 122
 vermut 30
 viski 30

W

Wagoner, Dr. 10

Wais (Kûûl hakkında açıklamada
bulunan) 44

Water, Dr. (Amerikalı) 38, 42

Y

yağ 38

yara 62, 160

yel 86

Yeni Yazı Öğretme Derneği 140

yumurta 18, 142

Yunan âsârı 8

Yunanlı etıbbâ 84

Yusuf Akçura Bey 134, 136

Z

zâc yağı 44

zâtürri'e 20, 60, 62

—i intâniye 64

zehir 8, 20, 30, 34, 36, 48, 50, 52, 54,
56, 60, 68, 88, 94, 102, 110,
120, 136, 160

zehirlenme 26

zekâ 48, 50, 88, 90

zindân 68, 120

zirâ'at 142

—mühendisi 100

zülâl-i bevlî hastalıkları 26